

Stenogrammid

XIV Riigikogu, III Istungjärg, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 19.05.2020, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:03 Riigikogu otsuse "Eesti esindaja nimetamine Põhjamaade Investeerimispanga kontrollkomiteesse" eelnõu (188 OE) esimene lugemine

2. 10:09 Riigikogu otsuse "Eesti Rahvusringhäälingu tegevusvaldkonna tunnustatud asjatundjatest Eesti Rahvusringhäälingu nõukogu liikmete nimetamine" eelnõu (189 OE) esimene lugemine

3. 11:44 Vabariigi Valitsuse esitatud „Välispoliitika arengukava 2030“ eelnõu

10:00 Istungi rakendamine

10:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere hommikust, head kolleegid! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärgu 15. töönädala teisipäevast istungit. Riigikogu liikmetel on võimalus üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Lauri Läänemets, palun!

10:01 Lauri Läänemets

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Annan Sotsiaaldemokraatliku Erakonna poolt üle tööturuteenuste ja -toetuste seaduse ning töötuskindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu. Meie eesmärk on parandada töö kaotanud inimeste toimetulekut ja vältida nende vaesusesse langemist. Praegu makstav töötutoetus 183 eurot kuus on allpool absoluutse vaesuse piiri, see jääb allapoole igasugust väärikat kohtlemist. See ei võimalda äraelamist ega aita takistada laenuga ostetud kodust ilma jäämist. Praegu tekib igal kuul juurde 2000, varsti aga 3000 või isegi 4000 uut töötutoetuse saajat. Need on meie inimesed ning meie kohus on garanteerida neile väärikus ja toimetulek. Samuti soovime tõsta töötuskindlustushüvitise alammäära selliselt, et ka see ei oleks väiksem kui töötutoetus ehk 350 eurot kuus. Aitäh!

10:02 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Rohkem eelnõude ja arupärimiste üleandmise soovi ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel võtnud vastu ühe seaduseelnõu. Riigikogu juhatus menetleb seda vastavalt kodu- ja töökorra seadusele.

Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreeris ennast 87 Riigikogu liiget, puudub 14.

1. 10:03 Riigikogu otsuse "Eesti esindaja nimetamine Põhjamaade Investeerimispanga kontrollkomiteesse" eelnõu (188 OE) esimene lugemine

10:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme tänase päevakorra juurde. Esimene päevakorrapunkt on rahanduskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Eesti esindaja nimetamine Põhjamaade Investeerimispanga kontrollkomiteesse" eelnõu 188 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks rahanduskomisjoni liikme Kersti Sarapuu.

10:04 Kersti Sarapuu

Hea juhataja! Head kolleegid! Rahanduskomisjon algatas otsuse "Eesti esindaja nimetamine Põhjamaade Investeerimispanka kontrollkomiteesse" eelnõu 4. mail 2020 lähtuvalt Eesti, Islandi, Leedu, Läti, Norra, Rootsi, Soome ja Taani vahelise Põhjamaade Investeerimispanka käsitleva lepingu ning Eesti Vabariigi ja Põhjamaade Investeerimispanka makselepingu ratifitseerimise seaduse § 2 lõikest 3, mis sätestab, et Põhjamaade Investeerimispanka kontrollkomiteesse nimetatakse Eesti esindaja Riigikogu otsusega. Vastavalt Riigikogu otsusele on perioodiks 1. juuni 2019 kuni 31. mai 2020 nimetatud kontrollkomiteesse Riigikogu liige Aivar Kokk, kes on ka Riigikogu rahanduskomisjoni esimees. Rahanduskomisjon teeb seoses selle eelnõuga ettepaneku nimetada Aivar Kokk ka järgmiseks perioodiks, 1. juunist 2020 kuni 31. maini 2022 NIB kontrollkomitee liikmeks. Eelnõu kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 11. mail kell 17.15 ühtegi muudatusettepanekut ei laekunud. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 117 lõikele 1 arutatakse nõukogu liikmete nimetamist käsitlevat Riigikogu otsuse eelnõu ühel lugemisel ja täna peaks toimuma ka lõpphääletus. Rahanduskomisjon arutas eelnõu 12. mai istungil ning tegi konsensusliku otsuse teha ettepanek võtta eelnõu Riigikogu päevakorda 19. maiks ja viia läbi lõpphääletus. Aitäh!

10:06 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Lugupeetud ettekandja, teile küsimusi ei ole. Eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei esitatud ja juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi otsuse eelnõu 188 lõpphääletus. Me läheme lõpphääletuse juurde. Austatud Riigikogu! Panen hääletusele rahanduskomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Eesti esindaja nimetamine Põhjamaade Investeerimispanka kontrollkomiteesse" eelnõu 188. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 89 Riigikogu liiget, vastu ja erapooletuid ei olnud. Otsus on vastu võetud.

2. 10:09 Riigikogu otsuse "Eesti Rahvusringhäälingu tegevusvaldkonna tunnustatud asjatundjatest Eesti Rahvusringhäälingu nõukogu liikmete nimetamine" eelnõu (189 OE) esimene lugemine

10:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tänane teine päevakorrapunkt on kultuurikomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Eesti Rahvusringhäälingu tegevusvaldkonna tunnustatud asjatundjatest Eesti Rahvusringhäälingu nõukogu liikmete nimetamine" eelnõu 189 esimene lugemine. Ma palun ettekandjaks kultuurikomisjoni esimehe Aadu Musta!

10:09 Aadu Must

Austatud juhataja! Head kolleegid! Vastavalt Eesti Rahvusringhäälingu seaduse § 14 lõike 1 punktile 2 on Riigikogu ülesandeks nimetada ametisse rahvusringhäälingu nõukogu. See nõukogu koosneb kahest poolest. Ühelt poolt on kõik fraktsioonid selle ringhäälingunõukogu tööga hästi kursis, kuivõrd seal osalevad poliitikud, parlamendi fraktsioonide esindajad. Lisaks sellele on seadusandja ette näinud, et sinna tuleb valida ka asjatundjatest rahvusringhäälingu liikmed, kes ei pea olema seotud ei parlamendi erakondade ega fraktsioonidega.

Seesama teema on kultuurikomisjoni laual olnud pikka aega. Seda, et ühe liikme volituste tähtaeg saab läbi, teadsime varakult. Üks rahvusringhäälingu nõukogu liikmetest lahkus surma läbi ja nii oli see teema meil esimest korda komisjoni töölaual k.a 10. veebruaril, kui me otsustasime avada konkursi, teha vastava pressiteate ja käivitada protsessi nende kohtade täitmiseks. Eialgu oli avalduste esitamise tähtajaks 31. märts, siis aga tulid signaalid, et hetkeolukorras, kus oli nii palju muid kuumi teemasid, võis see tähtaeg jääda lühikeseks. Muud sõnumid tapsid teate sellest, et käimas on ka väga oluline rahvusringhäälingu nõukogu liikmete konkurss. Eriolukorra ajal astus tagasi veel üks asjatundjatest, rahvusringhäälingu nõukogu liige Paavo Nõgene ning seetõttu tuli algselt välja kuulutatud kahe koha täitmise asemel ette valmistada kolme rahvusringhäälingu nõukogu liikme valimine. 11. veebruaril, vastavalt sellele, nagu komisjon oli otsustanud, kirjutasime kirja ka rahvusringhäälingu juhatusale. Mitte selleks, et nemad meie eest töö ära teeksid ja ise kedagi nimetaksid, vaid me tundsimme huvi, kuidas on seni eksperdirühma ringhäälingunõukogu liikmed töötanud ja kuidas nemad näevad tekkinud vakantside profile. Asi on selles, et see arvamus, mis tuli rahvusringhäälingu juhatuselt, ei olnud meile

loomulikult siduv, küll aga pidi aitama orienteeruda, kus on n-ö pädevust kindlasti vaja. Sealt saime tegelikult head lähtealused, sest näidati, et rahvusringhäälingu nõukogus ei pea olema mitte ainult tippajakirjanikud, vaid rõhutati, et kindlasti peab igas korralikus suure organisatsiooni nõukogus olema ka keegi, kes valdab rahandust, eelarvepoliitikat, oskab asjatundlikult töötada auditikomitees jne. Nii et selline taustteadmine meil oli. Ühtlasi on ka varasemates dokumentides varasematel aastatel meie n-ö käsulaudades rõhutatud, et võiks olla keegi, kes tunneb moodsat meediat – selle all on mõeldud tehnoloogia poolt, umbes nagu netipõhist meediat, sellest võib rahvusringhäälingul palju kasu olla –, ja kindlasti oli seal rõhutatud seda, et oodatud on erialane ettevalmistus ja teaduskraadid, nii nagu on mitmete teiste selliste kohtade puhul. 31. märtsiks, mis oli esialgne tähtaeg, käisid mitmed inimesed meile juba oma pabereid toomas, sest uus teade ei olnud veel kõigini jõudnud. Ja juhtus ka seda, et mitmed inimesed võtsid oma paberid esialgu tagasi, et ootame veel, kuni jõuab kätte 5. mai, mis oli uueks lõpptähtajaks.

Kultuurikomisjon arutas põhjalikult ka seda, kuidas peaks välja nägema valimiste või selle eelnõu ettevalmistamise protseduur. Üks keskseid punkte, millest me korduvalt rääkisime ja mida taotlesid ka mitu kandidaati, oli see, et nende kandidaatide nimesid, kes ei osutu valituks, ei avalikustata. See on vana hea tuntud printsiip. Kõik teavad, et kui peaks juhtuma näiteks nii – see on kunstlik näide –, et olukorras, kus kandideerib kolm silmapaistvalt head finantsisti, aga n-ö finantsreale on vaja üht inimest, jääb mõni väga hea inimene lihtsalt valimata ja ta ei ole sunnitud kuulama seda, et ta ei osutunud valituks, suure publiku või rahva ees. Samas rõhutan, et just ajakirjanduse poolt oli surve päris suur, et kes ikka kandideerivad, nimetage, kust asutusest, kas mees või naine. Sellist survet oli, aga komisjoni liikmed jäid enesele kindlaks, et me ei avalikusta teisi nimesid.

Määratud kuupäevaks, 5. maiks oli laekunud 21 avaldust. Vastavalt meie otsusele vaatas kõigepealt komisjoni sekretariaat kõik avaldused läbi, et kas kõik kandidaadid kvalifitseeruvad. Mitte kõik nendest, kes küsisid andmeid, ei esitanud avaldust. Kontrolliti kõiki tavapäraseid nõudeid, mida rahvusringhäälingu seadus näitab, umbes niimoodi, et ega tegemist ei ole konkureeriva asutuse esindajaga, keda ei ole lubatud valida, jne. Komisjon omalt poolt palus kõigil kandidaatidel kirjutada vastava deklaratsiooni, kus nad ise teatavad, et nad vastavad nõuetele, ja annavad oma allkirja. Seda on nad põhimõtteliselt ka teinud. Tõsi, arutasime ja küsisime ka veel juristide käest üle, et mis saab siis, kui keegi hetkel nõuetele ei vasta või esineb mingi vastuolu. Meile tehti selgeks, et kõik vastuolud nende puhul, kes osutuvad valituks, peavad olema kindlasti likvideeritud enne ametisse astumist, vastasel juhul ei ole inimesel võimalik seda tööd teha.

Valimise protseduuri üle oli palju vaidlusi. Kõik me mäletame, et see oli aeg, kui me kõik istusime valdavalt arvuti taga ja pidasime koosolekuid n-ö kaugtöö korras. Komisjon leidis üsna üksmeelselt, et tegemist on niivõrd olulise punktiga, kus pärast tuleb kindlasti proteste. No mõelge ise, kui 21 silmapaistvat inimest kandideerib ja neist 18 ei osutu valituks! Loomulikult on nad veidi pahased ja tahavad teada, ega kuskil mingit seaduserikkumist toimunud ei ole. Seetõttu toimus valimise protseduur ... Vabandust! Kõigepealt me ju otsustasime, et valimiste ettevalmistamise koosolek on 7. mail Riigikogu konverentsisaalis, kus menetluslikult tehakse kõigepealt otsus, saadakse tulemus, millised kolm nime üldse eelnõusse kantakse. Protseduuri käigus selgusid need kolm isikut, kes said kõige rohkem hääli, ja siis tehti menetluslik otsus, et otsuse eelnõusse kantakse just nimelt need kolm nime.

Vahepeal tekkis ka natukene segadust, eelkõige ajakirjanike väga professionaalse tegevuse tõttu. Kuigi me ei kirjeldanud oma protseduure, on koosoleku protokollid teatavasti avalikud ja mitmed ajakirjanikud lugesid sealt välja sellist informatsiooni, mida meie pressiteates ega ka otsustes ei olnud. Nii jäi ekslik mulje, ja seda paluti veel järgneval, pärast valimisi toimunud koosolekul eraldi Riigikogu kõnetoolis rõhutada, et ajakirjandus kandis edasi mõtet, mida kindlasti ei olnud meie pressiteates märgitud, nagu poleks valitud kandidaatidele esitatud vastuhääli. Jutt, see mis jõudis protokollile, oli menetluslik otsus, mis nägi ette kolme nime kandmist eelnõusse. Eelnevad valikuprintsiibid kokkuleppe kohaselt kajastamist ei leidnud. Ja mitmed inimesed, kes oma sümpaatiat järgi ei oleks valinud just nimelt neid kolme esitatut, ei hääletanud vastu sellele, et eelnõu esitatakse ja need nimed sellesse kantakse, küll aga olid nad veidi ja põhjendatult solvunud selle pärast, et ajakirjanduses öeldust jäi mulje, nagu oleks nad kõik üksmeelselt need kandidaadid valinud. Mulle pandi eraldi südamele, et komisjoni esimees peab Riigikogu kõnetoolist mainima, et eelnõu esitamise hääletamise tulemus, mille korral vastuhääli ei ole – on küll mitmeid erapooletuid –, ei väljenda kandidaatide valiku hääletamist. Nagu ma nimetasin, oli sellel otsusel ka järellugu – ajakirjanike rollist rääkisin –, ja see järellugu kestab

siiamaani. Näiteks oli tõsine infovahetus mitmete poliitikutega, kes ei ole parlamendierakondade juhid, kuid kes leidsid, et kõik peaks olema teistmoodi. Üks nendest ütles ikka väga selgelt välja, et kindlasti peaks nende esindaja olema rahvusringhäälingu nõukogus, kuna ta on väga hea ajakirjanik, ja see, et ta on erakonnas, ei võta temalt veel kvalifikatsiooni. Paraku ei olnud mul volitust ei tagant kiita ega ümber lükata, küll aga tutvustasin ma menetluse korda ja ütlesin seda, et erakondadele, isegi nendele, kes parlamenti ei saanud, ei ole kohti broneeritud. Hiljem on sama erakonnaga diskussioonid jätkunud, aga nende arvamused on oluliselt muutunud, mis kõik tuleks teistmoodi teha.

Lõpetuseks ütlen veel niimoodi – võib-olla ennetades mõnda küsimust –, et rahvusringhäälingu teema on kultuurikomisjonis väga tõsiselt päevakorras. Meil on veel juunis kohtumine rahvusringhäälingu juhtidega ja pidevalt on olnud probleemiks see, kas ja kuidas muuta rahvusringhäälingut. Taotlused on küll muuta finantseerimisaluseid ja kõike muud sellist, aga need on juba järgmiste võimalike eelnõude teemad. Lühidalt kõik. (Kommentaar saalist.) Viktoria annab väga sümpaatselt märku, et üks väga oluline asi jäi nimetamata. See on küll ilusasti eelnõus kirjas, aga tõepoolest, rahvusringhäälingu nõukogu liikmete kandidaatidena esitab kultuurikomisjon järgmised asjatundjad: Peeter Espak, Priit Hõbemägi ja Viktor Trasberg. Minu poolt on kõik. Ootan küsimusi!

10:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile on tõepoolest hulgaliselt küsimusi. Mart Vörklaev, palun!

10:22 Mart Vörklaev

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Oma ettekandes te nimetasite, et enne kandidaatide valimise konkursi kuulutamist konsulteerisite ERR-i juhatusega pädevuste osas, et selgitada välja, milliseid pädevusi nõukogusse on vaja. Ja enne komisjoni olete ka ERR-ile andnud intervjuu, kus olete öelnud, et nõukogu kolm uut liiget võiks igaüks katta ühe kindla valdkonna: üks tunneks uut meediat ja IT-d, teine rahandust ning kolmas võiks olla ajakirjanduse sisupoollega kursis. Kas te palun iseloomustaksite neid kandidaate, kes komisjonis välja valiti, kes millist valdkonda katab? Kas te olete selle valikuga rahul – kas said head kandidaadid, kes vastavad teie ootustele, et igaüks on teatud valdkonna ekspert? Ja kas need kandidaadid võib südamerahuga kinnitada?

10:23 Aadu Must

Kõik te olete suhelnud ajakirjanikega ja teate, et kui te ütlete 66 lauset, siis neist valitakse näiteks kuus välja, mis kindlasti ei ava tervikut. Ma olen ajakirjanikele antud intervjuus öelnud, et need on taustakirjeldused ja soovitusel, mis ei ole obligatoorsed ega oma direktiivset iseloomu. Komisjon ei pea hääletama just täpselt nii, et üks või teine mahuks sellesse kasti. See on ideaal, see on suund, kuhu poole püüelda. Ja teiseks, ma ütlesin oma lühikeses ettekandes ka seda, et alati, kui valikus on näiteks 21 väga tuntud inimest, siis kindlasti on suur hulk neid, kes samuti oleksid sobinud, aga ühel või teisel põhjusel ei osutunud valituks. Ma olen öelnud ka seda, et vaadates kriitiliselt kogu seda kandidaadipakki, oleks võinud öelda isegi niimoodi, et võtke ja visake täringut, et valida kolm juhuslikku kandidaati, ja te ei saa väga halba nõukogu. Aga põhiline vastus teie küsimusele on see, et me võime mõtteid vahetada palju ja mõtteid ongi meil igaühel, aga seda konkreetset küsimust komisjon ei arutanud, kas mulle need kandidaadid meeldivad või ei meeldi.

10:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kristina Šmigun-Vähi, palun!

10:25 Kristina Šmigun-Vähi

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mina kultuurikomisjoni liikmena ei küsi üldse protseduurika kohta, vaid küsin hoopis 7. mail Eesti Rahvusringhäälingule antud intervjuu kohta, kus te väga kenasti selgitasite, kuidas kogu protseduur kultuurikomisjonis toimus. Minu kõrvu jäi teie öeldud lause, et tuleb endale tuhka pähe raputada. See tekitas kuidagi niisuguse tunde, et kas kultuurikomisjon on ikka sellise otsusega rahul.

10:25 Aadu Must

No vaata, see arutelu läheb natuke belletristika valdkonda. See kontekst, mida mina tol hetkel silmas pidasin, oli see, et ma ei ole kunagi olnud meesšovinist, mulle on naised alati meeldinud. Ja mul isiklikult oli kahju, et mõni tubli naine ei osutunud valituks, aga ma ei nimeta nende nimesid, sest me leppisime kokku, et me nimesid ei nimeta.

10:26 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jaak Juske, palun!

10:26 Jaak Juske

Austet eesistuja! Hea ettekandja! Vastavalt seadusele peavad rahvusringhäälingu nõukogu liikmed, need ekspertliikmed, olema rahvusringhäälingu tegevusvaldkonna tunnustatud asjatundjad. Palun seletage, kirjeldage Riigikogule ja ka kogu Eesti avalikkusele, mis viisil on Peeter Espak rahvusringhäälingu tegevusvaldkonna tunnustatud asjatundja. Väga põnev oleks teada.

10:26 Aadu Must

Ma saan küsimuse taustast aru, Peeter Espaki kohta olen ma küsinud erinevaid arvamusi. Esiteks on väga sümpaatne punkt nii mulle kui ka teile, kõigile, kes on kõrgesti haritud inimesed, see, kui inimesel on doktorikraad. See on tunnustus, milleni mõned lihtsalt ei küüni. Aga lisaks sellele teine väga sümpaatne asjaolu tema puhul on see – mulle näiteks meeldib Aadu Must, aga kui kõrvuti on kümme seda nagu inimest, siis läheb seda paljuks, issanda loomaaed on seda rikkam, mida mitmekesisem ta on –, et Peeter Espak oma meediauuringutes, oma ühiskonnauuringutes on päris reljeefselt eristuv, ja ma arvan, et selline inimene seotuna akadeemilise haridusega on ringhäälingunõukogule pigem rikastav kui seda vaesestav. Seda, et on diskussioonid ja et ta on diskuteerinud sotsidega – noh, me vaidleme alati. Ma olen korduvalt öelnud, et vaidlused lõpevad alles siis, kui oleme surnuaias ja suu on mulda täis. Vaidlus viib üsna tihti edasi.

10:27 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Taavi Rõivas, palun!

10:27 Taavi Rõivas

Aitäh! Hea ettekandja! Seda on sümpaatne kuulda, et oli ka teisi väga häid kandidaate, kellele te isiklikult pöialt hoidsite, aga kui vaatame hääletuse protokoll, siis teie hääl on just nimelt nende kandidaatide taga, kelle te siia lauale tõite, nii et sellest isiklikust sümpaatiast antud juhul praktiliselt mingit kasu või tolku ei olnud. Aga mu küsimus on muu kohta. Küsimus on selles, et teie koalitsioonikaaslane Martin Helme on tuntud selle poolest, et tema tõlgib koalitsiooni tegelikud plaanid avalikkusele arusaadavasse keelde, ja tema ütles selle otsuse kohta, et ammu oli aeg terve mõistus ERR-i sisse pressida. Ja varem on ta öelnud ka seda, et kallutatust demonstreerinud ERR-i ajakirjanikud tuleks eetrist maha võtta. Selles valguses muutun mina küll murelikuks. Kas te ikkagi adute, mida te olete praegu tegemas, ja kas te mõistate seda vajadust, et ERR oleks sõltumatu mis tahes valitsusest?

10:28 Aadu Must

Adun ikka. Ma olen jälginud Riigikogu tööd rohkem kui kümme aastat. Ma olen näinud neid sissepressimisi pika aja jooksul ja olen näinud, kuidas käekirjad muutuvad kord ühtpidi, kord teistpidi. Nii et muidugi on maailmas muutusi. Mis puudutab Martin Helme juttu, siis see on tõepoolest belletristika. Mul on Martin Helmega erinevaid kokkupuuteid olnud. Ta oli kunagi mu tudeng, aga tema poliitikukarjääri eest ma ei vastuta. Ja kui te nüüd ütlete, et Martin Helme kujundas koalitsiooni arvamust, siis võib-olla mõne rahvasaadiku arvamust ta kujundas, minu arvamust ta ei kujundanud. Vahel on kuluaarides viidatud ka sellele, et üks tema kandidaat oli Espak. Ma vaatasin mida Espak on EKRE kohta kirjutanud. Siin enne oli juttu, et ta on olnud terav sotside suhtes. Ta on öelnud ka EKRE kohta päris teraselt ja teravalt ja ta on öelnud, et mõned väga radikaalsed ütlemlised talle ei meeldi. Nii et see, mida te tahate Martin Helmest rääkida, seda peate rääkima temaga. Mina temaga selle otsuse kujundamisel rääkinud ei ole. Te teate alati rohkem kui mina.

10:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Katri Raik, palun!

10:30 Katri Raik

Hea kultuurikomisjoni esimees! Ka mina olen kultuurikomisjoni liige ja seetõttu võin kinnitada, et mitte ainult ajakirjanduses, vaid ka kultuurikomisjoni koosolekul on olnud juttu, et eksperdid peaksid esindama kolme valdkonda. Üks on majandus – ma saan aru, et see jääb Trasbergile. Keegi peaks uuest liikmetest olema meediaekspert – härra Hõbemägi, selge. Järelikult jääb üle uue meedia ja ristmeedia valdkond, mida te olete korduvalt komisjoni istungil rõhutanud. Äkki te kirjeldate härra Espaki kompetentsi – temast on siin juba eelnevalt nii palju juttu olnud – uue meedia ja ristmeedia valguses või siis näiteks portaali Uued Uudised valguses, kui see on tema kompetents?

10:30 Aadu Must

Aitäh! Tegelikult on niimoodi, et kõige paremini saaksid seda kirjeldada komisjoni liikmed ise, eriti neid aspekte, mis teid erutavad. Me lähtusime sellest, et kõik kandidaadid esitasid oma motivatsioonikirjad, mis olid kohati väga põhjalikud ja kust selgub, milles näeb inimene rahvusringhäälingu missiooni. Espaki motivatsioonikiri oli sisukas. See on esimene vastus.

Nüüd teiseks see, et väga reljeefselt on kirjeldatud kolme valdkonda. Nende kolme valdkonna kirjeldamise juures on alati juttu olnud sellest, et need on meile soovituslikud, seda olen ma alati rõhutanud. Ja teine moment on veel see, et kui vaadata meie pressiteadet – mul seda hetkel käepärast ei ole, võiks ju siit pakist üles otsida –, siis seal on tegelikult rõhutatud kahte valdkonda. Jäetud on selline väike loksumisruum. Päris nii dogmaatiliselt, nagu sa, lugupeetud Katri, praegu kirjeldasid, see meil kirjas ei ole.

10:31 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Sõerd, palun!

10:31 Aivar Sõerd

Aitäh! Austatud ettekandja! Te oma ettekandes rääkisite, et palju tublisid inimesi käis oma pabereid toomas, kokku vist 21 inimest. Ega ma ei tahagi nimesid teada, aga natuke laiendage seda teemat. Täringut te ju ei visanud, te kaalusite põhjalikult ja vaatasite motivatsioonikirju. Võtame näiteks eelarvespetsialisti, seal oli üks selline koht. Ma ei tea, kui palju neid, nagu te ütlesite, silmapaistvalt häid finantsiste kandideerimas oli – oli neid kolm, see arv käis teie jutust läbi, või oli neid 21 –, ilmselt oli neid palju. Aga mis olid nende puudused? Võtame selle kandidaadi, kes sinna eelarvespetsialisti kohale valiti. Mis olid teiste kandidaatide puudused, miks nemad välja jäid? Oli see ebapiisav eelarvepoliitika tundmine või oli asi teaduskraadides või töökogemuses? Millised olid need asjaolud, mille poolest teised kandidaadid olid kehvemad, võrreldes sellega, kes eelarvespetsialisti kohale valiti?

10:33 Aadu Must

Aitäh! Küsimus on täiesti mõisteta, aga vastata on sellele päris raske, puhttehnilistel põhjustel. Esiteks ei küsinud me igalt hääletajalt, mis kriteeriumite järgi ta hääletas. Oli niimoodi, nagu Riigikoguski tihti on, et hääletaja annab oma hääle ega hakka sinna juurde rääkima, et see asi on hea ja see on halb. Isikliku mulje põhjal võin ma öelda, et finantsvaldkonna häid tundjaid oli mitu, aga me vaatasime asja komplekselt. Näiteks konkreetselt Trasbergi puhul lisandus tema finantstaustale ka väga hea rahvusringhäälingu töö tundmine, omaaegne kaastöö selles süsteemis – see andis kindlasti plusspunkti. Ühele väga heale rahandusspetsialistile, kellele esialgu kuulus mõnes mõttes ka minu eelistus, sai aga minu silmis saatuslikuks motivatsioonikiri. See oli selline, et noh, kui teil on vaja, eks ma võin siis tulla. Aga see ei ole ju motivatsioon, isegi kui ollakse väga hea finantsist.

10:34 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, palun!

10:34 Jürgen Ligi

Aitäh! Hea ettekandja! Ma loen Eesti Rahvusringhäälingu seadust ja seal on kirjas, et nõukogu moodustatakse rahvusringhäälingu tegevusvaldkonna headest asjatundjatest. Loen ka seda otsust ja seal on samamoodi mainitud rahvusringhäälingu tegevusvaldkonda. Selle tegevusvaldkonna all ei ole ilmselt silmas peetud ei sumeroloogiat ega raamatupidamist. Raamatupidamiseks on ERR-il kindlasti oma osakond – on siseaudiitor, kes kontrollib – ja sumeroloogia ei satu just kuigi sageli saadetes. Palun öelge, kuidas te leidsite, et selline personaalne valik, nagu te praegu Riigikogule esitate, on kooskõlas seadusega?

10:34 Aadu Must

Rollid muutuvad, ma olen kunagi midagi suhteliselt sarnast küsinud teie käest. Aga see ei puutu praegu asjasse. Sumeroloogia on antud juhul kontekstist välja kistud. Kui keegi tunneb lisaks oma põhitööle ka ühte eksootilist valdkonda, siis see ei ole miinus, vaid pigem pluss. Sumeroloogia ei olnud kindlasti kaalukeeleks, küll aga Espaki töö Ühiskonnauuringute Instituudis, tema analüütikutöö, ja eelkõige need arvamused, mis ta on esitanud – vahel küll üsna värvikalt ja vaieldavalt ja diskussiooni üleskiskuvalt – ühiskonnaküsimustes. Sumeroloogia on tore asi, aga sellest võime rääkida eraldi mõnes muus seltskonnas.

10:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urve Tiidus, palun!

10:35 Urve Tiidus

Lugupeetud komisjoni esimees! Teatavasti peetakse BBC-d avalik-õigusliku ringhäälingu lipulaevaks maailmas. Ka Eesti on sealt üsna palju õppinud ja õnneks on selleks võimalusi olnud. Kas nendest BBC standarditest on midagi jõudnud ka näiteks ringhäälingunõukogu valimise süsteemi? Küsin lihtsalt enda silmaringi avardamiseks.

10:36 Aadu Must

Mina pean tunnistama, et me BBC küsimust tõesti ei arutanud.

10:36 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Valdo Randpere, palun!

10:36 Valdo Randpere

Aitäh! Hea Aadu! Ma olen päris segatud sellest protsessist, mis seal toimus. Ma küsin sinu käest, Aadu, kas sul endal piinlik ei ole. Me saame 21 kandidaati ja siis me teeme – või teie teete – ikkagi mingi poliitilise valiku. Ma tean, et me ka oma fraktsioonis arutasime, milliseid kandidaate võiks toetada, ja kogu aeg käis läbi see ütlemine ja mõtlemine, et ta ei tohi mingil juhul olla poliitikaga seotud, meiega seotud, kellegi teisega seotud. Ta peab olema poliitikaväline. Kogu aeg käis see jutt, aga teie lähete ja tuima näoga panete ametisse endised erakonnakaaslased, poliitiliste vaadete tõttu eelistate kedagi. Ja isegi siis, kui üks kultuurikomisjoni liige, Viktoria Ladõnskaja, käitub nagu kanaarilind kaevanduses ja annab teile märku, et midagi on väga valesti, isegi siis te ei tagane oma otsusest ja lähete seda teed edasi. Te saadate Sesteri sinna komisjoni, kes kindlasti ei ole ...

10:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Palun küsimus!

10:37 Valdo Randpere

... kanaarilind. Ma küsin, kas teil piinlik ei ole.

10:37 Aadu Must

Mul on piinlik kuulata seda küsimust, kus belletristikat on rohkem kui asja sisu. Mina ei tea, mina ei ole Ladõnskajat saatnud. Sul on niivõrd täpsed andmed, mis osaliselt lähevad küll futuroloogia või sumeroloogia valdkonda.

10:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Andres Sutt, palun!

10:37 Andres Sutt

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma küsin, kuidas te arutasite huvide konflikti teemat. Kindlasti ei ole härra Hõbemäe puhul küsimus pädevuses ja tema eksperditeadmistes, need on kõik ilusti olemas. Aga samas jätkab ta tööd Kuku Raadios. Ta on küll öelnud, et ta selle töö eest tasu ei võta. Minu jaoks on küsimus, kas ilma rahata sellise töö tegemine sisaldab teie silmis, kui te seda komisjonis arutasite, huvide konflikti või mitte. Ma toon teile ka ühe näite. Võtame näiteks ühe inimese, kes on panga A nõukogus ja läheb siis ka panga B nõukokku ja ütleb, et kuna ta pangast B tasu ei saa, siis tal huvide konflikti ei ole. Kui laias käsitluses te huvide konflikti teemat arutasite?

10:38 Aadu Must

Me arutasime seda nii komisjoni koosolekul kui ka komisjoni istungivälise töö raames. Ja argumendid, mis meil läbi käisid, olid sarnased sellega, mida te praegu ütlesite, kuni selleni välja, et inimene ütleb, et seni, kui ta on nõukogu liige, ta tasu ei võta. Mitte alati ei ole töötasu ainus hüve, mida üks või teine positsioon pakub – ka see mõte käis läbi. Peale juristiga konsulteerimist ma informeerisin komisjoni ja võtsin selle julguse, et helistasin kandidaadile – muidu pärast veel öeldakse, et jumal teab, milles kokku lepidvad. Õnneks oli valimine selleks ajaks juba läbi. Aga ma teatasin Hõbemäele, et kuulge, te olete deklareerinud meile, et teil huvide konflikti ei ole, ja informeerisin teda ka sellest, et kui tema ametisse astudes ilmneb, et mõni vastuolo on olemas, seda ei ole kõrvaldatud, siis ta taandatakse. Tema vastus oli selline, et ta on sellest väga hästi teadlik. Kuski on öeldud, et ta on midagi maha vaikinud. Ta andis viite, kus ta lehes kirjutab, kus tal on mingi osalus olnud või ei ole. Teda on informeeritud sellest, et ametisse kinnitamise hetkest on see, kui tal mõni nõue on täitmata, jäme rikkumine, mis toob kaasa tagandamise. Sellest on juttu olnud, jah. Nii on. Aga mul puudus pädevus öelda, et me tõmbame su juba praegu maha, sest meile tundub, et kusagil midagi on. No meil seda pädevust ei ole, et inimesi lihtsalt maha tõmmata.

10:40 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kaja Kallas, palun!

10:40 Kaja Kallas

Aitäh! Ma tegelikult jätkan sealtsamast kohast. Tavaliselt on nii, et kui on konkurss ja sellel on mingisugused eeldused, millele kandidaat peab vastama, ja kui kandidaat nendele eeldustele ei vasta, siis ta diskvalifitseeritakse enne valimist. Teda ei saagi valida. Eesti Rahvusringhäälingu seaduse § 15 ütleb, kes ei või nõukogu liige olla, ja lõike 1 punkt 4 ütleb, et ta ei või olla lepingulistest suhetes, mis tahes meediateenuse osutajaga. Siin ei ole küsimus selles, kas ta saab raha selle eest või ei saa. Ja teiseks, punkt 5 ütleb, et nõukogu liige ei või olla meediateenuse osutaja osanik, aktsionär ega liige. Nii et tegelikult tuleks sellised inimesed kohe diskvalifitseerida, nende vahel üldse valida ei saa. Kes peaks tegema selle valiku, kui te ütlete, et komisjon neid inimesi diskvalifitseerida ei saa, kui nad ei vasta nõukogu liikme tingimustele, mis on seaduses ette nähtud? Kes kontrollib seaduse täitmist?

10:41 Aadu Must

Härra Hõbemägi on esitanud deklaratsiooni, milles ta väidab, et tal ei ole konflikti seaduses esitatud nõuetega. Teda on eraldi informeeritud sellest, et kui midagi sellist peaks ilmnenema, siis on ta topeeltsüüdi – nii valeandmete esitamises kui ka seaduse rikkumises – ja sel juhul on ta tööpoolest tagasi kutsutud. Alati on niimoodi olnud. Ma ei vasta rohkem, kui te küsisite. Ma ei arenda seda teemat edasi, aga väidan veel kord, et Hõbemägi on informeeritud ja ta on seda deklareerinud. Juristi arvates tuleb kontrollida kohe pärast tema ametisse astumist, kas on mõni konflikt või rikkumine veel reaalne või ei ole. Nii see on.

10:42 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Kruuse, palun!

10:42 Urmas Kruuse

Austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Eelmist küsijat täiendades viitab vähemalt see, mis ette loeti, ju tegelikult sellele, et ta ei saaks osutada valituks, kuna ta töötab teises meediakanalis. Aga teie roll täna on selgelt tõestada ära, et komisjon oli erapooletu – ta üritas näidata, et need kandidaadid on poliitiliselt sõltumatud –, ehk te peate siin meie ees rääkima musta valgeks. Ma väga loodan, et te ei võta seda rolli nii tõsiselt, et ühel hetkel räägitegi Musta Valgeks, sest üks Valge on meil Riigikogus juba olemas. Aga mind pani imestama teie täringujutt. Kui te oleks täringut visanud, siis ilmselt oleks nende liikmete sõltumatus olnud suurem ja ilmselt oleks valitud ka mõni naisterahvas. Aga püüdke mulle selgeks teha, mismoodi Viktor Trasberg, kes kandideeris Riigikogu valimistel teie erakonnas, on sõltumatu ekspert. Öelge, kui ma eksin, kas ta kandideeris Riigikogus Keskerakonna nimekirjas?

10:43 Aadu Must

Igaühel on oma lugu taga. Trasberg on iseseisev mõtleja ja tema iseseisev mõtlemine on viinud selleni, et konflikti tõttu Keskerakonnaga on ta sellest välja astunud. Nii et selles mõttes ei ole ta kindlasti parteisõdur. Aga erialaspetsialistina on ta päris hea.

10:44 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jevgeni Ossinovski, palun!

10:44 Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Austatud ettekandja! Vastavalt avalikult kättesaadavale informatsioonile omab Priit Hõbemägi Eesti Ekspressi aktsiaid, tuhat tükki. Eileõhtuse seisuga ta neid omas. Kuivõrd eetiliseks ja seaduse mõttega kooskõlas olevaks peate te seda, et teie juhtimisel tehakse Riigikogule praegu ettepanek nimetada rahvusringhäälingu nõukogu liikmeks inimene, kes on konkureeriva meediakontserni aktsionär? Kuivõrd eetiline ja seaduse mõttega kooskõlas see on?

10:44 Aadu Must

Ma olen sellel küsimusel, niipalju kui see komisjonis arutuse all ja jutuks on olnud, mitu korda peatunud ja öelnud seda, et järelkontroll on vajalik. Priit Hõbemäe deklaratsioon, mille ta on allkirjastanud, väidetakse – ja see oli meile kättesaadav informatsioon –, et ta ei ole seadusega konfliktis. Seda tuleb tõepoolest kontrollida, sellega olen ma nõus. Aga, nagu öeldakse, me ei ole juurdlusorgan ja seetõttu puudus meil pädevus hinnata kõiki meile mitte teada olevaid aspekte.

10:45 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Toomas Kivimägi, palun!

10:45 Toomas Kivimägi

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud komisjoni esimees! Tegelikult on ju avalik saladus, et koalitsioon leppis kokku, et iga koalitsioonipartner saab rahvusringhäälingu nõukogusse ühe kandidaadi. Kui sa seda ei kinnita – ja ma arvan, et sa seda ei tee –, siis ma vähemalt loodan, et sa ei eita seda. See on asja üks pool. Asja teine pool on minu jaoks see, et sellise käitumisega lõrtsitakse avalikud konkursid kui sellised. Sa mainisid, et seal oli 21 kandidaati, aga need 18, kes ei osutunud valituks, olid tegelikult väga väarikad kandidaadid. See oli täiesti mõttetu kandideerimine. Miks me solgutame selliseid konkursse ja käitume selliselt? Siis olgugi julgust öelda, et meil on kandidaadid olemas ja teised ärgu kandideerigu! Ja sinu jutt naiste teemal, mida sa alguses rääkisid, oli väga sümpaatne, aga ma tahaks, et sa kinnitaks seda ka oma tegudega. Kas sa kinnitad tõepoolest, et nende 21 kandidaadi hulgas ei olnud ühtegi naist, kelle poolt sina oleks olnud valmis hääle andma? Ja teiseks küsin ma seda, kas sa oled vabandanud ka Viktoria ees.

10:46 Aadu Must

Tavaliselt öeldakse niimoodi, et iga küsimus iseloomustab natuke küsitavat objekti, aga hoopis rohkem küsijat ennast. Seetõttu oli neid küsimusi päris huvitav kuulata ja jälgida, siin oli terve trobikond küsimusi. Ma vastan sedasi, et Riigikogu kogemust omavad inimesed teavad väga hästi, et kõik tahaksid teha väga häid otsuseid, kuid kohati ei tule meil valida mitte väga hea ja väga halva vahel, vaid tuleb

valida olemasolevatest ja reaalselt võimalikest parim – mitte ideaalidest parim, vaid nendest, mis õnnestub realiseerida. Ja kui juhtub nii, et mul on sümpaatiat, aga see jääbki ainult minu sümpaatiaks ja ma näen, et see on vastutuult sülitamine või midagi muud tegemine, siis ma ei alusta seda, kui ma näen, et mul ei ole võimalik saavutada konsensust. Nii et see on tõepoolest selline kollektiivne protsess. Mis puudutab Viktoriat, siis jah, me oleme Viktoriaga mitu korda vaieldud ja mul on tulnud ka vabandada, aga see ei puuduta mitte seda korda, millega sina tahad mind laulatada. Selles valdkonnas ei ole meil Viktoriaga konflikti olnud.

10:47 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Head kolleegid! Selle päevakorrapunkti menetlemisel on igal Riigikogu liikmel võimalus esitada ettekandjale üks suuline küsimus. Viktoria Ladõnskaja-Kubits, palun!

10:48 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Hea kultuurikomisjoni esimees Aadu Must! Ma väga loodan, et saan sinu käest konkreetse ja ausa "Jah" või "Ei" vastuse. Kas 7. mai, neljapäeva hommikul teadsid sa ette, mis tulemusega lõpeb kultuurikomisjoni välja kuulutatud konkurss – rõhutan, konkurss – ERR-i tegevusvaldkonna tunnustatud asjatundjate kohtadele? Ehk kas sa teadsid ette, kes osutuvad valituks? Juhul, kui vastuseks on "Jah", siis konkurssi ju ei toimunud!

10:48 Aadu Must

Ma austan seda teadatehtmist, et mida sa veel mõtlesid ja mis oli sinu vanaema kinganumber. Ma ei teadnud tulemust ette. Ma eeldasin ja lootsin mõnda varianti, aga seda, et ma oleksin teadnud, seda tõesti ei olnud. Minul seda kindlust, et just nii läheb, ei olnud – no jumala eest ei olnud!

10:49 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Signe Kivi, palun!

10:49 Signe Kivi

Aitäh, hea juhataja! Austatud komisjoni esimees! Minu küsimus puudutab protseduuri. Komisjoni protokoll ja pressiteade andsid tõepoolest võimaluse erinevateks tõlgendusteks. Kahjuks – ja seda saime teada tagantjärele – erinevalt kõikidest teistest komisjoni istungitest seda protsessi ei lindistatud, mis tegelikult oleks andnud võimaluse nii protokolli kui ka pressiteadet täpsustada. Kas sellest kogemusest on meil võimalik õppida – meil, kes me oleme komisjoni liikmed, ja sul, kes sa oled komisjoni esimees? Kui kultuurikomisjon peaks mõne aja pärast läbi viima järgmised isikuvalimised, siis mida sina komisjoni esimehena ja meie kultuurikomisjoni liikmetena saaksime teha teisiti?

10:49 Aadu Must

See on jälle selline üldkasvatuslik küsimus, et kas midagi on õppida. Mina sellepärast nii nooruslik olen, et olen eluaeg õppinud ja ikka veel õpin. Iga positiivne ja, muide, ka negatiivne kogemus on alati analüüsimist väärt. Mis puudutab seda konkreetset lugu, et kuskil protseduuris tekkisid väga suured käärid, siis need käärid ilmnemid pärast seda, kui osa inimesi oli meedia interpreteeringust saanud aru nii, et neile on omistatud just valitud kandidaatide toetamine. See oli see, mis tõusis tugevasti päevakorda pärast seda, kui protseduurid olid ammu tehtud ja normaalselt läbi viidud. Mis puudutab seda, et äkki oli midagi päris valesti, siis ma rõhutan, et tegelikult – ole aus ja tunnista ka seda – arutasime me protseduuri punkt-punktilt läbi eelmisel koosolekul. Punkt-punktilt luges sekretariaadi töötaja enne hääletusprotseduuri ette, mis samm millele järgneb, ja täpselt nendesamade punktide järgi me ka käitusime. Ja ma rõhutan veel kord, et see, et asju on võimalik erinevalt interpreteerida, selgus alles siis, kui rahvusringhääling oli esitanud oma interpreteeringu, mis oli kohati ajakirjanike analüüs, mitte meie esitatud faktoloogia.

10:51 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Signe Riisalo, palun!

10:51 Signe Riisalo

Aitäh! Mul on küsimus, aga see ei käi ühegi isiku kohta. Ma saan aru, et Riigikogu seadusandjana on ise rahvale esimene eeskuju seaduste täitmisel. Üsna mitmes vastuses olete te täna kolleegidele öelnud, et jah, tõepoolest, kui isikud astuvad ametisse, siis tuleb läbi viia järelkontroll. Ometi on seaduses selgelt öeldud välistavad asjaolud, mis tegelikult on ju eelkontroll. Seda eelkontrolli ei ole te minu hinnangul praegu teinud, seda nii aktsionäri rolli koha pealt kui ka teise meediaettevõttega lepingulises suhtes olemise koha pealt. Minu küsimus on tegelikult väga lihtne: kuidas te sellise otsuseni jõudsite, et rikute seadust ja eirate neid punkte? Ja kuidas te panete Riigikogu praegu sellisesse rolli, et me peaksime toetama seda varasemat seaduserikkumist nende kandidaatide seadmisel?

10:52 Aadu Must

Aitäh! Me jõuame jälle sellesama teemani, tegelikult on see nüüd juba kuues duubel. Ma väidan veel kord, et meie ees on dokumendid, mis me oleme välja nõudnud ja mis on meile esitatud. Nende hulgas üks olulisi on härra Hõbemäe deklaratsioon, milles ta oma allkirjaga kinnitab, et tema puhul vastuolu ei ole. See on see alus, millest me lähtume. Just nii on see olnud.

10:53 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Lauri Läänemets, palun!

10:53 Lauri Läänemets

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ka mina olen seda meelt, mis puudutab seda teema, mis siin just tõstatati, et kui kellelgi on nende kandidaatide kontrollimise kohustus, siis on selleks komisjon, kes selle ettepaneku Riigikogule teeb. Praeguseks on selgunud, et te seda kontrolli pole teinud ja olete lähtunud lihtsalt allkirjastatud paberitest. Nüüd on teada, et härra Hõbemäel on Eesti Ekspressi aktsiaid. Me teame, et tegemist on rikkumisega. Hea küll, enne ei jõudnud või ei saanud midagi teha. Aga kui Riigikogu toetab teie tänast ettepanekut ja homme õhtuks pole neid aktsiaid maha müüdud, kas te siis tulete ja teete ettepaneku komisjoni koosseisu muuta?

10:54 Aadu Must

Tähendab, jah, me juristiga rääkisime, et *deadline*, mis ajaks peab kõik olema absoluutselt puhas nagu prillikivi, on 27. mai, ametisse kinnitamise päev. Selleks ajaks peab kõik olema tehtud, sellest on juttu olnud. Aga kui te räägite komisjoni liikme tagasikutsumisest, siis see jäi väga arusaamatuks. Millist kultuurikomisjoni liiget te tahate tagasi kutsuda? Sellest ma aru ei saanud.

10:54 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mihhail Lotman, palun!

10:54 Mihhail Lotman

Aitäh! Ma ei taha diskuteerida mingisuguse personaalia üle, aga ma tunnen ennast väga ebamugavalt selle protseduuri suhtes. Kui me valime erapooletuid apoliitilisi tunnustatud spetsialiste, aga seda valikut teevad poliitikud, siis on sellesse paratamatult juba sisse kirjutatud selline kahepalgelisus. Kas sa ei arva, et tulevikus ei tohiks neid liikmeid üldse nimetada kultuurikomisjon ja Riigikogu? Selleks peab olema spetsiaalne kogu, nii et spetsialiste valivad spetsialistid, erapooletuid valivad erapooletud. Ma olen praegu väga ebamugavas situatsioonis, ma ei saa ühtegi nuppu praegu vajutada. Ma ei saa vajutada punast, sest ma olen kolleeg, ja ma ei saa vajutada rohelist, sest ma ei ole sellega oma südames nõus. Ma tahaks kuulda sinu reaktsiooni protseduuri kohta. Kas ka sina tunnend ennast natuke ebamugavalt?

10:55 Aadu Must

Nähtavasti selliseid suuri ja tõsiseid küsimusi, mis sa praegu tõstatasid, peaks arutama. Neid oleks huvitav arutada sinuga muidugi hoopis pikemas ja laiemas kontekstis. Mõned suured mõtlejad on kunagi öelnud seda, et iga valitav on natukene oma valija nägu – see käib parlamendi kohta, käib erisuguste nõukogude kohta. Veel on öeldud seda, et iga hinnang, iga arvamus iseloomustab ühelt poolt hinnatavat objekti, kuid hoopis rohkem hindajat ennast. Nii et tõepoolest, igal asjal on kaks osa, kaks poolt. Ma ei tsiteeri, kes suurtest mõtlejatest umbes nii on väljendunud, aga võib-olla me mõlemad

teame seda. Nii et probleeme on. Aga seni, kuni seadus eksisteerib, tehakse seaduse järgi, ja kui seadus ei meeldi, siis on Riigikogul võimalus algatada seadusemuudatus. Tõepoolest, meil on juunis ees rahvusringhäälingu ettepanek, milles nad leiavad, et nende seadust tuleks jõuliselt muuta. Tõsi, nemad vaatavad küll eelkõige finantseerimisskeemi, mitte niivõrd nõukogu valimise protseduuri, aga ma ei välista, et rahvusringhäälingu seadus võib täiega tükkis tulla siia Riigikogu saali. Ja küll siis on hea, kui kõigil on need mõtted, protestid ja ebakõlad meeles, mis täna seoses rahvusringhäälinguga on tõusetunud. Kui siis leitakse, et kõik tuleb teistmoodi teha, eks siis tehakse.

10:57 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kalvi Kõva, palun!

10:57 Kalvi Kõva

Hea Riigikogu aseesimees! Hea Aadu! Mul on sinust tibakene kahju, eks sa pead praegu oma palga välja teenima. Koalitsioon on sind ametisse pannud ja praegu on see hetk, kui sa seda palka seal välja teenid. Aga minu küsimus on hoopis muus. Kui härra Hõbemägi komisjonile oma taotluse esitas, siis oleks olnud ülimalt aus, kui ta oleks seal esimesel real kohe kirjutanud, et tal on praegu Ekspress Grupi aktsiad ja ta teeb teises kompaniis tööd. Aga nagu ma aru saan, ta sellest kultuurikomisjoni ju ei teavitanud. Kui eetiline see on, et ta seda varjas ja lasi kultuurikomisjonil teha otsuse pimesi või lasi komisjonil ise kuskilt välja uurida, et sellised asjad on tal olemas? Kui eetiline see härra Hõbemäest oli?

10:58 Aadu Must

Küsimusi oli mitu, aga ma alustan ikka päris algusest. Kõigepealt, vihje minu palga väljateenimisele on minu jaoks solvav, sest ma olen enda arvates töötanud üsna pingeliselt ja püüdnud teha parimaid valikuid, mis mul on võimalik teha, ja teha seda, et Eesti läheks ikkagi mööda eduloo ja mitte kaduloo rada. Kui sul on teisi arvamusi, siis selle üle me võime vaielda ja hakata vastakuti argumente loopima, kes kui hästi kuskil töötab või ei tööta. Nii et seda esiteks. Ja Hõbemäe küsimusele ei vasta ma ainult sellepärast, et seda küsimust on küsitud neli korda ja ma ei taha neljandat korda samale küsimusele vastata, sest uut vastust mul sellele küsimusele lihtsalt ei ole – on ainult see, mida ma juba rääkisin.

10:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Maris Lauri, palun!

10:59 Maris Lauri

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Ma palun hästi lühikest vastust. Kas teie hinnangul need kandidaadid, kes jäid valimata ja jäeti kõrvale, olid kõik praegu esitatud inimestest halvemad?

10:59 Aadu Must

Ma tänan provokatsiooni eest! Me ei liigita inimesi headeks, paremateks ega veel paremateks. Me räägime sellest, kes kuhu sobib või ei sobi. Kunagi oli Eesti ühiskonnas suur diskussioon selle üle, kas välismaale põgenesid paremad või halvemad eestlased. Me rääkisime sobivusest sellesse konteksti ja selles osas püüdsime leida mõistliku lahenduse, olemasolevatest parima. Kindlasti on neid inimesi, kes ühe, teise, kolmanda või viienda omaduse pärast on valitustest mõnes mõttes paremad – kui me seda sõna kasutame, hakkame inimesi lahterdama.

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jüri Jaanson, palun!

11:00 Jüri Jaanson

Suur tänu! Austatud kultuurikomisjoni esimees! Minu küsimus läheb eelnevaga kaudselt samasse suunda. Nimelt, te oma kõnes ütlesite, et kandidaate oli kokku 21 ja nendest osutus valituks kolm. Kuna ülejäänud ei ole avalikustatud, siis me sisuliselt hääletame ju nagu pörsast kotis, see otsus tuleb Riigikogul teha täiesti n-ö usalduse pinnalt. Nüüd ongi mul see küsimus, et miks just nemad ja miks

mitte teised. Teie kõnest jäi mulje, et te ise selle valikuga lõpuni päris rahul ei ole. Mis sõnumi või soovitus te isiklikult annate selleks hääletuseks? Ma saan aru küll, et komisjon on otsustanud, et just need inimesed peaksid olema sobivad. Aga kas oleks leidunud sobivamaid variante?

11:01 Aadu Must

Me siin Riigikogus oleme korduvalt näinud, et kui tuleb pulti komisjoni ettekandja, siis vahel pannakse talle pahaks, kui ta ütleb küsimuse peale, et seda komisjonis ei arutatud. Tema ülesanne on rääkida seda, mida komisjonis arutati. Minu hingeelu ega see, mida mina arvan või ei arva, ei ole tänase päevakorra punkt. Aga püüdes olla erapooletu, ütlen ma seda, et ka bülletàäni kanti need kolm nime, mis kogusid komisjoni töö, menetluse käigus kõige enam poolehoidu. Nii lihtne see ongi.

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

11:01 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma olen juba pikalt vaadanud murega rahvusringhäälingu poole ja minu meelest ei ole ta tihti erapooletu. Nüüd ma küsin sinult kui kultuurikomisjoni esimehelt, kas sinu meelest on ERR kallutatud. Kui on, siis kuhupoole? Ja kas nõukogu, mida me praegu täiendame kolme liikmega, on üldse võimeline ERR-i sisu puudutama või tegeleb ta eelkõige ainult eelarve kinnitamisega?

11:02 Aadu Must

Aitäh! Ka need teemad on kultuurikomisjoni aruteludest vahetevahel läbi käinud – see, kui erapooletu üks või teine riiklik institutsioon on või kui kallutatud või kelle mõju all ta on jne. Üldine printsiip, mida mina tean ja mida ma ka usun, on see, et nõukogu ei kujunda n-ö repertuaaripoliitikat, ei vali helilinte ega isegi mitte esinejaid. See on tegevjuhtkonna ja toimetuste asi. Nii et kas ta on kallutatud või kas ta on hea? Ma ei ole liiga suur televaataja ega raadiokuulaja ja vahel, tunnistatan üles, kuulan või vaatan meelsamini mõne teise riigi kanalit, aga see läheb juba isiklike mõtete maailma. Ma ei oska siin midagi ei kinnitada ega ümber lükata. Rahvusringhäälingu nõukogul on oma kindlad tegevused ja nende hulka ei kuulu repertuaaripoliitika, vähemalt vahetult mitte.

11:03 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Paul Puustusmaa, palun!

11:03 Paul Puustusmaa

Suur tänu! Hea ettekandja! Hoolimata sellest massiivsest ja kohati väga madalalaubalisest küsimuste voorust, mis teile praegu osaks on saanud, küsin ma teie käest siiski järgmist: milline on teie sisetunne, kas uues koosseisus ringhäälingunõukogu suudaks ringhäälingu seadust täita paremini ja hoolikamalt, kui seni on tehtud?

11:04 Aadu Must

Kindlasti, sest kui nõukogus on kolm vakantsi, siis on tal nagu kolm hammast puudu ja ta ei saa kedagi närida.

11:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Heljo Pikhof, palun!

11:04 Heljo Pikhof

Aitäh! Härra Puustusmaale: juba lapsed on öelnud, et kes teisele nime annab, see ise seda kannab. Aga härra Espak kirjutab oma motivatsioonikirjas, et ERR-i nõukogu peab täna olema poliitiliselt vähem kallutatud. Minu küsimus on järgmine: kas Espak oma liikmesusega tagab seda?

11:04 Aadu Must

Kuna me nüüd läksime laste vanasõnade ja muinasjuttude juurde, siis olgu öeldud, et laste muinasjuttudes on üks saja peaga või väga paljude peadega draakon. Mul on tunne, et seda ohtu, et

nüüd tuleb Espak ja kallutab rahvusringhäälingu nõukogu – oi, jumal hoidku! – kuhugi teisele poole, küll ei ole. Valdo läheb ära, aga muidu oleks tema käest küsinud, kas tõesti Espak suudab Valdost seal nõukogus üle esineda. Teate, see on selline kollektiivne organ, kus kujundatakse oma kokkulepped ja tehakse oma otsused. Neid ei tee üksi ei Espak, ei Trasberg, ei Valdo Randpere, vaid kõiges tuleb ikkagi jõuda mõistlike kokkulepeteni. Ja näib, et seni on see rahvusringhäälingul suhteliselt hästi õnnestunud.

11:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Heidy Purga, palun!

11:05 Heidy Purga

Hea eesistuja! Lugupeetud komisjoni esimees! Minu küsimus käib konkursi korraldamise kohta nüüd ja edaspidi, selliste konkursside korraldamise kohta, kuhu on oodatud valdkonna eksperdid. Kui suureks kokkusattumiseks te peate ja kuidas te seletate asjaolu, et kõik kolm valituks osutunud kandidaati said sama palju hääli, kui oli koalitsioonisaadikuid hääletamas?

11:06 Aadu Must

Ma naudin teie intellektuaalset analüüsivõimet.

11:06 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Yoko Alender, palun!

11:06 Yoko Alender

Aitäh, austatud aseesimees! Austatud ettekandja, hea Aadu! Mul oli eelmises koosseisus au olla teie juhtimise all kultuurikomisjoni liige ja mulle tundus, et teie juhtimisel viljeleti seal päris head töökultuuri – diskussioonid olid sisukad, otsused enamasti mõistlikud. Küsimus on järgmine. Nüüd, kus rahvusringhäälingu asjatundjate nimetamine on muutunud selliseks vorstikauplemiseks, loen lehest, et keegi ei olnudki nendele kandidaatidele vastu, ka opositsioon mitte. Pärast tuli välja, et on vassitud või kirjutatud pressiteade selliselt ning et koosolekut ei ole korrektselt protokollitud ega lindistatud. Ma olin tõesti üllatunud. See ei ole see kultuurikomisjon, mida mina tundsin. Kas te olete nõus, et olete saanud nüüd kultuurituse koalitsiooni tööriistaks?

11:07 Aadu Must

Mulle see küsimus iseenesest meeldis, kõik selle n-ö kunstilised vormid ja ka õlalepatsutamine. Paraku on niimoodi, nagu ma juba korra ütlesin, et seni, kuni seadus kehtib, tuleb seda täita. Ja see, et iga inimene, iga hääletaja otsib seda motivatsiooni või kombib seda seaduseruumi ja püüab oma tahet täita nii hästi, kui seaduseruum lubab, on paratamatu. Protseduurireeglid arutasime komisjonis läbi korduvalt ja komisjoni liikmed võivad kinnitada, et ka veel enne protseduuri käivitamist 7. mail luges sekretariaadi töötaja need põhjalikult ja rahuliku häälega ette ning kõigile need sobisid.

Nüüd see küsimus, millest jääb kõlama mingisugune kultuurituse lugu ja see, et räägitakse, et kuskil olid pressiteated ja miski andis vale mulje. Pressiteade oli üsna napp ja lakooniline ning dissonants õnnestus luua siis, kui haarati juurde materjal, mis oli n-ö avalikus protokollis. Me ei kajastanud kandidaatide selekteerimise korda. Oli kokkulepe, et me ei pane kirja seda, et ühel on üks diplom rohkem või midagi muud sellist. Selle vastu komisjonis mitte keegi ei protestinud ja antud olukorras peeti seda pigem normaalseks, just selliseks, nagu ta on.

Ma veel kord ütlen, et ma ei tea, kui palju peab Riigikogu selliste täitev- ja tegevasjadega tegelema. Siin on olnud erinevaid asju. On olnud ametid, mida kunagi on tahetud ka Riigikogus valida, siis on jälle leitud, et mingisugused eksperdid valivad. Mõlematpidi on olnud suuri äpardusi, kui süsteemid ei ole tasakaalustatud. Aga vastus on väga lihtne: kui süsteem võimaldab infomüra tasakaalustamatust ja valesid otsuseid, siis on seadusandja ülesanne vaadata regulatsioon läbi, et kuidas see ikkagi peab käima. Ja ka täna on siin arutus korduvalt läbi käinud, et kui süsteem ei meeldi, siis vaatame süsteemile peale.

Ma ei jõua siin Riigikogus kõigile küsimustele nii sügavalt vastata, aga olen huviga vaadanud väga paljusid faile, mis sisaldavad minu tehtud märkmeid Riigikogus toimunu kohta, ja küll on huvitav vaadata, kui suured on rollimängud.

11:10 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Marko Šorin, palun!

11:10 Marko Šorin

Aitäh, eesistuja! Hea ettekandja! Ma ei olekski tahtnud küsimust esitada, aga kui teid üritatakse mitu korda siin kõikide ees solvata, siis hakkab mul kahju. Ma võin kultuurikomisjoni liikmena kinnitada, et te olete kogu seda protsessi juhtinud väga lugupidavalt kõikide osalejate suhtes – nii nende suhtes, kes kandideerisid, kui ka nende suhtes, kes valiku pidid tegema. Nägin koosolekul, et ühtegi protseduurireeglit ei rikutud. Meile loeti täpselt ette protseduur, kuidas see asi käib. Ja et kultuurikomisjonile on antud mandaat teha valik praegusel juhul kolme kandidaadi kohta ja 18 jäävad välja, siis on kahju, et selle ümber nii palju keerutatakse. Mulle meeldis ka teie selja taga istuva Helir-Valdor Seederi kommentaar, mille ta tegi kohe samal päeval, öeldes, et juba selle kahtluse alla seadmine, et need kolm inimest ei kõlba ja ülejäänud 18 on paremad, on solvav kõikide kandidaatide suhtes. Ma tänan teid kogu selle protseduuri eest, mis te läbi viisite. Ja et oleks ka küsimus: Priit Hõbemägi omab tuhandet Eesti Ekspressi aktsiat, mis on ajaleht – kas sel on mingisugune seos ka ERR-iga, mis puudutab teadupärast raadiot ja televisiooni?

11:11 Aadu Must

Nüüd läheme sügavasse juurasse, milles ma ei pea ennast pädevaks. Ma ei hakka lahkama, kes on kelle konkurent või ei ole ja kuidas on meediamaaailm mõjurühmade vahel jaotatud. Aga aitäh hea sõna eest! Hõbemäge, nagu ma ütlesin, on informeeritud, et ta peab ka ise jälgima, et tal ei oleks mitte ühtegi seaduserikkumist. Vastasel juhul ta seda ametit pidada ei saa, sellest oli meil juttu.

11:12 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kalle Grünthal, palun!

11:12 Kalle Grünthal

Lugupeetud istungi juhataja! Austatud ettekandja! Teid on täna siin nokitud siit ja sealt, küll on seda ja teist valesti tehtud. Teid on süüdistatud seitsmes surmapatus ning jõutud isegi selliste alandavate küsimusteni, et kas olete palga välja teeninud. Minu küsimus on suhteliselt konkreetne. Kas teile on ka komisjonis laekunud mingisuguseid kaebusi selle kohta, et olete protseduurireegleid rikkunud? Ja kui ei ole, siis ma arvan, et me võiksime teie vintsutamise siin lõpetada.

11:12 Aadu Must

Aitäh! Mulle ei ole kaebusi esitatud. Aga samas on see kõik loomulik, sest pikaajaliselt Riigikogu tööd jälginuna võin ma öelda, et opositsioon on alati üritanud oma tööd teha vastavalt oma võimetele.

11:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Indrek Saar, palun!

11:13 Indrek Saar

Aitäh sõna andmast! Lugupeetud komisjoni esimees! Mul ei ole olnud võimalik kultuurikomisjoni liikmena kaasa lüüa, sest sotsiaaldemokraatidel on alati olnud teisi kultuuri ja hariduse spetsialiste, keda sinna komisjoni lähetada. Küll aga oli mul võimalik neli aastat ministrina teiega koostööd teha ning ma tõesti tunnustan teid selle koostöö eest ja selle konstruktiivse ja sisulise lähenemise eest, mis komisjonil küsimuste arutamisel oli.

Aga tulles ERR-i nõukogu juurde, siis ka varem on juttu olnud sellest, et see, mis on seadusesse sisse kirjutatud, võib tekitada ahvatlusi. Ja nüüd me näeme, et see ongi käes. Meil on olukord, kus ekspertidest kolm teavad, et nad on poliitiliselt määratud, sest on selge, et see on poliitiline kokkulepe. Ja lisades sinna veel kolm koalitsiooni nimetatud inimest, on 2/3 häältest käes, mis tähendab, et juhatajat võib vahetada igal hetkel, kui poliitiline kokkulepe on sõlmitud. Loodame, et seda ei juhtu. Aga kas teie süda ei ole murelik, millise signaali me tegelikult ühiskonnale saadame, kui tahame väita, et ERR on poliitiliselt sõltumatu ja seda juhivad sõltumatud eksperdid?

11:14 Aadu Must

Aitäh heade sõnade eest! Ma olen teiega ühte meelt ja loodan, et sellised äärmuslikud stsenaariumid, mille te visandasite, teoks ei saa. Seda esiteks. Ja teiseks, kui te küsite minu hingeelu kohta, siis ma ütlen seda, et neid asju, mille pärast mu süda valutab, on vähemalt 66 – neid, mis ma olen parlamenditöö käigus kirja pannud. Üks nendest on see, et rahvusringhäälingu rolli täidetaks nii, et kogu Eesti rahval oleks sellest maksimaalselt abi oma eduloos, aga mitte takerdumises.

11:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Henn Põlluaas, palun!

11:15 Henn Põlluaas

Aitäh! Hea ettekandja! Ma tunnustan teid rahulikuks jäämise eest vastamisel nendele opositsiooni pahatahtlikele küsimustele. Kultuurikomisjon tegi väga hea valiku, kõik valitud isikud on väga väärilised. Aga äkki te selgitate opositsioonile, et enamiku tahte järgimine ongi demokraatia, ja see, kui valitud kandidaadid opositsioonile ei meeldi, ei tee nendest väga suurepäraseid inimestest veel paariaid.

11:16 Aadu Must

Ma olen tänulik Riigikogule! Ma olen näinud siin igasuguseid krutskeid ja õelust ja eriti veel ülbamist, kus on seda seisukohta, et oi, mina tean ja teie ärge tulge üldse küsima. Eriti neli-viis aastat tagasi mäletan seda kõrglainet. Aga ma olen täna Riigikogule tänulik selle eest, et valitud kandidaatide kohta on halvustusi kõlanud minimaalselt. Õnneks ei ole keegi öelnud, et nad on päris pätid ja kaabakad või midagi muud sellist. Üht-teist halba on püütud leida, aga see on siin saalis üsna tavaline.

11:16 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tarmo Kruusimäe, palun!

11:16 Tarmo Kruusimäe

Hea aseesimees! Hea ettekandja! Mind ajendasid küsima just kaks viimast küsimust. Võib-olla teevad need isegi murelikuks, aga mitte väga. Endine kultuuriminister kiitis koostööd, küll aga jäi arusaamatuks ütlus, et nüüd on see asi siis käes. Kus kohas ta siis nagu enne oli? Aga seda peab muidugi küsima endise kultuuriministri käest. Ma arvan ikkagi, et parem varblane peos kui tuvi katusel. Mis organeid ta mõtles?

11:17 Aadu Must

See küsimus ei olnud mulle.

11:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Signe Kivi, kas teil on protseduuriline küsimus?

11:17 Signe Kivi

Jah, protseduuriline küsimus. Soovin täpsustada komisjoni esimehe vastust Riigikogu liikme küsimusele selle kohta, kas hiljem oli kaebusi ja kas nende kohta on ka mingisuguseid märkmeid. Ei, kaebusi ei ole, kuid mina lisasin protokollile oma eriarvamuse protseduuri selle osa kohta, mis puudutas lindistamist, pressiteadet ja protokollit.

11:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh selle täienduse eest! Austatud ettekandja, teile rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu!

11:17 Aadu Must

Kahju!

11:18 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kas fraktsioonidel on soov avada läbirääkimised? Heidy Purga Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:18 Heidy Purga

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Ma ei arvagi, et kõik ringhäälingu nõukogusse valitavad inimesed peaksid tundma süvitsi selliseid termineid nagu Kriimsilm, SD, paralleeledastamine, provi jne või peaksid une pealt oskama öelda, kui palju maksab aastas ERR-ile vabalevis olemine või millises suhtes on olnud riigieelarvelised eraldised ERR-i töötajate palganumbritega või milles seisnevad lineaarse televisiooni suurimad väljakutsed ja kuidas ERR on nendega hakkama saanud. Ma arvan, et ringhäälingunõukogu ja rahvusringhääling väärivad isegi rohkemat, ennekõike aga selle olulise ja samas väga spetsiifilise valdkonna tugeva ekspertiisiga inimesi, kes suudavad toime tulla ühe sisejulgeoleku alustala fookuse hoidmise ja kaitsmisega ning on poliitiliselt sõltumatud, sest teadupärast lubab ringhäälingu seadus ringhäälingu nõukogu laua taga istuda ka Riigikogus esindatud fraktsioonide esindajail. Milleks selline duubeldamine?

Nimetatud kriteeriumidele vastas üsna mitu kandidaati, kes olid oma kandidatuuri üles seadnud 7. mail kultuurikomisjoni istungil toimunud valimisprotseduuriks. Nende inimeste kompetents avalik-õigusliku meedia juhtimise, meediaorganisatsiooni tuleviku ja finantsmaailma vallas oli kindlasti tugevam kui ehk nii mõnelgi valituks osutunud kandidaadil, kelle varasemad väljaütlemised ei ole tekitanud kahtlust nende poliitilises kallutatuses.

Esimene üllatus selle valimisprotseduuri juures oli kahtlemata Viktoria Ladõnskaja-Kubitsa väljavahetamine enne hääletamist. Olen küll Sven Sesterit kuulnud varasemalt rääkimas paljust muust, aga mitte nii väga rahvusringhäälingust, meediaorganisatsioonide viimase aja väljakutsetest või uutest Euroopa Liidu direktiividest. Edasine asjade käik oli viimase aja kõige halvem näide poliitikast, kandidaatide valimisest, mille käigus kasutati ära jõupositsiooni, isiklikke suhteid, käsi-peseb-kätt-mentaliteeti ning upitati oma ustavad jüngrid poliitilist sõltumatust ja erialast ekspertiisi eeldavas ametisse. Väga kahju!

Lõpetuseks üks tsitaat Viktoria Ladõnskaja-Kubitsa ühest postitusest, kus ta ütleb: "Viimased nädalad näitavad, et on hoopis oluline olla "pumba" juures. Kui oled opositsioonis, siis räägid parlamentaarsetest väärtustest, kui aga haarad võimu, siis parlamentaarsetest kommetest võib justkui üle sõita. Viimase aja loetelu sellest on karm, sest nii meie tasapisi annamegi osakesi oma õigusriigist. Aga kuidas seda mitte teha? Esmalt muidugi see, et parlamenti sattuvad inimesed ei loobu supervõimalusest mõelda oma enda peaga. Nii mugav on olla "peata ratsanik". Antakse kuskilt "koalitsiooninõukogust" teada: "see muudatus on vajalik" – lähed ja hääletad."

Kokkuvõttes jääb neis protsessides siiski olulisemaks iga ERR-i töötaja enda vastutus hea programmi, hea ajakirjanduse tegemise eest, sest loodetavasti on see jõud tugevam kui mõni poliitiliselt kallutatud kandidaat ringhäälingunõukogus. Aitäh!

11:21 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jevgeni Ossinovski Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:21 Jevgeni Ossinovski

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Sõltumatu avalik-õiguslik rahvusringhääling ei ole lihtsalt üks asutus teiste seas, see on üks Eesti demokraatia olulisimaid nurgakive. Sellele me üldiselt ei mõtle. Ei mõtle sellepärast, et siiani on ERR suutnud oma tööd teha hästi. Kui ta seda ühel hetkel enam ei suuda, siis saame sellest kindlasti palju akuutsemalt teada, aga tõenäoliselt on siis juba suur kahju tehtud ja see, kas seda on võimalik parandada, on juba omaette küsimus.

Ma olen rahvusringhäälingu nõukogu liige. Olen seda olnud küll ainult aasta, mõni sinne kolleeg on kauem olnud. Aga viimase aasta jooksul on tõepoolest, nagu Taavi Rõivas õigesti ütles, olnud nii, et Mart Helme tõlgib meile, mis toimub – sissepressimine on toimunud ja toimumas iga päev, nõukogu tasemelgi on seda arutatud. See toimub sellisel viisil, et ehkki ERR-i nõukogul ei ole õigust sekkuda programmiloomesse, siis sundida ajakirjanikke enesetsensuurile on võimalik küll. Ja kui juhatus ei ole piisavalt tugev, et oma ajakirjanikke kaitsta, siis seda juhtuma ka hakkab. Näiteks minu kolleeg härra Reitelmann, kes on samuti rahvusringhäälingu nõukogu liige, kirjutab iga mõne nädala tagant ajakirjanikele sõimukirju, kuidas ta ei ole rahul sellega, kuidas on uudistes kajastatud teda või mõnda teist koalitsioonipoliitikut. Näiteks on ta kirjutanud, et "vasakäärmuslik revolutsiooniline sallimatus ei saa olla ERR-is töötamise alus". See on nõukogu liikme seisukoht, mida väljendatakse organisatsiooni sees.

Siinemaani on juhatus oma ajakirjanikke siiski kaitsnud, kuigi mitte alati piisavalt jõuliselt, aga nõukogu

enamik tänu nendele kolmele inimesele, keda nüüd seal enam ei ole, on suutnud juhatust siiski selles suunas juhtida, et oma ajakirjanikke tuleb kaitsta ja poliitilist programmi sekkumist lubada ei tohi. Neid kolme inimest seal enam ei ole. Nüüd on selge, et need, kes täna on ette pandud, on tegelikult ette pandud koalitsiooni poliitilise diilina, ja see tähendab seda, et ERR-i nõukogu pärast seda otsust on põhimõtteliselt tänase valitsuskoalitsiooni kontrollitav. See on loomulikult selge sõnum tänasele juhtkonnale. Kui te teete asju, mis valitsusele ei meeldi, siis me võime teid igal istungil maha võtta. See, millist enesetsensuurilist mõju see hakkab omama, saame alles näha, aga oht on tegelikult väga-väga suur. Ja sellist otsust loomulikult teha ei tohiks.

Ma võtaks lisaaega, palun!

11:25 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Palun, kolm minutit lisaaega!

11:25 Jevgeni Ossinovski

Ja nüüd paar konkreetsemat asjaolu. Kuna komisjoni esimees rääkis väga pikalt jumal teab millest, aga ei rääkinud sellest, mis on oluline, ehk sellest, mida need kandidaadid on komisjonile ehk Riigikogule öelnud, millisel viisil nad iseenda rolli näevad, ja kuna kahetsusväärselt need dokumendid ei ole avalikud – ehkki kandideerimine avalik-õigusliku ringhäälingu nõukokku võiks olla oluliselt avalikum protsess, kui ta on, aga see selleks –, siis ma loen teile, head kolleegid, natukene ette.

Peeter Espaki motivatsioonikiri. Ta pärast ütles, et viskab seal kuskil maal mulda ja ei tea, mida ta sinna täpselt tegema läheb. Inimene ütleb konkreetset, et tema näeb olulisema raskuspunktina seda, et kasutatakse suuremat allikate mitmekesisust ja tasakaalustatust ja senisest vähesema poliitilise kallutatuse suunal tähelepanu juhtimist. Ta ütleb selgelt, et see on see roll, mida ta näeb olulise raskuspunktina ERR-i nõukogus – seda muidugi olukorras, kus nõukogu liikmed tegelikult programmi ei sekku. Kahtlemata on härra Espakil väga mitmekesine kompetents väga paljudes valdkondades, aga mitte keegi, ka tema ise mitte, ei eita seda, et ta on väga ideoloogiline. Ent asjatundja-eksperdi roll peaks olema hoopis teistsugune. On pehmelt öeldes küsitav, kas selline isik, kes on väga tugevalt ideoloogiline, sinna sobib, nende liikmete juurde, kes tegelikult ongi valitud poliitiliste esindajatena, erakondade tegevpoliitikutena. See nurk on seal juba olemas ja ekspertide tegelik roll peaks olema ju tasakaalustada neid poliitilisi esindajaid, kelle Riigikogu erakonnad sinna nimetavad.

Nüüd härra Hõbemägi. Ei tunne inimest, aga loen pabereid. Me näeme, et rahvusringhäälingu seadus ütleb, et nõukogu liige ei tohi olla meediateenuse osutaja aktsionär. Härra Hõbemäel on tuhat Ekspress Grupi aktsiat. Ta on endine Eesti Ekspressi peatoimetaja, nii et miks ka mitte, eks ole. Aga selles olukorras kirjutab inimene ise alla paberile, et tal ei esine välistavaid asjaolusid, ja jätab informeerimata Riigikogu sellest, et tal on tuhat Ekspressi aktsiat. See tuli välja pärast seda, kui hääletusprotseduur oli läbi viidud. Mida see ütleb inimese eetilise sobivuse kohta – vabandage väga! – sellesse ametisse, kui niivõrd olulist asjaolu varjatakse? Juriidiliselt ei soovinud härra Must seda asjaolu avada, aga meediateenuse osutaja vastavalt seadusele, kui sõna-sõnalt lugeda, on tõepoolest raadio- ja teleprogrammi teenuse osutaja. Kuna Ekspress Grupil otseselt raadio- ja teleprogrammi ei ole, siis justkui polegi tegemist konkureeriva meediamajaga. Ent oleme olukorras, kus tegelikult ka ERR-is on viimaste aastate kõige suurem kasutajate kasv saanud osaks portaali, mis selgelt ja otseselt konkureerib Ekspress Meedia portaalidega. Ja ka Ekspress Meedia ise arendab igasugust meediasisu, mis on juba käibelt suuremas mahus kui klassikaline ajakirjandus. Konkureeriv meediakontsern, inimene on selle aktsionär – ja täna on kultuurikomisjon teinud ettepaneku nimetada konkurendi aktsionär rahvusringhäälingu nõukokku. No kuidas see võimalik on? Kuidas see võimalik on, et me sellist asja üldse siin hääletame? See on puhtalt formaalne küsimus. Kui kultuurikomisjon ütleb, et nemad selliste asjadega ei tegele, siis milles kultuurikomisjoni roll selles olukorras seisneb? Ja lihtsalt nendele, kes seda diskussiooni teavad – nad teavad kindlasti ka seda, milliseid konnotatsioone kannab härra Hõbemäe motivatsioonikirjas öeldud lause, et ERR ei peaks olema erameedia konkurent. Ei peaks olema erameedia konkurent! Seda, mida see tähendab erinevate eelarveliste otsuste puhul ERR-i nõukogus, endised ja tänased ERR-i nõukogu liikmed kindlasti teavad.

See ettepanek on kindlasti selge katse võtta sõltumatu ERR väga robustsel ja jõhkral moel valitsuse kontrolli alla. Selle mõju Eesti demokraatiale on täna veel ennustamatu, aga tõenäoliselt on see päris kehv. Ja, härra Lotman, te vajutage täiesti südamerahus punast nuppu, sest isegi kui te arvate, et teil ei peaks olema õigust selle vastu täna hääletada, siis olukorras, kus teie ette on pandud halb ettepanek ja

seaduse järgi on teile vastav õigus antud, tuleb vastavalt südametunnistusele ikkagi punast vajutada. Aitäh!

11:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Viktoria Ladõnskaja-Kubits, teil on õigus repliigiks, kuna teie nime mainiti.

11:30 Viktoria Ladõnskaja-Kubits

Tahangi seda võimalust kasutada. Rahvusringhäälingu seadus näeb ette, et ERR-i nõukogu koosneb Riigikogu liikmetest ja rahvusringhäälingu tegevusvaldkonna tunnustatud asjatundjatest. Riigikogu kultuurikomisjoni ettepanekul nimetab Riigikogu neli asjatundjat ERR-i tegevusvaldkonna tunnustatud asjatundjate hulgast. Seda ütleb seadus. Fraktsioonide esindajad määrab pigem fraktsioon ise, seevastu tunnustatud asjatundjate leidmiseks kuulutatakse välja konkurss. Konkursi, nagu tavaks on olnud, kuulutas välja kultuurikomisjon. Ent nagu mitmed poliitikud on kinnitanud, ka meedia vahendusel, tehti asjatundjate valiku osas poliitiline kokkulepe. See tähendab seda, et konkurssi sisuliselt ei toimunud. Selle asemel toimus poliitiline määramine ning ülejäänud eksperdid, konkursil osalejad, ükskõik kui head nad ka polnud, olid lihtsalt taustamängijad. Ma jätan kõrvale subjektiivsed hinnangud ekspertide osas, ma räägin objektiivsetest asjadest. Konkurssi pole toimunud – ma rõhutan, et see on minu, mitte fraktsiooni arvamus.

11:31 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Helle-Moonika Helme Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel, 5 + 3 minutit, palun!

11:31 Helle-Moonika Helme

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Täna siin saalis otsustame, milline saab olema meie kõigi ühise meediaettevõtte Eesti Rahvusringhäälingu uue nõukogu pale ja tulevik. Kultuurikomisjon on 21 väga väarikast ja asjatundlikust kandidaadist välja valinud kolm ja esitanud need teile täna heakskiitmiseks. Ühest küljest on täiesti mõistetav, et kui meil komisjonis oli laual selline hulk häid kandidaate, siis ükskõik, milline see valik lõpuks saab, käib sellega kaasas nii nõusolek kui ka rahulolematust. Rahulolematust oleme saanud kuulda neilt, kellele meelepärane kandidaat ei osutunud valituks, ja neilt, kes on maalinud endale seinale mingisuguse poliitilise kallutatuse tondi ja püüavad nüüd oma hirmudest vaevatuna üldsust veenda, et rahvusringhäälingus hakkab toimuma midagi enneolematut või pärast tulematut, ning kes on paisanud õhku süüdistused selle otsuse poliitilisest motiveeritusest. See kõik on täiesti arusaamatu ja see kõik on täiesti alusetu. Siinkohal on paslik meenutada, missuguseid hirmu- ja õudusjutte produtseerisid meie opositsioon ja meedia ka seoses eile lõppenud eriolukorraga siinsamas saalis. Viimase kahe kuu jooksul oleme kuulnud, kuidas eriolukorda pikendatakse lõpmatuseni, kuidas kohe-kohe tuleb mingi diktatuur, kuidas inimestelt võetakse igavesest ajast igaveseks ära nende põhiõigused, kuidas põhiseadus lakkab toimimast, kuidas piire enam ei avata, inimestelt võetakse õigus reisida jne. Kõik see on osutunud täielikuks valeks. Ja nüüd me kuuleme uusi hirmujutte sellest, kuidas uued ERR-i nõukogu liikmed kallutavad meie rahvusringhäälingu ideoloogilisse kreeni ja suukorvistavad vaba ajakirjanduse. Rahu, head kaaskodanikud, rahu! Läheb natuke aega ja selgub, et kogu see jutt osutub samasuguseks propagandaks ja valeks, nagu me kuulsime eriolukorra puhul ja nagu tegelikult oleme kuulnud kogu see aeg, kui praegune valitsus on tegutsenud.

Aga mõni sõna ka kandidaatidest. Ühtäkki on selgunud, et kogu elu ajakirjanduses töötanud Priit Hõbemägi, kes tõesti tunneb meediat, rahulolematutele kriitikutele ei sobi. Ja ei sobi ka ülejäänud kaks, vaatamata sellele et mõlemad töötavad Tartu Ülikoolis ning on oma ala spetsialistid. Ka nemad ei sobi! Samas, kui võrdleme neid koha vabaks jätnud ERR-i nõukogu liikmetega, siis tegelikult on ju asendus peaaegu perfektne. Paavo Nõgese asemele, kelle spetsiifika oli ilmselgelt majandus, astub majandusteadlane Viktor Trasberg. Varalahkunud Agu Uudeleppa, kes oli meediaekspert, hakkab asendama Priit Hõbemägi ja Pille Pruulmann-Vengerfeldti asemele, kelle tugevuseks oli meediaküsitluste spetsialiteet, astub ühiskonnauuringute ja Norstati kogemusega Peeter Espak, kes, muide, on 31-aastaselt saanud doktorikraadi. Head kolleegid, tehke järele või makske kinni ja siis tulge kritiseerima! Täiesti naeruväärne on ka süüdistus, et äkki on ERR-i nõukogu uutel liikmetel mingisugune maailmavaade. Just nagu eelmistel liikmetel ei oleks maailmavaadet olnud ja justkui oleks see midagi kriminaalset või taunitavat. Kas keegi tõepoolest tahab väita, et kõik eelmised ERR-i nõukogud on olnud

vabad politiseeritusest ja maailmavaatest? Kõik need, kes pilluvad süüdistusi praeguse ERR-i nõukogu politiseerimise teemal, peaksid lugema ringhäälinguseadust. Seda on täna siin juba tsiteeritud, aga ma tsiteerin veel kord: "Riigikogu nimetab oma koosseisu liikmete hulgast poliitilise tasakaalustatuse põhimõttel ringhäälingunõukogu liikmed Riigikogu kultuurikomisjoni ettepanekul." Teisisõnu, seadusesse on sisse kirjutatud põhimõte, et nõukogu oleks poliitiliselt tasakaalustatud ehk et selles oleks esindatud kõik eri maailmavaated. Ja ma kinnitan, et nende kolme eksperdi lisandumine ERR-i nõukogu koosseisu ei kalluta ERR-i nõukogu küll mitte kuidagi ega kuhugi poole, vaid hoopis tasakaalustab ja lisab väärtuslikku eksperdiarvamust, ka sellist, millest siiani on võib-olla pigem mõnevõrra vajaka olnud. Siinkohal on mul hea meel, et nende kolme kandidaadi osas suutsid parlamendiliikmed saavutada kompromissi ja kokkuleppe – need, kes suutsid. Kokkulepete ja konsensuse leidmise kunst ja suutlikkus on parlamentaarses demokraatias, muide, üks kandvamaid osi. Rahvuskonservatiivide etteheide ei ole muuseas kunagi olnud see, et üks või teine erakond saab liiga vähe või liiga palju eetrit. Meie oleme alati rääkinud sellest, milliste väärtuste ja arusaamade pinnalt ajakirjanduslikku programmi tehakse. Seda on tabavalt nimetatud baaskonsensuseks. Halvemal juhul võib see muidugi olla ka kallutatus ja mõnikord, olgem ausad, on seda ka juhtunud. See konsensus seisneb muu hulgas selles, millistest teemadest räägitakse ja millises võtmes või kuidas neist teemadest räägitakse. Kallutatus seisneb pahatihti ka selles, millest ei räägita. Aga tsiteerin veel kord ERR-i põhikirja, mille järgi Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni ülesanded on Eesti rahvuskultuuri edendamine ja propageerimine ning mitmekesiste ja tasakaalustatud programmide loomine, samuti peavad Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni saated ja programmid aitama kaasa Eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilitamisele ja arendamisele, Eesti riikluse tugevdamisele ning Eesti rahvusvahelise maine tõstmisele. Ma olen täiesti kindel, et kõik need kolm väarikat eksperti, kelle kultuurikomisjon teiste sama väarikate kandidaatide hulgast välja valis, asuvad neid ülesandeid täitma tasakaalukalt ja erapooletult. Ja kui ongi juhtunud, et ERR on vahepeal millegipärast miskitpidi kuhugi kallutatud olnud, siis aitavad nad seda uuesti otseks lükata. Aitäh!

11:38 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Marko Šorin Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:38 Marko Šorin

Hea eesistuja! Head saalisviibijad! Debatt ERR-i nõukogu liikmete kandidaatide üle on olnud intellektuaalselt päris huvitav. Saalisolijatest praktiliselt kõik esitasid küsimusi, mis tähendab seda, et see küsimus läheb meile kõigile korda. ERR on ju meie rahvustelevisioon ja -raadio, sealt me ammutame oma teadmised maailmast ja igapäevaelust.

Etteheited selle kohta, kas mõnel kandidaadil on aktsiad ühes või teises firmas, on samuti huvitav. Meediateenuste seadus ütleb, et meediateenuse osutaja on juriidiline või füüsiline isik, kes osutab televisiooni-, tellitava audiovisuaalmeedia või raadioteenust, kellel on toimetusvastutus meediateenuse sisu valikul ja kes määrab selle esitamise järjestuse ning edastamise viisi. Ekspress Grupp ei ole selle järgi meediateenuse osutaja. Kui on hirm, et järsku tulevikus hakkavad ERR ja Ekspress Grupp omavahel konkureerima, siis selle hirmu vastu tuleks algatada seadusemuudatus. Kultuurikomisjon on praegusel juhul järginud väga konkreetset ja isegi ääretu täpsusega seadust ja mandaati, mis kultuurikomisjonile on antud, valida kandidaatide seast välja sobivad inimesed ja valida neid nii palju, kui on nõukogus vabanenud kohti, praegusel juhul kolm.

Huvitav, et mõni küsija teadis täpselt, kuidas keegi hääletas. Mina, olles kultuurikomisjoni liige ja üks hääletajatest, tean küll ainult enda hääli nendele kolmele inimesele, kellele ma need andsin. Aga nagu öeldakse, seinadel on kõrvad ja lagedel on muud asjad. Võib-olla tõesti keegi teab, kuidas hääletati, aga valimiste ajal ei esitanud mitte keegi protesti, et valimisprotseduuri oleks rikutud või et kandidaadid poleks olnud sobivad. Jah, diskussioon siin nimetatud isiku üle käis ka valimisprotseduuri ajal, kuid taustakontroll näitas, et need asjaolud ei ole asjakohased. Ja nüüd, kui see kandidaat on nii suure luubi all, nagu Riigikogus on teda vaadatud, siis seda enam peab ta jälgima, et ta tulevikus millegagi vastuollu ei läheks.

Kui keegi siin saalis arvab, et see seadus ei ole enam asjakohane, siis alustage seadusemuudatust. Aga praegusel juhul leian mina kultuurikomisjoni liikmena, et kultuurikomisjon on järginud seadust ja seda mandaati, mis talle seadusega on antud. Aitäh!

11:41 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi fraktsioonidel ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu 189 lõpphääletus ja me läheme lõpphääletuse juurde.

Austatud Riigikogu! Panen hääletusele kultuurikomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Eesti Rahvusringhäälingu tegevusvaldkonna tunnustatud asjatundjatest Eesti Rahvusringhäälingu nõukogu liikmete nimetamine" eelnõu 189. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 53 Riigikogu liiget ja vastu oli 39 liiget, erapooletuid ei olnud. Otsus on vastu võetud.

3. 11:44 Vabariigi Valitsuse esitatud „Välispoliitika arengukava 2030“ eelnõu

11:44 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Täna kolmas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse esitatud "Välispoliitika arengukava 2030" eelnõu. Palun ettekandjaks välisminister Urmas Reinsalu.

11:45 Välisminister Urmas Reinsalu

Kallis Riigikogu! Eesti Vabariigi välispoliitika ülesanne on kõigi poliitikavaldkondade potentsiaali realiseerimine rahvusvahelistes suhetes selleks, et tagada Eesti rahvuslike huvid igakülgne kaitse. Meie välispoliitika üldeesmärk on esiteks, eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade ja Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse kindlustatus rahvusvahelises suhetes; teiseks, heaolu kasv Eestis ning eestlaskonna huvid kaitse võõrsil; ning kolmandaks, Eesti kasvav panus üleilmsesse kestlikku arengusse. Üldeesmärki viiakse ellu kolme keskse poliitikavaldkonna platvormi toel, milleks on: esiteks, julgeolek ning rahvusvaheliste suhete stabiilsus ja kestlik areng; teiseks, välismajanduse arendamine; ning kolmandaks, eestlaskonna toetamine võõrsil.

See on esimene kord, kui selline terviklik välispoliitika arengukava on koostatud, ja esimest korda tutvustab välisminister Riigikogule pikaajalisi välispoliitilisi sihte. Arengukava keskne mõte on kaasata paremini kogu riigi valdkondlikud tegevused välispoliitika eesmärkide teenimisse, seada sihid valdkondlikult ning planeerida vahendeid. Arengukava on pika sihiseadega: kümme aastat. Pean oluliseks, et arengukava täitmisest tehakse parlamendile iga-aastased ülevaated. Arengukava annab meile printsiibid ja meetodid välispoliitika kujundamiseks. Konkreetseid jooksvad poliitikavalikud rahvusvahelistes suhetes arengukavas ei sisaldu.

Täna arutelu sissejuhatuseks soovin tänada kõiki koostööpartnereid, eriti väliskomisjoni ja teisi komisjone sisukate arutelude ja ettepanekute eest Eesti välispoliitika arengukava koostamisel. See on olnud pikk ja vajalik teekond. Välispoliitika arengukava seisab välisteenistuse ja meie diplomaatide toel selle eest, et 2030. aastal saaksime tõdeda, et Eesti julgeolek kiiresti muutub maailmas on tagatud; Eestit tuntakse, kuulatakse ja usaldatakse; Eesti ettevõtjatel läheb välismaal hästi ja välisinvesteeringud kasvavad; Eesti on eestlaskonnale võõrsil tänu mugavatele avalikele teenustele alati lähedal.

Miski ei ilmesta rahvusvahelise koostöö tähtsust rohkem kui praegune koroonakriis. See kriis on olnud erakorraline ka meie välisteenistusele. Tahan tänada koroonakriisi ajal üles näidatud pühendumuse eest meie diplomaate, teiste riikide valitsusi ja diplomaate, kes on meie riiki ja meie kodanikke abistanud. Meie huvi on praegu taastada inimeste piiriülese liikumise võimalused nii, et see oleks inimestele turvaline, jätkata ulatusliku konsulaarabi osutamist ning toetada laiemalt rahvusvahelist koostööd ning leevendada kriisi negatiivseid mõjusid. Just Eesti ettepanekul arutas koroonakriisi ÜRO Julgeolekunõukogu.

Viimastel kuudel vallandunud, praegu kestval ja ebaselget tulevikku kujundaval COVID-19 üleilmsel pandeemial on suur mõju kogu maailma riikide välispoliitikale. Olen tutvustanud valitsusele ja edastanud väliskomisjonile praeguse vaate koroonakriisi tagajärjel toimuvatest rahvusvahelisest protsessidest ning sellega seotud riskidest. Vajalik on ka välispoliitika arengukavasse sellest tulenevad muudatused sisse viia. Samas, välispoliitika arengukava ja meie rahvuslikest huvidest kantud välispoliitika eesmärgid, printsiipid ja meetodeid praegune kriis olemuslikult ei muuda. Pandeemia on tekitanud sügava globaalse kriisi ja selle venimisel peame arvestama tõsiste tagajärgedega mitte ainult tervishoiule ja majandusele, vaid ka julgeolekule. Me juba näeme kriisi mõju, mis muu hulgas väljendub

globaalses rivaliteedis pandeemiaga toimetulekul, surves sotsiaal- ja tervishoiusüsteemidele, mõju riikide omavahelisele usaldusele ja koostööle. Oleme tunnistanud ka kriisi pikaajalistele mõjudele, sh negatiivsetele majanduslikele mõjudele, struktuursetele muudatustele majanduses, konkurentsile ravimi ja vaktsiini väljatöötamisel, aga ka teadus- ja arenduskoostöö kasvavale rollile.

Arengukava sätestab Eesti välispoliitilised huvid ja tegevused järgmiseks kümnendiks. Ja kuigi praegune kriis ei ole neid eesmärke muutnud, peame tulevikku vaadates arvestama alles kujunevaid protsesse, mis meie välis- ja julgeolekupoliitilisi otsuseid suunavad. Oleme arengukava koostades arvestanud, et üleilmsed kriisid sagenevad ja just seetõttu on meie huvide kaitsmisele rahvusvahelise suhtluse kaudu vaja suunata enam tähelepanu ja ressursse.

Meie tegevus keskendub jätkuvalt liitlussuhetele ning koostööle Euroopa Liidus ja NATO-s, aga ka rahvusvahelistes organisatsioonides, nagu ÜRO. Jätkuvalt jäävad fookusesse tugevad Atlandi-ülesed suhted ning Põhjala ja Balti koostöö. Tähtis on olla välispoliitikas mõjukam, kui meie mehaaniline arvuline erikaal eeldaks. Selleks tuleb arendada Eesti algatusel uusi initsiatiive, nagu Kesk- ja Ida-Euroopa riikide vaheline kolme mere algatus. Järgmisel aastal toimub minu ettepanekul Tallinnas üheksa NATO idatiiva riigi välisministrite kohtumine. Eesti panustab USA algatatud usuvabaduse alliansi ja Ühendkuningriigi algatatud ajakirjandusvabaduse alliansi tegevusse. Tähtis on kaitsta tõde. Rääkigu ideoloogid ja teoreetikud mida tahes, tõde on olemas, ja seda ka rahvusvahelises suhtluses. Pingelistes ja kriitilistes olukordades suureneb veelgi vajadus olla valvas valeinfo levitamise suhtes ja tegutseda oskuslikult hübriidrünnakute ja vaenuliku propaganda tõrjumisel. Arengukava osutab vajadusele mõjutada Venemaad loobuma oma agressiivsest poliitikast. Arvestades geopoliitilisi arenguid, mõjutavad meie välispoliitikat üha enam suhted Hiinaga, kelle osakaal ja aktiivsus maailmas on kiiresti kasvanud. Valitseva olukorra taustal on välispoliitiliste huvide elluviimiseks kiiresti muutuv keskkonnas vajalik oma rahvuslike huvide selge teadvustamine ja tegevuste pikaajaline planeerimine. Välispoliitika ei seisne ainult reageerimises, vaid me töötame igapäevaselt selle nimel, et tagada Eesti julgeolek, luua Eesti ettevõtjatele rohkem võimalusi välisturgudel ning toetada jõuliselt riike ja rahvaid nende püüdlustes olla vabad ning tugevdada Eesti kuvandit.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Koostöös valdkondade ekspertidega kaardistasime üldised suundumused, mis on Eesti jaoks järgmisel kümnendil kõige olulisemad. Välispoliitilist tegevust kujundades peame arvestama, et jätkub surve lääne elulaadile, mis põhineb demokraatial, turumajandusel, inimõigustel ja õigusriigil. Pinged rahvusvahelistes suhetes kasvavad. Julgeolekuohud muutuvad mitmekesisemaks, suurenevad hübriidohud ja pandeemiaohud. Võib arvata, et suurem osa konflikte saab alguse riikide sees, aga need võivad muutuda rahvusvaheliseks. Muutuvad majanduse ja tööstuse jõujooned maailmas. Läänemaailma rahvastik väheneb, samas kui kogu maailma rahvastik kasvab kiiresti. Rändesurve suureneb. Lisaks on aina suurema surve all keskkond, milles me elame. Seda põhjustavad globaalne rahvastiku juurdekasv, tarbimise kasv, loodusvarade ekstensiivsem kasutus ja kliimamuutused. Nendest muutustest tulenevalt kujundavad Eesti tulevikku meie tänased ja homsed välispoliitilised otsused.

Mõni kuu tagasi toimunud välispoliitika arutelul rõhutasin, et Eesti välispoliitika prioriteediks on ja jääb julgeolek – globaalne, regionaalne ja eelkõige Eesti rahvuslik julgeolek. Eesti julgeolekupoliitika siht on ohte ennetada ja julgeolekuohtude ilmnemisel neile paindlikult reageerida. Meie tegevus on suunatud sellele, et ka kümne aasta pärast saaksime tõdeda, et regionaalne julgeolek on kindel, Eesti kohaolu ja mõju maailmas on kasvanud ning et Eesti inimestel on põhjust toetada välispoliitilisi põhisuundi, sh meie kuulumist meiega samameelsetesse organisatsioonidesse. Peame oluliseks igakülgset reeglitel ja rahvusvahelisel õigusel põhineva korra säilimist maailmas ja selle tugevdamist. Tegutseme selle nimel, et tagada Euro-Atlandi ala julgeolekukord, mis on jagamatu. See tähendab, et NATO on Euro-Atlandi piirkonna julgeoleku ja kollektiivkaitse nurgakivi ja Euroopa Liidu raames tehtav kaitsealane koostöö tähendab NATO kollektiivkaitset, mitte ei konkureeri sellega. Atlandi-ülene ühtsus ning Ameerika Ühendriikide sõjaline kohalolek Euroopas on edukalt aidanud tagada rahu ja stabiilsust meie kontinendi vabas osas üle 70 aasta, Eestis üle 15 aasta. Hoolimata erimeelsustest on Euroopa ja USA julgeolekuteemadel kindlad liitlased ja selle jätkumine on meie keskne eesmärk. Konkurents või vastasseis mingis üksikus küsimuses ei tohi üle kanduda umbusuks laiemalt ning moonduda petlikuks ettekujutuseks, et oma kollektiivset julgeolekut suudetakse tagada üksteisest lahus.

Eesti huvides on toimiv ja tugev Euroopa Liit. Me eelistame Euroopa Liidu arendamist kehtivate aluslepingute raames. Kahepoolsetes suhetes tugevdame liitlas- ja partnerlussuhteid, tihendame regionaalset koostööd ning edendame heanaaberlikke suhteid kõigi naabritega. Samuti otsime uusi

võimalusi koostöös suhetes maailma teiste jõukeskustega, jäädes kindlaks oma väärtustele. Meie läbiv eesmärk on kõikehõlmav ja süvendatud koostöö Ameerika Ühendriikidega. Meie julgeolek on seotud arengusuundadega Euroopa ida- ja lõunanaabruses ning kaugemal. Eesti lähtub põhimõttest, et üleilmse julgeoleku kindlustamise ning kestliku arengu toetamise abil tugevdame ka enda julgeolekut. Üks viis seda teha on tegeleda probleemidega lähteriikides arengukoostöö kaudu. Tulevikusuundumusi arvestades kasvab sellise tegevuse tähtsus veelgi.

Eesti vanasõna ütleb: "Aus nimi on kallim kui kuld." Meie kui väikeriigi jaoks on hea maine ja tuntus suurem varandus kui meist suuremate ja võimsamate riikide jaoks. Hea maine ja mõjukus ei teeni mitte ainult meie majandust, vaid ka julgeolekut. Oleme seadnud sihiks, et Eestit tuntakse, kuulatakse, usaldatakse. Eestil on, mida maailmaga jagada ja milles me võiksime eeskujuks olla, olgu selleks näiteks meie tugev haridussüsteem, küber- ja digiteemad.

Arengukavas ja asjakohastes tegevuskavades teeme konkreetseid ettepanekud, kuidas Eesti tutvustamisele Euroopas ja laiemas maailmas ka edaspidi tähelepanu pöörata ja olla usaldusväärseks partneriks Euroopa Liidus ja NATO-s ning julgeolekunõukogu valitud liikmena. Selles rollis kutsume ise esile arutelusid maailma akuutsetes julgeolekuküsimustes. Eestit teatakse ja hinnatakse maailmas. Selle positiivne näide oli julgeolekunõukogu eesistumise esimene üritus, kus arutati teise maailmasõja lõppu Euroopas ning tänaseid Euroopa julgeolekuohte. Seal osales julgeolekunõukogu ajaloos pretsedenditu arv riike ja välisministreid ning see üritus – suurim teise maailmasõja lõpu tähistamine rahvusvaheliselt – tõkestas ka Venemaa ajalugu moonutava narratiivi.

Välismajandusest. Arengukava teises tegevussuunas planeerime samme, mis suurendaks Eesti osatähtsust maailmakaubanduses, tugevdaks Eesti konkurentsivõimet ning kasvataks jätkusuutlikult ekspordi ja välisinvesteeringute mahtu. Seda saame teha heas koostöös ettevõtjatega, tagades seadusandliku ja täidesaatva võimu kaudu parima ettevõtluskeskkonda loova rolli. Tunnistan, et Eesti tublide eksportijate toetamiseks ja uute välisinvesteeringute kaasamiseks saame teha rohkem. Eriti olukorras, kus majandus on juba pandeemiast mõjutatud. Ajal, mil välisturgudel on tekkinud suur ebakindlus, peab riik ettevõtjatele välisturgude avamisel enam toeks olema. Seetõttu oleme konkreetseid samme astunud ning plaanime oma ambitsiooni veelgi võimendada.

Valitsus on eesmärgiks seadnud ja tegutseb selle nimel, et ekspordiks ja investeeringuteks oleks kõigi peamiste majanduspartneritega tagatud vajalik lepinguline baas. Oleme kiirendanud topehaldamiskeskuste loomist lepingute sõlmimise ajakava, lähtudes meie ettevõtete huvidest. Samuti tagame Eesti ettevõtete huvide eest seismise vabakaubandus- ja investeeringute kaitse lepingute läbirääkimistel.

Riigi töö on toetada ettevõtjaid välisturgudele sisenemisel, eriti pandeemia lõppedes, mil senised reeglid enam ei pruugi kehtida. Teeme Eesti eksportijatega selleks tihedat koostööd, iseäranis kaugematel turgudel, kus riigi abi uste avamisel on eriti oluline. Ettevõtete huvi kaugemate turgude vastu on kasvanud, seda eriti Aasias ja Aafrikas. Aafrikas näeme võimalusi ka edasise majanduskoostöö tihendamiseks. Oleme juba alustanud tegevusi, et ettevõtjatel oleks kõigil olulistel eksporditurgudel tegutsemisel ja uutele turgudele sisenemisel tagatud majandusdiplomaadi või EAS-i välisesindaja tugi. See tähendab, et suurendame ettevõtjatele otsest tuge pakkuvate äri- ja investornõunike arvu ning avame uutel turgudel täiendavad välisesindused. Kaalume ka muid asjakohaseid meetmeid.

Majandusdiplomaatia võimekuse kasvatamine on riigile pikaajaline tulu. Majandusdiplomaatidele on seatud selged ja mõõdetavad eesmärgid nende ülesannete täitmisel ning selle üle peetakse arvestust. Leiame võimalusi, et kasvaksid välisinvesteeringud, ja seejuures seisame selle eest, et julgeoleku- ja majandushuvid oleksid tasakaalustatud.

Arengukava kolmandas, kuid mitte vähem olulises tegevussuunas oleme kavandanud konkreetseid tegevusi, et pakkuda konsulaartenuseid digiriigile sobival moel, teha endast olenev, et Eesti kodanikud saaks reisida viisavabalt enamatesse riikidesse, ja tagada, et Eesti inimesed oleks veelgi teadlikumad reisijad ning reisiinfo jõuaks nendeni kiiresti. Eesmärk on ka, et Eesti side võõrsil elavate kaasmaalastega oleks tugev ning nad oleksid meie ühiskonnaellu enam kaasatud. Põhiseadus sätestab, et riik kaitseb oma kodanikke ka välisriikides. Selle eest oleme igakülgselt seisnud ning soovime seda tulevikus teha veelgi jõudsamalt. Riik mitte ainult ei kaitse oma kodanikke, vaid võimaldab neile avalikke teenuseid sõltumata asukohast.

Tänu digitaalsetele lahendustele on Eesti inimeste suhtlus riigiga üldjoontes maailma riikide võrdluses kõige paremini korraldatud. Aga seda enam paneb mõtlema, et passide ja ID-kaartide väljastamisel tegutseme ikka vanamoodi, neid saatkonnas füüsiliselt üle andes. Mitmel Euroopa Liidu riigil on see

toiming korraldatud posti teel. Oleme sihiks seadnud, et Eesti passi taotlemiseks ja kättesaamiseks ei pea enam reisima sadu või lausa tuhandeid kilomeetreid, vaid teenus oleks tagatud digiriigile sobival moel. Passide väljastamine välisriikides elavatele Eesti kodanikele käiski eriolukorra ajal nii. Kasutasime võimalust väljastada passid turvalise postiteenuse osutaja kaudu, kokku saadeti Välisministeeriumist kodanikele üle 500 passi.

Eesti kodakondsus on palju väärt, meie kodanikud saavad reisida 179 riiki viisavabalt. Tegutseme selle nimel, et riikide ja piirkondade arv, kuhu saame reisida viisavabalt, kasvaks veelgi. Eesti inimesed on üldjuhul teadlikud reisijad ning vaatamata reisimise kasvule ei ole tavaolukorras konsulaarabi juhtumite arv oluliselt kasvanud. Kuid koroonaviiruse ajal on tulnud selgelt esile vajadus meie inimesi operatiivsemalt teavitada ning infovahetust korraldada.

Pandeemia tõttu on kriisiteavitust ja kodanike abistamine toimunud 24/7 ning abi on vajanud ja saanud eestimaalased igas maailma nurgas. Kahe kuu jooksul vastati 10 000 päringule, mis olid eelkõige seotud tekkinud liikumispiirangute ja katkenud transpordiühendustega. Koju aidati tuhandeid Eesti inimesi. Selleks vahendati erilende, loodi erakorralisi ühendusi, väljastati hulgaliselt tõendeid transiidipiirkondade läbimiseks, paluti abi ja tehti koostööd teiste riikidega. Välisministeeriumi konsulaarosakond jätkab abivajajate nõustamist, et ka viimased välismaale jäänud kodanikud saaksid turvaliselt kodumaale naasta. Väga hea on olnud koostöös Eesti aukonsulite ja erasektoriga selle kriisi lahendamine just nimelt kolmanda sektori ja ettevõtjatega. Tulevikku silmas pidades tuleb leida reisil viibivatele eestlastele kriisiteavituse lahendusi, mis võimaldaks edastada kiiremini ja tõhusamalt teavet võimalikult paljudele kriisipiirkonnas viibivatele inimestele. Me tegime seda praegu pilootprojektina, näiteks Soomes olevatele Eesti inimestele andsime infot SMS-ide teel. Ka piirilt praegu sisenevad inimesed saavad SMS-i teel teavitusi. See on teema, mida tahaksime tugevalt edasi arendada. Eriline tähelepanu on väliseesti kogukonnale. Siinkohal on oluline rõhutada, et lisaks end eestlasena määratlevatele inimestele peame silmas ka kõiki estofiile, meie sõpru üle maailma, kellest paljud on meie teekonnal kaasas olnud juba iseseisvuse taastamisest peale, paljud aga on tulnud juurde lähiaastatel seoses uute algatustega, nagu näiteks e-residentsus. Valitsus koostab üleilmse eestluse programmi, et tagada Eesti veelgi tugevam side oma kogukonnaga võõrsil.

Hea Riigikogu! Nii nagu ma sissejuhatuses välja tõin, on kõigi välispoliitiliste sihtide saavutamise eelduseks professionaalne ja pühendunud välisteenistus. Välisteenistuse suurim vara on meie inimesed. Välisteenistuse arendamiseks on oluline edasi liikuda uuendatud välisteenistuse seadusega, mis on parasjagu Riigikogus menetlemisel. Eesti välisesinduste haare on laiem kui kunagi varem. See on oluline saavutus. Samas ei saa me siin pidama jääda, sest kohati on Eesti välisesinduste võrgustik füüsiliselt amortiseerunud ega ole kooskõlas välisteenistusele seatud vajadustega. Peame arvestama, et kasvab rahvusvahelise suhtluse vajadus, suhtlemise iseloom muutub ning meie ettevõtted ja inimesed tegutsevad kõikjal maailmas ning riigi kohus on tagada inimeste huvide kaitse. Oleme arengukavas ette näinud sammud välisesinduste võrgu tugevdamiseks, sest väikeriigile on oluline olla nähtav ja kuuldav. Peame seejuures olema uuendusmeelsed, leidlikud, ennetavad ja analüütilised. Näiteks tähendab see uudseid avatud esindusalasid meie saatkondade juures koostöös ettevõtjatega, välisteenistuse suuremat avatust, rohkem analüüsi- ja teadmispõhist valdkondlikku poliitikakujundust. Eesti välisesinduste võrgustiku lahutamatuks osaks on ligi 200 tublit Eesti aukonsulit, kes töötavad iga päev vabatahtlikult, et Eesti ja meie rahva huve kõige paremal moel esindada. Oleme kavandanud mitmeid muudatusi, et seda koostööd veelgi parandada.

Nagu ma juba sissejuhatuses viitasin, oleme arengukava koostamisel teinud tihedat koostööd Riigikogu komisjonidega ja erinevate ühendustega. Kaalume laekunud täiendustettepanekuid tähelepanelikult ning viime nad arengukavasse sisse asjakohasel moel. Eraldi muudatusettepanekute ploki, nagu viitasin, moodustavad praegusest kriisist tulenevad järeldused. Nimetasin tegevusi ülemaailmsete kriiside ennetamisel, operatiivset koostööd ning geopoliitiliste vastasseisude pingestumist. Ettepanekuid, mis on liialt detailsed, et neid arengukavasse kirjutada, saame arvestada arengukava edasiste rakendusprogrammide ja tegevuskavade koostamisel.

Arengukava on paljude osapoolte ühise töö tulemus. Seetõttu julgen öelda, et tegemist on just nimelt Eesti välispoliitika arengukavaga, mitte kitsalt Välisministeeriumi või valitsuse dokumendiga. Samuti on oluline rõhutada, et see ei ole ainult praeguse valitsuse arengukava. Oma printsiipide, oma meetoditega, oma püstitatud eesmärkidega peab see teenima meie rahvast pikka aega, kümne aasta jooksul. Ja vastavalt vajadusele – olen veendunud, et seda tuleb käsitada kui elavat dokumenti – tehakse sinna ka korrektsioone, nii nagu elu ja muutunud olud seda nõuavad.

Suur tänu teile kõigile pühendatud aja ja esitatud ettepanekute eest! Aitäh!

12:02 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, härra minister! Järgnevad küsimused. Peeter Ernits, palun!

12:02 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea minister! Dokument on hulk aega tagasi koostatud, aga vahepeal on maailma kaks kuud räsitud koroonajärgi ja inimesi on surnud ja haigestunud. Majandused aga on kannatanud eriti palju. Ja nüüd ma küsin sinult sellist asja. Tore muidugi, et kõik see on olemas esimest korda, aga kui tõsiselt tuleb võtta seda, et siin küll mitmed asjad on stabiilsed – toetus NATO-le ja Euroopa Liidule jääb samaks, väliseestlaste tagasituleku näitaja on 2,5% ja valimisaktiivsus 9% – ent näiteks eeldus, et maailma kaubanduses meie osakaal tõuseb 1,4 korda ja arenguabi 2 korda? Eriti naljakas tundub see, et eksportööride arv on nii täpselt kirja pandud: 2023. aastaks peab olema 2436 eksportööri ja 2030. aastaks 3948. Kui asjad on nii kapitaalselt muutunud, miks me tuleme välja nii konkreetsete numbritega? Kas see natuke naljakas ei ole?

12:04 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Kõike tuleb püüda mõõta ja kui asjad on mõõdetamatud, tuleb need teha mõõdetavaks. See on niisugune n-ö valgustusest tulenev kaasaegse teaduse eeldus. Aga kui tõsisemalt rääkida, siis tõepoolest, hea küsija osutus on see, millele küll teise nurga alt pööras tähelepanu ka väliskomisjon. Kas meie eesmärgipüstitused ikka on piisavalt ambitsioonikad, ega me ei jää teatud valdkondades pigem olemasolevale tasandile püsima? Ma andsin väliskomisjonile ka tagasisidet – teatavasti protseduur selliste dokumentide menetlemisel on säärase, et dokument läheb parlamendist saadud sisendi pinnalt uuesti valitsusse, tuleb uus kooskõlastamine. Aga me teatud mõõdikute osas kavandame ambitsioonitaseme tõusu. Näiteks võib tuua eesmärgi, mis puudutab Eesti kohalolu ja mõju maailmas, selle kasvatamist Elcano mudeli järgi. Me tahaksime seda sihttasest tõsta, sest nagu ma ütlesin, me soovime olla oma mõjult maailmas suurem, kui meie parameetrid eeldavad. See on meie ambitsioon, sest see ongi meie täiendav julgeoleku tootja.

Nüüd, mis puudutab osutusi sellele, kas meil õnnestub kasvatada oma osakaalu maailmamajanduse kaubanduses vastavalt WTO numbritele, siis kahtlemata see on meie eesmärk. Aga praeguse kriisi tingimustes hea küsija osutas just nimelt väga praktilisele juhtimisele. Meie ettepanek ongi see mõõdik praegustes oludes lähiaastate tulevikuvaatest välja jätta, nii et see on täitsa õigesti osutatud.

Mis puudutab konkreetseid mõõdikuid, siis Eesti inimeste valimisaktiivsus on üks parameeter, mis iseloomustab meie sidet väljaspool Eestit püsivalt elavate inimestega. See on üks mõõdik, mis iseloomustab seda, kuidas inimesed tajuvad oma sidet Eestiga. Nende mõõdikute puhul me oleme eeldanud, et need peaksid jääma samaks. Nüüd, kas need mõõdikud on piisavad? Me mõõdame tegelikult väga erinevaid asju. Nagu ma ütlesin, me oleme püüdnud paljud asjad teha mõõdetavaks, et aru saada, kuidas me üldeesmärkide realiseerimise poole liigume. Ja üks need mõõdikud on ju kõik kokkuleppelised. Ma olen täiesti nõus sellega, et välispoliitikat võib mõõta, võib neid mõõdikuid konstrueerida, nagu ka majandusteaduses ja sotsiaalteadustes võib konstrueerida mingisuguseid kvantitatiivhinnanguid, aga üks lõppjärelused ikkagi rajanevad sellel, mis on meie subjektiivselt seatud eesmärgid oma riigi poliitikas.

Kui küsija osutas sellele, et vahel me peaksime põhimõtteliselt ütleva, et see välispoliitika arengukava oma keskselt ülesehituselt vajab seoses koroonakriisiga n-ö lahtivõtmist ja nullist kokkupanekut, siis see vastus on eitav. Me arutasime seda tegelikult väga tõsiselt. Lähteloogika on see, et välispoliitika ülesanne on teenida meid üle aegade. Tormised ajad on ees, teatud tormidest oleme läbi tulnud. Me näeme ja prognoosime suuri torme, aga me peame ka nendes tormides tegutsema. Meil peab olema see *modus operandi*, meil peab olema arusaam sellest, kuidas me oma purjeid rehvim, oma jõudu võimalikult maksimaalselt ära kasutame. Minimaalse jõuga saavutada maksimaalne tulemus – sellel põhineb džuudo filosoofia. Aitäh!

12:07 Aseesimees Siim Kallas

Andres Sutt, palun!

12:07 Andres Sutt

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Need on kindlasti väga olulised teemad. Minu küsimused puudutavad välismajanduse plokki selles strateegias. Kindlasti COVID-19 kriis on ainult teravdanud maailma riikide vahelist konkurentsi töötajate ja investeringute ligimeelitamiseks. Teil on siin mitmed olulised fookused kirjas. On väga hea, et te räägite lisaks oma ettevõtete edendamisele ja toetamisele ka välisinvesteringute ligimeelitamisest ja turismi kasvatamisest Eestis. Aga oleks soovinud näha natukene konkreetsemaid tegevusi. Mida te näiteks teete selleks, et Eesti oleks rahvusvaheliselt atraktiivne elamis- ja töötamiskeskond? Ja kui me räägime eesmärkidest, siis mis põhjusel me jääme tööjõu tootlikkusega pidama 80% peale? Ja mis eesmärk meil tegelikult on otseinvesteringute kasvu osas: kas see on 21 miljardit igal aastal või see on 21 miljardit, praegune tase, ja me tegelikult rohkem otseinvesteringuid ei soovigi?

12:09 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh niisuguste väga oluliste mõttekäikude eest! Mis puudutab Eestit kui head elukeskkonda, mõistlikku elukeskkonda, siis kahtlemata Eestisse on teretulnud suuremat lisandväärtust pakkuvad inimesed. Ka meie alalhoidlik migratsioonipoliitika näeb ette põhimõtte, et nad on kindlasti siia teretulnud. Selle koha pealt ma arvan, et see üldine jõukuse tase, mis Eestis valitseb, tegelikult seda motiveerib. Ütleme nõnda, et tegelikkuses on eeldus selleks, et siia saaks tulla ka välistöötajad, loomulikult see, et siin on olemas ka piisav investeringute maht, et nendel inimestel on rakendust. See on tegelik eeldus või vähemalt sellega käsikäes käiv loogika.

Praegused mõõdikud on koostatud väga tõsiselt koostöös EAS-i ja Majandusministeeriumi ekspertidega. Tõepoolest me oleme ette näinud, et tööjõu tootlikkuse kasv oleks algtasemega võrreldes kümne aasta perspektiivis või õigemini on tosin aastat, kui võtta algaastaks 2018, 75%-lt 80%-le Eurostati mõõdetuna. Me peame selgelt aru saama, et see ei ole mitte absoluutkriteerium, nagu me võiksime võtta *per capita* nominaalsummas, näiteks inimese sissetulek eurodes. See on suhteline kriteerium. Tegelikult me peame eeldama, et ka teised Euroopa riigid liiguvad oma tööjõu tootlikkuse kasvus edasi. Aga siiski on meie eesmärk see, et tööjõu tootlikkus võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega kasvaks.

Kindlasti on tinglikud ka EL-i keskmised näitajad. Kõigile parameetritele on omane tinglikkus.

Ühendkuningriik näiteks läks liidust välja. Ma arvan, et meie tööjõu tootlikkuse näitajad tõenäoliselt paranevad võrreldes võib-olla mõningate Vahemere ja Ida-Euroopa riikidega. On paratamatu, et sellised seosed tekivad, eks ole. Kui Euroopa Liit laieneks, siis tööjõu tootlikkuse osas tooks see automaatselt kaasa meie suhtelise protsendi kasvu.

Aga nüüd see otseinvesteringute kasv. Tõepoolest, selle mõõdiku allikat on hinnanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Tegelikult me oleme jäänud oma praegusele tasemele pidama. Ka siin parlamendi arutelu on märgitud vajadust seada kõrgemad ambitsioonid ja ma olen alati tähelepanelikult kuulnud ja valmis panustama. Kindlasti me konsulteerime ka majandusministeeriumiga, sest nende poolt on need mõõdikud eesmärgina kirja pandud. See kõik on, nagu ma ütlesin, mitme asutuse poolt kokku pandud. Välisministeeriumil ei ole oma majanduspoliitikat, mis ei haaku riigisisese majandustegevuse eest vastutava asutuse arusaamadega.

12:12 Aseesimees Siim Kallas

Aivar Sõerd, palun!

12:12 Aivar Sõerd

Austatud minister! See suur arengukava, mida te siin lennukalt esitlesite, läheb ka üksjagu palju maksma, nõuab kõvasti rahalist ressursi. Selle rahaline maksumus on siin väga hõlpsalt käsitletud väikse tabelikesena lisas 6. Te ise ka möönate, et kulude osakaal on murettekitavas langustrendis. Teatavasti valitsus jättis riigi eelarvestrateegia aprillis tegemata ja eelmine strateegia enam ei kehti. Rahandusminister on küll sügisel lubanud strateegia valmis teha, aga rahandusminister on igasuguseid asju lubanud. Lubas Rail Balticu seisma panna ja PPP korras maanteid ehitada. Vaadake, sügisel võib tulla tormiline aeg, nagu teiegi ütlesite. Pandeemia võib naasta ja RES võib edasi lükkuda ka sügisel, või siis tehakse mingi formaalne paber. Tegelikult kogu see arengukava on nagu rahalise katteta ja savijalgadel. Kas te tunnistate, et sel arengukaval rahalist katet ei ole? Aitäh!

12:13 Välisminister Urmas Reinsalu

Ei, ma ei tunnista seda. Kui aga küsida riigi eelarvestrateegia tegemise kohta, siis peab ütlema nõnda, et RES-i tegemata jätmine oli ratsionaalne otsus. Selles turbulentsses keskkonnas, kus me oleme asetsenud, tegeleda virtuaalsete ootuste püstitamisega on lihtsalt ebapraktiline. Ja tegelikult täpselt samamoodi käitus Eesti Vabariik ka eelmise finantskriisi ajal. Toona valitud lahendus oli see, et riigi eelarvestrateegia tehti, aga Ansipi valitsus tegi selle, ma mäletan, ilma numbriteta. Oli narratiiv, oli tekst riigi eesmärkidest. Oli mõistetav, et toonases keskkonnas nii otsustati. Loomulikult on praegused olud sellised, et rahvusvahelised finantsinstitutsioonid ja meie enda krediitdiasutused, olles turuosalised, prognoosivad laias laastus kriisi pikaajalisust seoses arusaadavalt viiruse levikuga. Selle katkemise prognoosimises on kahtlemata väga suur oletuslik või n-ö hääbeline koefitsient sees, me kõik saame sellest aru.

Te küsite, kas see kate, mis puudutab plaane, on olemas. Eks plaanide kate sõltub alati poliitilisest tahtest. Seda tuleb ausalt tunnistada. Ma võiksin siia sisse kirjutada väite, et plaanidel on kate, aga riigi poliitilist tahet saab realiseerida ikkagi valitsus oma poliitikaga. Meil on olemas ambitsioon, meil on olemas arusaam, mis on selle ambitsiooni arvatav hind. Kui ma vaatan seda tegevuskulude ressursi hüpet, mis sai teoks sel aastal, siis tuleb öelda, et rahuajal on see ajalooliselt suur hüpe. Pätsi aja kohta ma ei oska öelda, mul puuduvad teadmised, aga vabanenud Eestis oli see protsentuaalselt suurim tegevuskulude hüpe. Raha, mis suunati välismajanduse diplomaatia arendamisse, raha, mis üle hulga aja suunati tegelikult läbivaks palgatõusuks Välisministeeriumi peamajas, raha, mis suunati uute esinduste avamiseks – ma arvan, need on kõik mõistlikud otsused. See lubab mul väita, et selle valitsuse välispoliitiline ambitsioon on kõrge. Loomulikult majanduskeskkonna tormisel ajal riik vaatab üle kõik oma kulud ja langetab otsused selle pinnal. Me elame reaalsuses, me ei ela virtuaalsuses, ja sellest lähtudes tuleb käsitleda tegelikult kõiki, ka kehtivatese seadustesse kirjutatud õigusi ja rahalisi kohustusi.

12:16 Aseesimees Siim Kallas

Urve Tiidus, palun!

12:16 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Siin selles dokumendis on välispoliitika valdkonda mõjutavad tulevikusuundumused. Siin on seitse punkti ja üks nendest on, et jõujooned maailmas on muutumas ja riikide konkurents teravneb, et uued piirkonnad tõusevad esile igas valdkonnas ja see võib muuta väljakujunenud välis- ja julgeolekupoliitilisi jõujooni. Ja Eesti peab neid muutusi arvesse võtma. Sellega seoses ma palun teil nimetada kolm olulisimat välispoliitilist muutust sellega seoses. Ja võib-olla alustate Eesti ja Hiina suhetest. Viimase kahe kuuga Hiina mõju maailmas, mulle tundub, on kasvanud. Võib-olla ma eksin.

12:16 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma ütleksin, et mitte. See on väga õige osutus. Hiina determineerimine või määratlemine Hiina poliitilise käsituse alusel on alanud ja see puudutab neid väärtuspõhiseid sõjalisi ja majandusliite, millesse me kuulume, s.o Euroopa Liitu ja NATO-t. Selles ei ole vähimatki kahtlust. Hiina teemat arutatakse NATO välisministrite koosolekutel ja Euroopa Liidu välisministrite koosolekutel. Hiina küsimusi arutatakse ja Saksamaa eesistumise ajal toimub esimest korda ka tippkohtumine Hiina riigi esindajatega kõigi liikmesriikide valitsusjuhtide ja riigipeade osalusel. See on tänavu suvel või sügisel. Nüüd, ma veel kord rõhutan, et kindlasti Eesti ei käsitle Hiinat eraldivõetuna, nagu kuidagi kahepoolset, meile julgeolekuriskina. Mitte sugugi! Kindlasti on väga palju valdkondi, kus ettevõtjad teevad koostööd. Kuid kahtlemata Hiina väga jõuline esiletõus eriti just nimelt eelmise finantskriisi ajal ja sekkumine globaalse haardega maailma asjadesse tähendab tasakaalu muutumist. Ja see toob paratamatult kaasa geopoliitilist pingestumist. Kindlasti toob see kaasa ka seda, et need väärtuspõhised blokid, mille liikmed me oleme, peavad arvestama, kuidas oma huvisid – nii julgeolekulisi, majanduslikke kui ka muid huvisid – maailmapoliitikas kaitsta.

Eelmisel nädalal oli mul pikk vestlus Hiina välisministriga. Me puudutasime ulatuslikku teemaderingi. Aga selge on see, et me defineerime ennast nende blokkide osana, ühena nendest riikidest, osaleme nende blokkide Hiina-poliitika kujundamises. Ja kindlasti meie põhimõtted on ka need väärtuspoliitilised printsiibid, mis puudutavad inimõiguste küsimusi, mis on seotud riikide toimimisega. Neid me kindlasti

kuidagi ei eita.

Ma arvan, et osutus Hiinale on väga õige, aga on ka teine laiem trend, mis on seotud sellega, et maailma riikide sisemajanduse koguproduktide osakaalud on muutunud. See on seotud ka rahvastiku struktuuri muutustega, mis leiavad aset, ütleme siis, Atlandi-ülese ruumi väliselt. Ma pean silmas Aasiat, Okeaniat ja Aafrikat. See kahtlemata toob kaasa jõu tasakaalude muutusi ja tihedamat konkurentsi ressursside valdamisel ning kindlasti ka meie elulaadi tõelist proovilepanekut, kui kerkivad esile erinevad geopoliitilised probleemid.

Kolmas trend, mille ma esile tooksin, on seotud Atlandi elulaadi ja lääne elulaadi kandvate riikide koostööga. Ma ei pea siin silmas üksnes riike, kes otseselt asetsevad Atlandi ookeani ümber. Selle elulaadi tähendus on pigem filosoofiline või kultuuriline ja nende riikide omavahelise koostöö, nende identiteedi otsingud on tähtsad. Me näeme, et see koostöö nendes ühiskondades toimib, ja see, kuidas käsitletakse nende riikide strateegilist partnerlust ja selle tulevikku, on väga vitaalne diskussioon. Üks asi on see, kuidas see väljendub riikide pragmaatilistes huvides koostööd teha, aga kahtlemata on see ka niisugune determineeriv asjaolu, mida me peame kasvava trendina silmas pidama. Seda ei ole võimalik tajuda päeval x või aastal x. See on tegelikult dünaamika, mis kujuneb välja pikema aja jooksul – poole inimpõlve või inimpõlve jooksul. See on diskussioon igavikulisest küsimusest, kuhu me läheme ja kelleks me tahame jääda ja kuidas me saame selleks jääda.

12:21 Aseesimees Siim Kallas

Marko Mihkelson, palun!

12:21 Marko Mihkelson

Aitäh! Lugupeetud välisminister! Te oma kõnes peegeldasite ka välispoliitika arengukavas kirjas olevat väga olulist põhipostulaati, et Eesti jaoks on ülimalt oluline meie lähikümnenendi seisukohalt see, kui edukalt siis meie liitlased, meie partnerid koostööd teevad, kuidas meile oluline liitlasruum ühtsena püsib ja kuidas ka meie euroopalikku identiteeti hoidev ja tugevdav solidaarsus Euroopa Liidus püsib või tugevneb. Eile oli minu arvates sõna otseses mõttes revolutsiooniline päev Euroopa Liidu ajaloos. Saksamaa liidukantsler Angela Merkel tegi olulise kannapöörde küsimuses, mis puudutab Euroopa Liidu ühise võla mehhanismi või siis tervikuna võla tekitamist. Selle eesmärk on tagada ühtse Euroopa idee säilimine ja tugevnemine. Ma küsin sinu hinnangut sellele. Kuidas sa suhtud sellesse ettepanekusse ja milline võiks olla Eesti vastus? Ka Eesti peab selle ettepaneku, selle initsiatiivi kas heaks kiitma või tagasi lükkama.

12:23 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Iseenesest see, et need riigid kesksetes valikutes ja ka pöördelistel momentidel initsiatiivi haaravad, ei ole Euroopa Liidu ajaloos tavatu. Tõsi küll, varem on võib-olla laiem olnud see riikide grupp, kelle omavahelisel nõupidamisel on neid valikuid kujundatud. On see siis olnud nelik või viisik. Aga arusaadavalt praegu oli see tõukejõud paratamatult konfliktne olukord, mis on tekkinud Vahemere riikide, ennekõike Itaalia käsituse tõttu. Nende arvates on Euroopa Liit oma otsustega saamatu olnud. Nüüd küsimus sellest, mis siis on seni käsitluse all olnud. Eesti on nende kohustuste võtmisel alalhoidlik olnud. Me võime siin lugeda, et see hansaklubi, mis on moodustatud, me oleme olnud järjekestvalt selle liikmed. Ma usun, et see on suures plaanis seotud ka meie arusaamaga vastutustundlikust rahandusest ja selle korraldamisest, lähtudes arusaamast, et tegelikkuses ikkagi keegi need võlad ju kinni maksab. Püramiidskeemina ei ole võimalik ükskõik kui suure kattevarjuna toimivat n-ö finantsnähtust jätkusuutlikult majandada. See on olnud, ütleme, üle põlvede meie lähtekoht.

Mis puudutab seda konkreetset ettepanekut, siis aus vastus on see, et Eesti valitsus on seni toetanud Euroopa Liidu tasemel kokkulepitut, kuidas nende finantseerimisskeemide abil kriisist väljuda. Nende osas on kokkulepe saavutatud. Mis puudutab seda eilset Saksamaa ja Prantsusmaa initsiatiivi, siis kindlasti initsiatiivi haaramine kui fenomen on praeguses kriisis teretulnud, aga konkreetset selle paketi osas meie valitsus ei ole seisukohta kujundanud.

12:25 Aseesimees Siim Kallas

Raimond Kaljulaid, palun!

12:25 Raimond Kaljulaid

Aitäh, hea istungi juhataja! Austatud härra minister! Arengukavas on välja toodud, et populismi mõju lääne ühiskondadele, ühtsusele ja solidaarsusele kasvab. Ja kui ma seda esmakordselt lugesin, siis, tuleb tunnistada, ma imestasin, et üks teie koalitsioonipartneritest ei arvanud, et see sõnastus võib olla nende suhtes ehk mõnevõrra ebaõnnestunud. Aga see oli selline retooriline märkus. Mu küsimus on selline. Kui meie välispoliitika üldeesmärk on eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine, siis mis riigi välisministeeriumi poole peaksid vaatama need Eesti kodanikud, kes ei ole juhtumisi eesti rahvusest? Kes neid siis esindama hakkab?

12:26 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Eesti kodanikke, kelle emakeel ei ole eesti keel ja kelle rahvuslik identiteet on kultuuriliselt mingi muu kui eesti rahvus – loomulikult Eesti Välisministeerium kaitseb kõiki meie kodanikke. Selles ei ole vähimatki kahtlust. Tähendab, ega rahvusriik ei ole eksklusiivne fenomen meie ühiskonnas. Te laskute Venemaa välisministeeriumi, kunagi kasutatud propaganda loogikasse, et on etniline demokraatia. Ei ole niisugust asja olemas. Meie rahvusriik tähendab seda, et Eesti riigil on unikaalne hoolsuskohustus eesti rahva ees ja inimkonna ees tagada eesti rahva säilimine, tagada eesti kultuuri, tagada eesti identiteedi säilimine. Ja see ei vastandu kopika eestki, sendi eestki, penni eestki teistele rahvustele, see ei tähenda kuidagi teiste rahvuste või identiteetide allasurumist. See on täitsa vale loogika.

Aga muidugi tuleb populismile vastu seista. Ja ma tahan hoiatada, et selle kriisi ajal on tekkinud väga palju valeinfo-operatsioone. Euroopa Liidus ja NATO-s on kutsutud üles valeinfo-operatsioone tõkestama. Ma lugesin ja ka hea küsija osutas sellele, et mina olin käinud Jaak Aabiga lennujaamas praakmaske vastu võtmas. Väga tõsine infoväide, mis esitati ERR-i artiklis faktina. Ma pöördusin riigihalduse ministri poole täiesti ametliku küsimusega, kas vastab tõele, et Hansaposti firma on toimetanud meile praakmaskid. Ta kinnitas, et see sugugi ei vasta tõele. Parem oleks, kui te oleksite hoidunud valeinfo levitamisest. Praeguse kriisi ajal valeinfo habrastab kommunikatsiooniruumi ja muudab meid hapramaks. Vastupidi, me peame olema rahvana tugevamad, ühtsemad ja siis me tegelikult väljume sellest supist naeratades ja enesekindlalt. Aitäh!

12:28 Aseesimees Siim Kallas

Valdo Randpere, palun!

12:28 Valdo Randpere

Aitäh! Mina olen täitsa nõus sinuga, Urmas, et ei tohi valeinfot levitada. Nüüd ma loodan, et sa selgitad meile ära paar asja, mis on võib-olla natuke segased. Minu arvates on meie valitsuse tegevus viimasel ajal olnud suhteliselt harali: välispoliitilised küsimused on kuidagi muutunud sisepoliitilisteks ja vastupidi. Piiri sulgemise otsuse tegi tõenäoliselt Jüri Ratas, piiri kaitsmise eest seisis Mart Helme, kes saatis ratsarügemendi ja kaitseliitlased Läti piirile ja isegi saadi kätte paar piiririkkujat. Ma loodan, et selle eest saab medaleid jagada. Schengeni sisepiiride avamise küsimust arutama järsku saadeti hoopis sind, välisministrit. Ma saan aru, et Eesti siseministrit ei saa saata Soome rääkima piiride avamisest, sest Soome valitsuse on ta ära solvanud, nemad temaga rääkida ei taha. Mu küsimus on nüüd selline. Mis sa arvad sellest viimasest initsiatiivist, kui majandusminister järsku teatas, et Eestist ei tohi lennata teatud sihtpunktidesse? Kas ta sinuga diskuteeris selle üle? Või mis sina sellest arvad, et Eestist ei tohi teatud sihtkohtadesse lennata? On see õiguslikult pädev ja on see välipoliitiliselt ikka päris tark? Minu arvates see ei ole seda.

12:29 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh! 12. märtsi õhtul kuulutati välja eriolukord ja siis jäi Välisministeeriumile ülesanne, et ta peab iga päev esitama ohtlike riikide nimekirja, mille kinnitab valitsus või see kriisikomisjon nimekirjana. Valitses olukord, kus riik andis selge hoiatuse, et sinna ei tohi minna, et seal on viiruse levik. Esimesel päeval me panime Välisministeeriumis selle nimekirja kokku, see kinnitati, seal oli umbes 15 riiki. Teisel päeval vaatasime, et on juba üle 30 riigi. Me analüüsisime ka teiste riikide välisministeeriumide n-ö ohuindikaatoreid. Vaatasime ette ja jõudsime järeldusele, et arvestades dünaamikat, kuidas viirus levib ja kuidas teised riigid oma piire sulgevad, et tegelikult meil alternatiivi ei ole. Otsus saab olla üks ja selge: viiruse levikut viilude kaupa ei ole võimalik mõtestada. Nagu me oleme näinud, ta rullub, küll olles eri faasides, suures plaanis ikkagi üle maakera. Ja see oli tegelikult Välisministeeriumi soovitus. See oli laupäev, oli ta siis 14. või 21., ma ei mäletagi, aga suhteliselt kiiresti pärast eriolukorra väljakuulutamist

otsustasime piiri sulgeda. Ma juhin tähelepanu, et loomulikult piiri ei suletud Eesti inimestele, Eesti elanikele ega Eesti kodanikele, vaid teistele sissetulevatele inimestele, seejuures erandeid arvestades. Nüüd oleme olukorras, kus me peame kerima – ja kahtlemata see on rahva tervise asjaolusid arvestades keerukam – selle serpentiini tagurpidi lahti. Mis puudutab lende, siis ma arvan, et ma asetan selle teise konteksti. Siin on jäänud kõlama see, et majandusminister nagu kinnisideena või obsessioonina ütleb, et tohib lennata ainult ühte kohta ja teise kohta ei tohi. Kõigepealt, see lähtekoht, kui me Euroopa Liidus, aga vist isegi globaalselt unikaalselt selle Balti mulli tekitasime, oli tegelikult see, et meil on totaalne usaldus kolme Balti riigi vahel. Meil on infovahetus. Loomulikult, kõik riigid on suveräänsed oma otsuseid tehes, aga meie taotlus on püüda nii rahvusvaheliste transpordikoridoride osas, piiride avamise osas kui ka karantiinide mahavõtmise osas taotleda võimalikult suurt üksmeelt. See on see lähtekoht, see on tegelikkuses see usaldusmeetod. Me hakkame järk-järgult liikuma. Samamoodi oli tegelikult välisministrite arutelu all lennuliinide küsimus. Välisministrid suunasid selle teema majandusministritele – kolmele Balti majandusministrile. Välisministrite omaette palve kolme Balti riigi tervishoiuministritele oli määrata rahva tervise huvidest lähtuvad kriteeriumid, mille alusel me kõneleme lennuliinide avamisest. Ma olen nõus, et selle üle saab alati polemiseerida, milline on ühe või teise lennuliini avamisel viiruse edasikandumise risk. See on nagu kõigi nende meetmete puhul: kas kino on lahti või kino on kinni, kas maske on või maske ei ole. Aga tegelikult ma tahan veel rõhutada, et Balti koostöö loogika ei ole mitte kuskilt tühjusest tulnud asi. Ja praeguses olukorras selle skeemi Taavi Aas aluseks võttiski. Ma tuletan meelde, et olukord on praegu milline? Leedu õhuruum oli kogu selle kriisi ajal suletud, tsiviillennunduse õhuruum oli suletud. Meie ei ole kunagi õhuruumi sulgenud, lihtsalt pakkumine kadus ära – ja pakkumine ja nõudlus on ju seotud – välja arvatud, me mäletame, Belavia firma Tallinn–Minsk, samuti Tallinn–Frankfurt ja tegelikult ka Tallinn–Helsingi, mis samuti katkes vahepeal. Aga nüüd on kaks lendu päevas, kaks lendu päevas, nagu ka Stockholmi. On küll, näed, hea töö, eks ole. Läti tegelikult otsustas, et tema regulaarlide kriisi ajal ei lubanud, rahvusvaheline transport oli katkenud. Nüüd ta on erandotsuse vastu võtnud, on põhimõtteline kokkulepe kolme Balti riigi vahel: enesestmõistetavalt me lubame Baltikumi-sisest lennuliiklust. Kõik kolm Balti riiki on nüüd jõudnud sellele tasemele, et ühendatud on nende pealinnad ja Frankfurt. Eestis on Air Balticu taotlusel ühendus ka Osloga ja Riiagi lubab erandlende Oslosse. Ja Läti välisminister, kes Lätis annab neid lubasid välja – reedel ma rääkisin temaga – ütles, et ka Leedu avab Oslo ühenduse. Ja eeldatavasti Balti riikide puhul ka Helsingi ühendus muutub kindlamaks. Ja juttu oli tegelikult ka teistest riikidest, me püüame seda tegevust omavahel koordineerida. Me oleme lähtunud ühest karantiiniruumist: need, kes tulevad väljastpoolt Eestisse, lähevad karantiini. Meil tegelikult tekib küsimus sisetransiidi loogikas. See on kindlasti omaette teema. Tanel Kiik ütles mulle täna hommikul, et terviseministrid leppisid eile kokku nn 25 inimese mõõdiku: kui viimase 14 päeva jooksul keskmiselt on 100 000 inimese kohta nakatunud alla 25 inimese, siis soovivad terviseministrid lennuliini avada. Seda parameetrit võiks silmas pidada. Ja täna minu teada arutavad seda ka majandusministrid, et ühine hoiak võtta. Ma olen nõus sellega, et ta kommunikeeris Eesti meedias halvasti. Jäi mulje, nagu jutt oleks sellest, et meil on mingi kinnisidee teatud lende tõrjuda. Ei ole. See koostöö oli tegelikult Balti ruumi avamise eeldus – selle eeldus, et me neljapäeva öösel vastu reedet Balti ruumi avasime. Ja kõigil kolmel riigil, kui inimesed vabalt edasi-tagasi liiguvad, on oma huvi, et me kulgeksime võimalikult sarnases lainetempos.

12:35 Aseesimees Siim Kallas

Kalle Grünthal, palun!

12:35 Kalle Grünthal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Austatud minister! 2018. aastal viidi läbi Eurobaromeetri uuring, mille tulemused näitasid, et toetus Euroopa Liitu kuulumisele on Eestis 74%, aga teie arengukavas on kirjas hoopis 79%. Millest on selline vahe tekkinud? See on küsimuse esimene pool. Ja teine pool tuleneb samuti arengukavast. Vastasseis euroopalikule väärtusruumile suureneb ja siin on välja toodud populismi mõju lääne ühiskonna ühtsusele ja solidaarsusele. Kas te oskate nimetada kolm põhilist tegurit, mis on põhjustanud sellise populismi kasvu?

12:36 Välisminister Urmas Reinsalu

Ma nüüd ei tea, kas hea küsija soovib teada, kas see mõõdikunumber on õige. Noh, ma oletan, et me oleme heauskselt neid mõõdikuid kirja pannud nii, nagu need olemas on. Ma oletan, et see mõõdikunumber on siis kõrgem pandud, et näidata, et see peaks kõrgem olema ehk ambitsioon on selline – siis rohkem inimesi usaldaks Euroopa Liitu kui riikidevahelise koostöö vormi. Kuidas seda saavutada? Eesti peab panustama sellisesse Euroopa Liidu ühisesse poliitikasse, mille korral rahvas usaldab Euroopa Liitu rohkem. Ma kategooriliselt arvan, et seda me loosungitega ei saavuta, rahvast ei eruta mingi propaganda. Vastupidi, meie Euroopa Liidu poliitika, meie poliitika Euroopa Liidu suunal peab rajanema sellistel arusaamadel, mis inimeste kahekõnet Euroopa Liidu kui fenomeniga tugevdab, mitte ei habrasta. See peab vastama inimeste õiglustundele, tervetele arusaamadele. Ma olengi rõhutanud, et Euroopa Liidu eesmärgile, Euroopa Liidu probleemidele lähenetakse teinekord pealiskaudselt, lihtsustatult. Ka selle kriisi ajal kujutatakse seda kui võluvitsa, Euroopa Liidu tsentraliseeriv integratsioon on justkui fenomen iseeneses. Ei, see ei ole nii. See ei ole kindlasti ka usalduse tekitamise lahend.

Nüüd järelikult tuleb teha sellist poliitikat, Euroopa Liit peab näitama suutlikkust nendes küsimustes, mida ühiskonnad ootavad, rahvad ootavad, ja mitte tegelema nende küsimustega, mis ei ole praktiliselt akuutsed, tarvilised.

Aga mis puudutab seda survet euroopalikule elulaadile, lääne, Atlandi elulaadile, siis see on äärmiselt tõsine pingete allikas. Ja see surve on tegelikult kahesuunaline. See tegelikult tuleneb ühelt poolt sellest, et inimestel on mure oma identiteedi ja juurte pärast Euroopas. Kas me jääme rahvana alles? Kas see elulaad, mida minu vanemad ja vanavanemad on õigeks pidanud, jääb alles või ei jää alles? See tegelikult on väga tugev surve, mis habrastab euroopalikku elulaadi. Seda survet me näeme kultuurilis-poliitiliste fenomenidena väga ulatuslikult. Teiseks kahtlemata on need surved, mis otsivad loomulikult sellele lahendusi, et soovitakse habrastada õigusriigi toimimist Euroopa riikides, turumajandusel ja demokraatial põhinevaid reegleid. Need on niisugused erinevad vastusurved ja mõjud. See n-ö tehisk soov Euroopa kultuurilistel väärtustel põhinevat elulaadi ümber kujundada on kindlasti kutsunud esile tugevaid vastumõjusid. Sest mis on Euroopa? Me räägime tegelikult ju antiigist, me räägime kristlikust vaimsest pärandist ja me räägime kahtlemata ka valgustusaja ja renessansi vaimsusest, mis meid saadab sellel väikesel poolsaarel, mis on olnud kogu inimkonna tehnoloogilise ja kultuurilise eneseteostuse mootoriks sajandite jooksul. See klassikaline tööjaotus, mis on välja arendatud, see jõukus, millel põhineb ka inimkonna kaasaegne tsivilisatsioon, on alguse saanud meie vaimsetest lätetest, mille osaks me ennast uhkusega võime pidada.

12:40 Aseesimees Siim Kallas

Nüüd me olukorras, kus tõenäoliselt küsimustele vastamine ei lõppe enne kella 1. Aga meil on siin kaks ettepanekut, üks väliskomisjonilt ja teine Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioonilt. On ettepanek pikendada tänast istungit sõnavõtude lõppemiseni, kuid mitte kauem kui kella 2-ni. Ja aeg on juba nii kaugel, et ma pean panema selle hääletusele.

Head kolleegid! Ma panen hääletusele väliskomisjoni ja EKRE fraktsiooni ettepaneku pikendada tänast istungit kuni päevakorrapunkti ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Selle ettepaneku poolt on 23 Riigikogu liiget, vastu ei ole keegi. Tänane istung pikendatud kuni päevakorrapunkti ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 2-ni.

Ja läheme küsimustega edasi. Urmas Reitelmann, palun!

12:43 Urmas Reitelmann

Aitäh, härra eesistuja! Härra välisminister! Selles dokumendis, mis kirjeldab Euro-Atlandi julgeoleku olukorda, jõutakse tõdemuseni, et me tegutseme selle nimel, et jõuda Euroopa Liidu ja NATO ühisõppuste läbiviimiseni. Minu lühike küsimus on: kas Eesti senine suhteliselt ettevaatlik, et mitte öelda negatiivne seisukoht Euroopa armee loomise suhtes on selle eesmärgi tõttu muutumas?

12:44 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Ei, mitte mingil juhul. Kindlasti meil niisugust, olgu ta plastmassist või metallist koopiat NATO-st Euroopa Liidu näol vaja ei ole. Iseenesest kõige vähem poleemilised on olnud digitaal-, küberturvalisuse

teemad, mille puhul Euroopa Liit ja NATO kui organisatsioonid on omavahel koostööd teinud. Ja tegelikkuses näiteks Euroopa Liit rahastab ka sildade ja trasside tugevdamist, et need tankide läbimiseks kõlbulikud oleksid. Me kõik ju saame aru, mis tankid siin üle Euroopa kontinendi liiguvad. Ega need mingid abstraktsed tankid ei ole, eks need NATO tankid on. Mis puutub sellesse n-ö kaitsemõõtmesse, mida Euroopa Liit ka rahaliselt on välja arendanud, siis sellesse me suhtume sümpaatiaga. Aga see on just nimelt toetav mõõde. Ei tohi mingil juhul olla ettekujutus, et kuski on n-ö kindralite juhitud paralleelarmee, paralleelsete sõjaliste plaanide ja kavadega. Muidugi oleks kõige vahvam, kui need organisatsioonid Euroopa kontinendil kunagi tulevikus kattuksid. Kas me sinna jõuame – see on nende riikide vaba tahe. Aga kõik Euroopa Liidu liikmesriigid võiksid olla NATO liikmesriigid. Siis omandaks see asi hoopis teise perspektiivi. Vahest need õppused võtavad mingeid pingeid maha. Aga eks riikidel on omad väga keerulised kontekstid, mis tulenevad teise maailmasõja tagajärgedest ja iga riigi sisepoliitilistest tunnetustest. NATO olemusest ja kaitsekäsitlustest me rääkisime eile raadios. Anti oli kohal, Marko samuti. Saatejuht küsis – ta viitas vist Joakim Heleniuse artiklile –, kas kunagi võiks olla ka Atlandi liit olemas. Anti küll ütles, et see võib tähendada liigset tsentraliseerumist, aga võib-olla tulevikus ongi ühine Atlandi liit ka. Näeme meie või näevad meie järeltulijate silmad ka seda.

12:46 Aseesimees Siim Kallas

Leo Kunnas, palun!

12:46 Leo Kunnas

Austatud istungi juhataja! Hea Urmas! Siin arengukavas on öeldud, et arengukoostöö ehk maakeeles arenguabi osakaal SKT-st peaks tõusma praeguselt 0,16%-lt 0,23%-ni SKT-st 2023. aastal ja 2030. aastal lausa 0,33%-ni. Selles valguses peaksid meil kaitsekulud tegelikult olema suuremad kui 2%. Ja me ei ole ka teadus- ja arendustegevuse kulusid jõudnud veel 1%-ni tõsta, mis on meie eesmärk. Kas selles valguses see eesmärk ei ole liiga kõrge? Kas see on mõistlik?

12:47 Välisminister Urmas Reinsalu

Eks eesmärgid peavadki kaunid olema, kui neid horisondil vaadata. Küsimus on selles, et need on rahvusvahelises koostöös, ütleme, OECD-s, heaks kiidetud reeglid. Euroopa Liidu tasandi reeglid on kokku lepitud eesmärgina. Õige on see, et meie riigi senine arengukoostöösse suunatud ressursibaas on olnud aastate jooksul muutumatu. Ma pean silmas seda, kui suur meie eelarves on olnud selle nominaalsumma. Eks see ole seoses sellega, et SKP on kerkinud, SKP võrdluses suhtena vähenenud. Kui küsida, kas see praegusel hetkel, kui meil on kriis, on prioriteetne, kui me räägime nendest piiratud ressursi tingimustes tehtavatest valikutest, siis ma prioriteedina kahtlemata näen meie välismajanduspoliitikat, meie julgeolekut toetavat poliitikat. Ma kindlasti ei pea mõistlikuks arengukoostöö katkestamist. See kindlasti võimaldab kahte asja. Esiteks see võimaldab meil kindlasti oma legitiimses ruumis huvitatud sõpradega paremini koostööd arendada. Jooksvad, rutiinsed arengukoostööprojektid ma kõik tühistasin praegu. Uute taotluste, uute projektide taotlused ma tühistasin.

Väga paljud meie partnerriigid pöördusid erakorralise palvega just nimelt koroonaviirusega seotud abi saamiseks ja mulle tundus veider, et me anname arenguabi hoopis mingis muus valdkonnas, aga tegelikult riigid paluvad hoopis koroonaviiruse tõrjumiseks abi. Meie võimalus on anda seda kas raha või desinfitseerimisvahendite näol. Põhiline loogika on, et me soovime Eesti ettevõtjate tootmist toetada. On palutud ka tekke ja haigemajade sisseseadet. See oli üks otsus, mis puudutas olemasolevaid arenguabi ressursse.

Need riigid ise seda muide kuidagi ei häbenegi. Selles on oma tugev loogika. Seda arenguabi platvormi kasutavad riigid oma ettevõtjatele n-ö uste avamise loogikana. Mis on see loogika? Minu loogika on selles, et me ei anna arenguabi lihtsalt mõttega, et anname selle n-ö kohvri raha kuhugi ära maailma teise otsa. Aga kui me piltlikult öeldes anname kuski riigis võimaluse teha arenguabiprojekti raames mingisugune digitaalne platvorm, näiteks e-tervise lahendus, siis teeksid seda Eesti ettevõtjad. Ja kui nad selle platvormi on teinud, siis on lootus, et selles eksootilises kauges riigis tekib võrgustik, mida ka riik toetab, et järgmiste projektide juurde asuda. Selles on asi.

Aga kui vastata, kas see on õige, et Euroopa Liidust ja OECD-st tulevad niisugused sihiseaded numbritena, ja kas need on äkki laest võetud, siis need ei ole laest võetud. Need sihiseaded on meid

saatnud nii kaua, kui me oleme nendesse organisatsioonidesse kuulunud. Ja oma jaksu kohaselt oleme neid rahaliselt ka täitnud.

12:50 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu, härra minister, rohkem küsimusi ei ole! Järgmiseks palun siia väliskomisjoni esimehe härra Enn Eesmaa kaasettekandeks või komisjonipoolseks ettekandeks, vist kaasettekannet ei kasutata enam.

12:50 Enn Eesmaa

Suur aitäh! Auväärt kuulajad ja vaatajad! Elame juba mõnda aega tavalisest suuresti erinevas aegruumis. See on üksikisiku tasandil kahanenud, muutunud tavatult lokaalseks, sulgunud pigem perekonnaringi kui avardunud ühiskonna eri tasandil. Muutused on toimunud sprindikiirusel ilma igasuguse plaanitud ettevalmistuseta ning mis peamine, sellist olukorda pole keegi kusagil varem kogenud. Nüüd peab inimkond efektiivselt tegutsema ja tehtust järeldusi tegema sisuliselt sünkroonselt. Ei taha isegi arvata, mis juhtunuks, kui me ei elaks interneti- ja televisiooniajastul. Seega inimese tasandil püüame üle elada, läbi ajada ning võtta, nagu öeldakse, päev korraga. Ühiskonnana pole see aga mõttekas ega võimalik. Elu läheb ju edasi ka siis, kui see suuresti muutub. Protsessid, mille algus oli ajas enne pandeemiat, on vaja lõpule viia, teha algsetes plaanides vajalikud korrektiivid selleks, et arenguid võimalikult ette nähes tuleviku tegevusi plaanida. Eesti välispoliitika arengukava 2030 menetlust alustasime väliskomisjonis juba mullu augusti lõpus. Komisjoni väljasõiduistungil Välisministeeriumisse arutasime koonddokumenti, mille sarnast pole Eestis kunagi koostatud, koos ministri, kantsleri ja nende kolleegidega. Tänapäev oleme arengukavale pühendanud aega ja keskendumist vähemalt 15 istungil. Arutelu teemadeks on olnud meie riigi välispoliitika eesmärgid suhtluses USA, Venemaa, Hiina, Euroopa Liidu ja Balti riikidega. Põhjalikult käsitlesime avalike teenuste korraldust välisriikides elavatele Eesti kodanikele. Väljasõiduistungil arengukoostöö, humanitaarabi ja maailmahariduse organisatsiooni MTÜ Mondo ruumes tegime kokkuvõtteid Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi praktikaist ja vaagisime edasisi plaane. Korduvalt oleme arutanud võimalusi meie riigi välismajanduspoliitika tugevdamiseks. Loomulikult pühendasime oma istungitel tähelepanu riigi julgeoleku kindlustamisele, rahvusvaheliste suhete stabiilsusele ning kestlikule arengule. Eraldi võtsime terase vaatluse alla võõrsil elavate eestlaste kaasamisvõimaluste loomise ja arendamise. Selle üks aspekt on kindlasti tõhusamate konsulaarteenuste loomine. Kõik see ja palju muudki on teeninud üht peamist eesmärki: arendada senisest tugevamalt välisteenistust. Lisaks Välisministeeriumile kaasasime mõnegi teise ministeeriumi ja ametkonna esindajaid, saamaks täpsemat ja samas panoraamsemat ülevaadet tehtust ning mis veelgi olulisem, planeeritavatest tegevustest. Vastates meie palvele, saadeti meile arvamusi mitmelt Riigikogu komisjonilt ja ka Eesti Kaubandus-Tööstuskojalt ning Teenusmajanduse Kojalt. Siinkohal kasutan võimalust tänada kõiki, kes meiega kaasa mõtlesid ning tegid ettepanekuid, millest nii mõnigi leidis koha või vähemalt mõjutas väliskomisjoni seisukohti, millest nüüd räägin pikemalt. Juba Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 156 kohaselt kulgenud Vabariigi Valitsuse tegevuskava menetluse alguses otsustasime, et võtame aruteludeks piisavalt aega ja töötame mahuka materjali peatükkide kaupa läbi. Ühise otsuse kohaselt seda me ka tegime. Menetlusreeglite kohaselt ei tee komisjon valitsuse pakutud tekstidesse parandusi ega täiendusi, küll aga avaldab oma arvamust ning teeb ettepanekuid. 7. mail toimunud istungil otsustasime arengukava saata Riigikogu täiskogu istungile, ettekandjaks määrati komisjoni esimees. Rõhutan, et pärast täiskogu arutelu saadab väliskomisjon oma seisukohad koos menetlusprotsessi kirjeldusega Vabariigi Valitsusele, kes arengukava kinnitab ja vastu võtab. Nüüd siis väliskomisjoni seisukohad arengukava osas. Ennekõike tahame tegijaid tunnustada laiapindse Eesti välispoliitika esmakordse koostamise eest. Ühtaegu oli see vajalik, kuid samas ka keeruline. Maailm meie ümber muutub sageli mõne nädala või kuu jooksul, sihte ja eesmäärke võivad kümne aasta jooksul mõjutada paljud tegurid. Eesti-sugune väikeriik on haavatav üleilmsetest muutustest, nende mõjutamine on aga raske isegi ÜRO tasandil. Samas püsib muutumata enamik põhiseaduse mõtetest, mis on aluseks ka välispoliitilistele eesmärkidele. Nende ühtne sõnastamine tasub kindlasti me kõigi vaeva, seepärast peame meiega oluliseks arengukava üldeesmärgiks tõstetud soovi ja kohustust, et eesti rahvus, keel ja kultuur säiliks läbi aegade. Selle saavutamiseks peame kindlustama Eesti Vabariigi iseseisvust ja sõltumatust muu hulgas rahvusvahelistes suhetes.

Ka välispoliitika peab kaasa aitama heaolu kasvule ja eestlaste huvide kaitsmisele välisriikides. Pea maksimaalselt rahvusvahelisse ellu integreerunud riigina peame rohkendama oma panust üleilmsesse kestlikku arengusse. Jätakuvalt tuleks taotleda konsensuslikku välispoliitiliste sihtide seadmist. Me rõhutame välispoliitika arengukava seost ja sidusust temaatiliste strateegiatega ning soovime nende edasist käsitlemist ühtse tervikuna. Eriliselt tähtsaks loeme Riigikogu kaasamist ja pideva sisendi andmist nende strateegiade loomise protsessi. Esmajoones peame silmas Eesti arenevaid suhteid konkreetsete regioonide ja riikidega.

Tõdeme väliskeskkonna olulisi ja kiireid muutusi, ennekõike COVID-19 viiruse leviku tagajärgi, mis pealegi pole veel lõpuni avaldunud. Seepärast tuleb kindlasti täiendada välispoliitika valdkondi mõjutavaid tulevikusuundumusi. See ei tohiks takistada ega pidurdada meie riigi arenguid. Pigem vastupidi, ka välispoliitika peaks senisest ambitsioonikam olema. Selleks on praegu soodus periood. Eesti on väljapaistvatel positsioonidel nii Balti regiooni kui Põhjala riikide, samuti Euroopa Liidu ja koguni maailma tasemel. ÜRO Julgeolekunõukogu juhtriigi staatus kohustab ja lisab võimalusi Eesti seisukohtade tutvustamiseks ning tiptasemel kaasa rääkimiseks.

Arengukava eesmärkide elluviimisel on oluline osa praegu Riigikogu menetluses oleva välisteenistuse seaduse jõustamisel. Riigikogu rollist lähtuvalt on vaja toimivat arengukava rakendamise aruandlust. Me teeme ettepaneku teha kord aastas programmide analüüsiv ülevaade. Ning loomulikult peab arengukava me muutlikus maailmas olema n-ö elav dokument, mida saab ja vajadusel tuleb täiendada vastavalt välis- või koguni sisemõjude muutumisele.

Julgeoleku, arengukoostöö ja kestliku arengu peatüki puhul rõhutab väliskomisjon NATO ja Euroopa Liidu tähtsust Eesti julgeoleku kindlustamisel. Meie riigi välispoliitiline tegevus peab ka tulevikus toetama reeglitel põhineva rahvusvaheliste suhete süsteemi toimimist. Peame vajalikuks erinevate regioonide ja riikide strateegiade koostamist. See võimaldab üksikasjalikumalt lähenemist eesmärkide kavandamisel ja saavutamisel. Omal tasandil on sama juba mõnda aega teinud ka Riigikogu väliskomisjon. Jagame muret surve alla sattunud Euroopa Liidu liikmesriikide solidaarsuse pärast. Tõsta tuleb ühiskonna võimet väärinfo levikule vastu seista. Seda on võimalik saavutada muu hulgas ühiskonna välispoliitilise teadlikkuse tõstmise abil.

Peame vajalikuks riigi kaitsekulude hoidmist tasemel, mis kindlustaks kaitsevõime tagamise ja rohkendamise, vaatamata üleilmsel majanduslangusele. Arengukoostöösse panustamine peaks aastaks 2030 kasvama 0,33%-ni rahvamajanduse kogutoodangust. Välismajanduse tugevdamise eesmärgiga peame otstarbekaks välismajandusega tegeleva ressursi koondamist Välisministeeriumi haldusalasse. See suurendaks välismajanduspoliitikale suunatud vahendite kasutamise efektiivsust ja tulemusrikkust. Pooldame struktuurimuudatust, mille kohaselt juhitakse EAS-i ekspordinõunikke ja Välisministeeriumi majandusdiplomaate samast ministeeriumist.

Toetame mõtet, et topeilmaksustamise vältimise lepingute sõlmimisel on ennekõike oluline lepingute sisu, kvaliteet, mitte niivõrd lepingute arv. Riigi poolt ellukutsutud ettevõtluse toetamisega tegelevad organisatsioonid peavad senisest tõhusamalt aitama ettevõtjaid erinevate turgude iseärasuste tundmisel. Väliskaubandust aitaks kindlasti edendada erinevate huvigruppide senisest avatum koostöö, vähemalt suhtlus. Välismajanduse edendamisel aitaks kindlasti kaasa riigi teadus- ja arendustegevusse tehtavate investeeringute suurendamine.

Väliskomisjon peab oluliseks, et arengukavas on eraldi peatükk eestlaskonna kaasamisest ja tõhusamate konsulaarteenuste loomisest välisriikides. See töö peaks olema ja võiks olla võimalikult vähe seotud poliitiliste suundumustega, võimaluste piires tuleb toetada ja suurenda eestlaste kogukondadele olulist kommunikatsioonimehhanismi, kohalikke meediaväljaandeid. Selle vajalikkuses on komisjoni liikmed ise võinud veenduda mitmetel visiitidel riikidesse, kus eestlasi tänaseni rohkesti elab. Eesti välisnoortele tuleks meie kodakondsust võimalikult aktiivselt säilitada. Selle ülesandega on otseselt seotud ka soov ning vajadus tõsta väliseestlaste valimisaktiivsust. Oleme toetanud seisukohta, et isikut tõendavate dokumentide posti teel kätte toimetamist lubava seaduse sätte rakendamine toimuks varem kui aastal 2022.

Rõhutame veel kord, et tugeva välisteenistuse moodustavad seal töötavad inimesed. Nende ladusama tegutsemise tagamiseks on vajalik välisteenistuse seaduse muudatuste rakendamine seadusandja mõtte kohaselt. Välisteenistuses peab suurendama erinevate valdkondade ekspertide osakaalu. Jätakuvalt tuleb arendada ja parandada e-esinduste teenuste kättesaadavust. Väliskomisjon on alati seisnud selle eest, et Eesti välisesinduste võrk laieneks vastavalt võimalustele ja vajadustele. Oleme ministeeriumile andnud nii mõnegi sellekohase mõtte tulenevalt meie töövisiitidel kogetust.

Olemasolevate saatkondade tegevust peab töö optimeerimiseks pidevalt analüüsima. Ning lõpetuseks üks me peamisi soovitusi: arengukavas peaks selgemini väljenduma soov ja tahe välisesteenistuse eelarve kasvatamiseks. Ja veel kord, komisjon toetab valitsuses valminud välispoliitika arengukava. Kaks meie liiget puudusid 14. mai koosolekult, üks kolleeg, Anti Poolamets polnud nõus arengukava toetama. Paraku ta ei esitanud omi ettepanekuid ega väljendanud konkreetseid proteste arengukava teksti või väliskomisjoni ettepanekute osas. Usun ja loodan, et ta kasutab tänast võimalust esineda siin suure saali ees. Ma tänan!

13:02 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, lugupeetud ettekandja! Küsimusi teile ei ole. Nüüd on võimalus avada läbirääkimised. Läbirääkimistes osalemise soovi on ilmutatud. Kõigepealt saavad sõna fraktsioonide esindajad. Ruuben Kaalep EKRE fraktsiooni nimel! Kolm minutit lisaaega. Palun!

13:03 Ruuben Kaalep

Hea välisminister! Head Riigikogu liikmed! Head kuulajad! Eriolukord, mis kestis üle kahe kuu, sai sel nädalavahetusel läbi, aga maailm, kuhu me naaseme, ei ole enam see, kust me tulime. Me ei lähe tagasi sellesse näiliselt turvalisse globaalsesse supermarketisse, kus rikas lääne eliit sai oma villades suletud väravate taga tarbida Hiina ja India orjatööliste toodetud vidinaid, piiludes üle müüri, millal jõuab kohale see tõotatud õnnis segarahvuseline multikultuurne paradiis. Koroonaviirus on sisuliselt kuulutanud globalistliku projekti lõpu algust. Me seisame taas silmitsi imperialistlike suurriikide mängumaaks jaotatud maailmaga, kus väikeriikide ja -rahvaste ellujäämise ainus lootus on koondumine tugevateks regionaalseteks blokkideks.

Head kolleegid! Selline on olukord, milles me arutame Eesti välispoliitika arengukava järgmiseks aastakümneks. Aastakümneks, mis võib väga selgelt ja väga otseselt otsustada Euroopa saatuse ja paljude nii väikeste kui ka suurte rahvaste tuleviku. Ma ei hakka kulutama aega, et juhtida tähelepanu selle dokumendi puudustele, nagu teised mu kolleegid kindlasti juba teevad, kuna tahes-tahtmata jääb lõplik võim selle teksti sõnastuse ja täienduste üle Vabariigi Valitsuse kätte. Küll aga toon ma välja mõned olulisemad punktid. Ei ole mingit põhjust karta, et EKRE või praegune valitsus tahab muuta Eesti välispoliitika peamist kurssi. Eesti välispoliitika on alati olnud õigel kursil, nii kaua kui on järgitud sedasama üldeesmärki, mille sätestab käesolev arengukava: eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade, Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse kindlustatus rahvusvahelistes suhetes. See on püha eesmärk, millest võrsub kõik, mida Eesti riigi esindajad, saadikud, ametnikud ja diplomaadid lähevad laia maailma püüdlema. Sellepärast on meie liitlased kõik need, kes toetavad eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimist, Eesti vabadust ja iseseisvust. Just sellepärast toetame meie rahvusriikluse ja rahvaste enesemääramise õilsaid põhimõtteid kõigile rahvastele. Ei saa austada enda rahvust see, kes ei austa teisi, ja ei saa austada teisi rahvusi see, kes ei pea pühaks enda rahvust. Ja sellepärast on globalistlik projekt, idee ühest ja ainsast ülemaailmsest turust, poliitilisest süsteemist, ideoloogiast ja identiteedist Eesti välispoliitika eesmärkidega leppimatus vastuolus. Võib lausa öelda, et globalism on meie surmavaenlane – ja mitte ainult meie, vaid kõigi rahvusriikide põliskultuuride, vabadust armastavate rahvaste ja hõimude vaenlane. Me peame endalt küsima, kas kõik need riigid ja rahvusvahelised organisatsioonid, keda me peame enda liitlasteks, esindavad ikka oma rahvaste või hoopis globalistliku projekti huve. Võtame näiteks oma läänenaabri Rootsi, kelle koroonaaegne tervishoiupoliitika on mannetu koopia tema katastroofilisest immigratsioonipoliitikast. Mitmete Lääne-Euroopa riikide valitsused lubavad rahuaja tingimustes omaenese põlisrahval jääda vähemusse, kõigepealt linnaosades, siis suurlinnades ja lõpuks terves riigis. Kas valitsused, kes ei hooli omaenda rahvuse, keele ja kultuuri säilimisest läbi aegade, saavad hoolida teistest? Vaatame faktidele otsa. Lääne-Euroopa riigid on käsist ja jalust seotud massimmigratsiooni tekitatud etniliste ja usuliste konfliktidega. Ameerika Ühendriigid on globaalse hegemooni rolli kaotanud, olles täiesti mõistetavalt kistud vastasseisu Hiina kommunistliku režiimiga, kelle imperialistlikud ambitsioonid on samamoodi tõsiseks ohuks tervele maailmale. Venemaa on koroonakriis ja selle järel ettearvamatu, sest ka majanduse kokkuvarisemise tingimustes on kaks valdkonda, mida kärbitakse viimasena: sisejulgeolek, millest sõltub režiimi püsimine, ja sõjavägi, mis säilitab jätkuvalt võime naaberriikidesse sekkuda. Haige karu võib olla sama ohtlik kui terve karu.

Head kolleegid! Eesti välispoliitika vajab suurt visiooni. Arengukavale on lisatud väliskomisjoni seisukohad ja neist kõige olulisem on see, et tuleb pöörata eraldi tähelepanu Läänemere, Musta ja

Aadria mere vahelisele Intermariumi regioonile, kellega Eestil on ühised huvid ja ühine ajalooline taust. See on fundamentaalne punkt Eesti välispoliitika strateegias. Maailma olukord nõuab meilt, et me ühendaksime kõik juba olemasolevad regionaalsed koostöövormid, Baltimaade koostöö pluss Visegrádi grupp, kolme mere algatus pluss idapartnerlus. Me ei saa piirduda koostööga üksnes Euroopa Liidu sees. Ei tohi unustada ka Ukrainat, kes on palju aastaid vapralt oma iseseisvuse eest võidelnud ja on meile hindamatuks liitlaseks riigikaitse alal. Samal ajal on oluline tihendada ka poliitilist koostööd bloki sees. Me ei saa jääda pealtvaatajateks Euroopa Komisjoni ideoloogiliselt motiveeritud rünnakutele Ungari ja Poola vastu, sest vastasel juhul on järgmiseks ohvriks Baltimaad. Maailm on muutunud, kuid samal ajal pöördunud tagasi oma tavaolekusse. Regionaalne koostöö on meie võimalus pääseda taas impeeriumide hammasrataste vahele jäämisest. Riigid, kelle eesmärk on Euroopa rahvuste, keelte ja kultuuride hoidmine läbi aegade, peavad hoidma kokku. Meie regioon on Euroopa tulevik, see on kõige elujõulisem ja kõige julgemalt tulevikku vaatav osa Euroopas. Ja ma kutsun kõiki Intermariumi riike üles tugevdama omavahelisi sidemeid nii poliitiliselt kui ka julgeolekualaselt. Eesti parlamendi väliskomisjon on esimeste seas, kes rõhutab selle koostöö olulisust, ja ma usun, et meile järgnevad peagi ka teised. Olla idaeurooplane ei ole enam sõimusõna, see on au ja uhkuse asi. Aitäh!

13:09 Aseesimees Siim Kallas

Anneli Ott, palun, Keskerakonna fraktsiooni nimel! Lisaega saab kolm minutit.

13:09 Anneli Ott

Lugupeetud eesistuja! Austatud kolleegid! Sõnad "välispoliitika" ja "arengukava" klikimeedias vaevalt suurt tähelepanu pälvivad. Selleks, et inimesed selle ametliku ja kindlasti väga vajaliku dokumendi vastu huvi tunneksid, tuleb teemad laiemalt ja inimlikumalt lahti seletada. Lihtsustatult öeldes tähendab välispoliitika riikidevahelist suhtlust, millel on siiski väga palju erinevaid tahkusi.

Me võime eeldada, millest oleksime rääkinud täna siin, kui koroonaviirus ei oleks maailma ootamatult lukku pannud. Kui paljud prioriteedid ja vaatenurgad on selle paari kuuga muutunud! Usun, et kindlasti oleksime rääkinud kliimanetraalsusest, energiajulgeolekust, rahvusvahelistest suhetest, puhtast tehnoloogiast ja digipöördest. Oleksime arutlenud erinevate poliitikate raames, mida saame teha meie igaüks eraldi ja mida riigina, et kaitsta meie planeedi loodust ning maailmamajanduse arengut saaks tagada uute keskkonnasõbralike tootmistega kaudu, samas kaitstes Eesti rahvuslikke huvisid.

11. veebruaril sel aastal siin Riigikogu saalis toimunud olulise tähtsusega riikliku küsimusena välispoliitika arutelul ei olnud veel koroonakriisi teemaks, kuid juba kuu hiljem, 11. märtsil, kuulutas Maailma Terviseorganisatsioon WHO koroonaviiruse leviku pandeemiaks ja nakatunuid oli rohkem kui sajas riigis. 12. märtsil algas eriolukord Eestis ja tänaseks oleme jõudnud uude reaalsusesse, mille tegelikku muutust hakkame alles järk-järgult avastama. Kahe kuu jooksul oleme näinud, kui vajalik on hea riikidevaheline koostöö ja solidaarsus, mis keerulistes olukordades avaldub üksteise toetamises. Eesti välis- ja julgeolekupoliitika oluline osa on meie kuulumine Euroopa Liitu ja NATO-sse. Just hiljuti, 9. mail, tähistasime Euroopa päeva ja seeläbi maailma ajaloo ainulaadse koostöö toimimise 70. aastapäeva. Ka Eestil on oskusliku välispoliitika ning tublide kodanike tõttu juba 16 aastat võimalus

kaasa rääkida ühe maailma tugevaima majanduse ning julgeolekukoostöö arendamises ja osaleda otsuste vastuvõtmises. Täna, selle kogu inimkonda tabanud kriisi taustal mõistame paremini kui kunagi varem, kui tähtsad on ühised väärtused ja oma inimestest hooliv ühtne Euroopa Liit. Eestile on tähtsad Euroopa Liidu põhiväärtused, sh kõigi jaoks toimiv majandus ja sellest tulenevad võimalused. Eesti huvid on kõige paremini kaitstud just väärtustel ja reeglitel põhineva rahvusvahelise koostöö kaudu. Koroonakriisist väljudes ei tohi me jätta kõrvale eesmärke, mis me oleme varem koos püstitanud. Euroopa Komisjon on Euroopa uue majandusmudeli ja planeedi säilimise kava eeskujuna pakkunud välja Euroopa roheline kokkulepe "European Green Deal", mis on Euroopa Komisjoni 2019. aasta detsembris tutvustatud visioon sellest, kuidas leevendada kliimamuutusi, kasutada tõhusamalt olemasolevaid ressursse, pöörata tagasi elurikkuse kadu ja muuta majandus keskkonnasäästlikumaks. Nimetatud kokkuleppe eesmärk on muuta Euroopa Liit aastaks 2050 täielikult süsinikneutraalseks ja näidata seeläbi kogu maailmale, et kliimanetraalsus ei ole mitte ainult kasulik keskkonnale, vaid on ka majanduslikult tulus ning oluline julgeoleku tagamiseks. Ka praegust kriisi on seostatud suurlinnade ja tööstuspiirkondade õhu suure saastatusega. Otsustel, kuidas edaspidi kliimaeesmärkidega seotud väljakutsetesse suhtume, on oma osa ka järgnevate kriiside ärahoidmisel. Selleks, et seatud ambitsioonikate eesmärkide saavutamise eest võtaksid riigid ühisvastutuse, peame tegema koostööd,

et kokkulepitud reegleid täidaksid kõik võimalikult ausalt ning tulemuslikult. Puhta õhu, toidu ja vee problemaatika osatähtsus maailmapoliitikas ja turvalisuse tagamisel järjest suureneb. Eestil on võimalus olla siin koos teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega teenäitajaks ja panustada vastutustundlikult kliimaeesmärkide saavutamisse.

Head saalis viibijad! Eesti saab olla suunanäitajaks ka digivaldkonnas, et muuta meie igapäevane toimetamine ka seeläbi loodusele vähem koormavaks. Kõigest kahe kuuga oleme tohtu suure sammu edasi astunud ja kogenud, et ka näiteks Euroopa Liidu liikmesriikide koostöö toimib ilma näost näkku kohtumata. Saime teada, et ei pea alati lendama, et üüratul arvul kilomeetreid võib sõitmata jätta ja vabanenud aega saab kasutada perekonnaga koosolemiseks või meie ühiskonnale nii vajalikuks puhkuseks. Kaugtöövõimaluste arendamise vajalikkusest on näiteks Kagu-Eesti inimesed rääkinud juba aastaid. Täna saab Eesti tänu juba olemasolevale võimekusele olla eeskujuks kogu maailmale, aga peame jätkuvalt astuma samme ka oma piirkondades võimaluste suurendamiseks. Digivõimaluste reaalne kasutamine kogu Eestis saab tõsta Eesti veel enam maailmakaardile.

On oluline, et suudaksime kiiresti kriisi mõju ning tekkinud uusi võimalusi analüüsida ja ka välispoliitikas rakendada. Peame järjepidevalt panustama, et olla valmis järgmisteks kriisideks, ning targa välispoliitika kaudu tagama meie ettevõtjate võimalused kauplemiseks. Eesti on avatud ja ekspordist sõltuva riigina haavatav üleilmsetest muutustest. Kriisi puhkedes oli kuulda arvamust, et Euroopa Liidu sotsiaalne solidaarsus on muut. Euroopa Liit saab tegutseda ainult valdkondades, milleks on liikmesriigid Lissaboni lepinguga volitused andnud. Liikmesriigid ei ole toetanud seda, et tervishoiuteenuste pakkumine ja tagamine oleks ühenduse pädevuses, seepärast on pandeemia puhul Euroopa Liidu käed kohati seotud olnud. Seda, millist Euroopat me soovime ja millised eesmärgid peaksid olema Euroopa Liidu tuleviku suhtes, hakatakse detsembris arutama Euroopa tuleviku konverentsi raames. Head rahvusvahelised suhted, välispoliitika kujundamine ja koostöö on ka osa Eesti inimeste igapäevaelust.

Lõpetan Jakob Hurda tuntud sõnadega: kui me ei saa suureks rahvaarvult, peame saama suureks vaimult. Soovin tugevat vaimujõudu ja palju tahet meie diplomaatidele, poliitikutele ja kõikidele teistele, kes Eesti välispoliitika eest hea seisavad! Suur tänu kõigile välispoliitika arengukava koostajatele ja protsessi panustajatele! Aitäh!

13:16 Aseesimees Siim Kallas

Raimond Kaljulaid, kellel on volitus esineda Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

13:17 Raimond Kaljulaid

Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Kõigepealt pean tulema tagasi välisministri suust kõlanud infooperatsioone puudutanud väite juurde. Tõepoolest, välisminister viitas minu artiklile, mis ilmus rahvusringhäälingu portaalis ja kus sisaldus tema viidatud väide nende maskide kõlbmatuse kohta. Seda kirja pannes ma tuginesin ühe uudise pealkirjale. Aga ma võin öelda, et ministri hea kolleeg Jaak Aab võttis minuga ühendust ja need neli ekslikku sõna said sealt artiklist kohe eemaldatud. Kohe sai see parandatud. Ma veel kord vabandan välisministri ees. Küll aga ütlen, et mu mõte – see, mis oli tolle lause esimeses pooles – kehtib endiselt.

Aga kõigepealt ma soovin tunnustada meie Välisministeeriumi ja kõiki teisi, kes on panustanud selle strateegiadokumendi koostamisse. Seda lugedes ma mõtlesin, et kui tõepoolest kunagi valimistel kandideerib see kuulus ametnike partei, siis minu häälele võivad nad küll kindlad olla. Meie välissteenistus on tugev ja me kõik hindame nende tööd. Aga arengukava meile esitatud Vabariigi Valitsuse puhul ma kahtlen, kas seda arengukava valitsuses mõttega loeti.

Ma juba tsiteerisin küsimuste-vastuste voorus lehekülge nr 7: "Vastuseis euroopalikule väärtusruumile suureneb. Populismi mõju Lääne ühiskondadele, ühtsusele ja solidaarsusele kasvab. Eesti huvid on kõige paremini kaitstud just väärtustel ja reeglitel põhineva rahvusvahelise koostöö kaudu." Populismi mõju Lääne ühiskondadele, ühtsusele ja solidaarsusele seega kasvab. Ja kasvab tõesti. Kahjuks – ma väga rõhutan: kahjuks – on paremäärmseliku populismi mürk ka Eesti Vabariigi valitsuse vereringes. Eks see teeb ära suure osa meie võimalike vastaste tööst. Selle töö teeb ära Jüri Ratase valitsus ise, nõrgestades kõigiti demokraatial, turumajandusel, inimõigustel, õigusriigil põhinevat väärtusruumi. Eesti ei ole kindlalt kaitstud enne, kui me seame piiri populismi mõjule, meie ja meie liitlaste ühiskondadele, nende ühtsusele ja solidaarsusele.

Välisminister puudutas ka survet elulaadile. Ma juhin tema tähelepanu sellele, et elulaad ongi muutuv asi. Meie esivanemad sõitsid palju hobuvankritega, meie kasutame nüüd autosid, mõned inimesed isegi

elektriautosid. Meie esivanemad kuulasid raadiot, meil on nutitelefonid. Aeg muudab maailma, muudab meid ja me peame sellega kohanema.

Ma pean väga oluliseks ja tervitan seda, et välispoliitika arengukava pühendab sedavõrd palju tähelepanu välismajanduse valdkonnale. See on üks meie välispoliitika kõige olulisemaid eesmärke. Ilma tugeva ekspordita on jätkusuutlik majanduskasv võimatu, aga jätkusuutlik majanduskasv on väga vajalik, et meie inimeste sissetulekud suureneksid, elatustase tõuseks. Ka praeguses kriisis me peaksime tegelikult kõigiti panustama oma välismajanduse valdkonna tugevdamisele ja sellesse investeerima. Praegu on selleks hea aeg. Aga selleks muidugi peab valitsusel ja Riigikogul olema julgust teha kriisi ajal otsuseid, mida ei pruugi olla valijatele nii lihtne selgitada. Samas, investeeringud meie välismajanduse valdkonda tasuvad kindlasti ära, kui me jõuame majanduse uue kasvuperioodi algusesse ja oleme Eesti ekspordi kasvuks loonud paremad eeldused.

Välispoliitika arengukava sõnastab ka meie välispoliitika üldeesmärgid. Nagu ma ka küsimuste-vastuste voorus märkisin, sellega seoses mul on, head kolleegid, üks tähelepanek. Loomulikult, meie kasvav panus üleilmsesse kestlikku arengusse, Eesti inimeste heaolu kasv, Eesti Vabariigi iseseisvuse sõltumatuse kindlustatus – need on absoluutselt õiged eesmärgid. Eesti rahvuse, keele, kultuuri säilimine läbi aegade tuleneb meie põhiseadusest ja see on meie riigi kõige olulisem ülesanne. Ausalt öeldes selle nimel me oleme täna tegelikult ka siia kogunenud. Aga siiski maksab endalt küsida, kas meie välispoliitika on n-ö rahvuslik või riiklik välispoliitika. Kas seda aetakse ainult ühest rahvusest kodanike või kõigi Eesti kodanike huvides? Tahaks loota, et näiteks tulevikus Päästeamet ... Kui tohib aega juurde paluda?

13:21 Aseesimees Siim Kallas

Tohib. Kolm minutit ikka saab.

13:21 Raimond Kaljulaid

Tahaks loota, näiteks, et tulevikus Päästeamet ei tule välja missiooniga, et edaspidi tulekahjudest päästetakse ainult eesti rahvusest inimesi või eeskätt eesti rahvusest inimesi. Eesti kodanikkonna moodustavad erinevast rahvusest inimesed. Kui meie ametis olev valitsus ja selle välisminister ei soovi nende inimeste huve esindada, siis millise riigi ja millise välisministri suunas nad peaksid siis edaspidi vaatama?

Ma tänan ja tunnustan veel kord meie tublit Välisministeeriumi selle töö eest, nagu ka nende töö ja tegevuse eest viimastel kuudel meie inimeste koju aitamisel, olgu siis Välisministeeriumi peamajas Islandi väljakul või meie esindustes üle kogu maailma. Ja ma tänan teid, head kolleegid, kuulamast! Aitäh!

13:22 Aseesimees Siim Kallas

Mihhail Lotman Isamaa fraktsiooni nimel. Palun!

13:22 Mihhail Lotman

Austatud eesistuja! Austatud Riigikogu! See, et ma köhin, ei tähenda, et mul on koroona. Mul on astma. Nii, me arutame dokumenti, mida võiks nimetada Eesti poliitilises elus ajalooliseks. Oleks Eesti Kanada, siis välispoliitika ei oleks meile nii tähtis. Oleks Eesti Andorra tema naabritega, siis välispoliitika ei oleks ka nii tähtis. Aga tänu oma geopoliitilisele olukorrale on välispoliitika Eesti jaoks eksistentsiaalse tähtsusega asi. Eesti on ajaloo jooksul olnud nagu tuulte pesa. Ja esimene välispoliitiline ja üldse riiklik ülesanne on meil hoida, säilitada ja arendada oma iseseisvust.

Mõned olulised põhimõtted, mida me loeme sellest dokumendist ja mis ma tahan üle korrata. Esiteks, järjepidevus. Taasiseseisvunud Eestit on valitsenud erinevad valitsused. Meie partneritel on olnud erinevad valitsused. Aga Eesti välispoliitilised suunad, eesmärgid, ülesanded on ühed ja samad, need on konstantsed. Ei ole oluline, kes on Ameerika Ühendriikide president, kes on Prantsusmaa president või Saksamaa kantsler või milline koalitsioon on meil siin võimul – välispoliitika ei ole meil mingi mänguruum. Samas välispoliitika annab meile väga väikse mänguruumi. Niisiis, järjepidevus. Teiseks, transpertsus. Meie valikud peavad olema selged nii meile endale kui meie partneritele. Mingisuguseid segaseid seisukohti me ei saa endale lubada. Sellega on seotud ka usaldatavus. Me oleme kindlad partnerid ja loodame ka oma partneritelt sellist kindlameelsust.

Edasi, soliidus. Eesti välispoliitika on olnud väga soliidne. Mis tähendab soliidus? Üldiselt see võib olla

asi, mis mulle eriti ei meeldi, see tähendab mingisugust tasakaalu väärtuspõhisuse ja pragmatismi tasandil. Me ei saa lähtuda ainult väärtustest. Me ei saa hakata kritiseerima igat riiki, kus rikutakse inimõigusi või kus kehtivad mingisugused teised standardid, demokraatliku õigusriigi standardid ei ole kõige paremini kaitstud. Me ei saa alustada igat kõnet Hiina teemal, rääkides Tiibetis uiguuridest ja teistest probleemidest. See on pragmatism, võib-olla see ei meeldi. Mulle ka eriti ei meeldi, aga need on meie rahvuslikud huvid. Ühelt poolt väärtuspõhisus ja teiselt poolt pragmatism ja nende vahel selline habras tasakaal.

Meie välispoliitika eesmärgid, nagu ma ütlesin, on: esimene on riiklik iseseisvus, teine on rahvusriik. Siin nagu tekkis mingi poleemika, kas meil on kodanike riik või rahvuse riik. Need asjad ei välista teineteist. Eestis elavad väga erinevad rahvused ja ka mina ei ole eestlane, kuid ma olen väga tugevalt ja resoluutselt selle poolt, et Eesti on eestlaste rahvusriik, sest mitte kusagil mujal eestlastele riiki ei ole. Venelastel, juutidel, ukrainlastel on omad riigid. Eesti rahvusriik tähendab seda, et riigil on teatud kohustused eestluse, eesti kultuuri, eesti keele ja nii edasi osas. Ma palun lisaiega!

13:27 Aseesimees Siim Kallas

Saab kolm minutit. Palun!

13:27 Mihhail Lotman

See ei tähenda, et me peame nüüd hakkama diskrimineerima näiteks tatarlasi. Absoluutselt mitte, aga tatari keele ja kultuuri suhtes meie riigil ei ole kohustusi. Ainult seda ma tahan öelda. Aga kõik inimõigused on kõigile tagatud. Niisiis rahvusriik, aga ka õigusriik. Ja rahvuslusest rääkides ma tahan siin markerida ülemaailmse eestluse tähtsust, mis on ka selles dokumendis kirjas. Nad ei ole Eesti kodanikud. See, et nad ei ole Eesti kodanikud, ei tähenda aga, et Eesti riigil kui rahvusriigil ei ole mingeid kohustusi nende suhtes. On küll neid kohustusi.

Ja nüüd paar sõna ressurssidest. Eesti välispoliitika ei ole ainult diplomaatide teha. Eesti välispoliitika on kogu ühiskonna ülesanne. Eesti välispoliitikas mängivad suurt rolli Eesti teadlased, Eesti arstid. Eesti-taoline riik peab olema suurem, kui ta on. Ta peab olema suurem teaduses, peab olema suurem oma hariduselt, ta peab olema veel väga mitmes valdkonnas edukas. Ja Eesti on üsna edukas, aga me kõik tahame rohkemat.

Euroopa Liidu, NATO ja transatlantilised suhted on Eesti välispoliitika konstandid. Me ei saa siin rääkida – need oleks minu meelest valed alternatiivid – kas globaalsest koostööst või regionaalsest. See on vale. Euroopa Liit, vähemalt minu ideaalis, on riikide liit, mitte liitriik. See on riikide liit, kus on koht nii föderatsioonidele, nagu on Saksamaa, aga ka rahvusriikidele, nagu on Prantsusmaa või Eesti või Poola ja Ungari. Euroopa Liidu tugevus on nimelt diversiteedis, erinevuses. Monoliitsus, mida me praegu näeme Venemaal, ei ole riigi tugevus, see on nõrkus. Kui me tahaksime absoluutselt monoliitset Euroopa Liitu, siis see oleks nõrgem Euroopa Liit kui riikide liit.

Mul oleks rääkida veel palju igasuguseid asju, ent ma ei jõua seda teha. Aga ma tahan juhtida tähelepanu ühele puudusele selles dokumendis. Markeerin selle natuke ära: uued väljakutsed. Siin on ainult ühes kohas ära märgitud kriisid ja vajadus nende reageerida. Ma arvan, et me praegu siseneme kriiside perioodi ja see seisab meil ees üsna pikaajalise reaalsusena. Reageerimine globaalsetele kriisidele peaks olema ka siin dokumendis ära märgitud. Aitäh!

13:30 Aseesimees Siim Kallas

Anti Poolamets, palun! Siiski, vabandust, kuna asjad on nii seatud, et fraktsioonide esindajad räägivad enne, siis ma annaksin enne sõna Marko Mihkelsonile, kes esineb Reformierakonna fraktsiooni nimel. Aga me jõuame kõik sõnavõttud ära kuulata.

13:31 Marko Mihkelson

Võtan lisaaja ka!

13:31 Aseesimees Siim Kallas

Kaheksa minutit siis kokku.

13:31 Marko Mihkelson

Head kolleegid! Lugupeetud välisminister! Eesti välispoliitika edu pant on olnud selle järjepidevus, toetumine liberaalse demokraatia põhimõtetele, ühtse Euroopa idee ja tugevatele liitlussuhetele. Eesti diplomaatia märksõnad on olnud tasakaalukus ja tarkus. Eesti välispoliitikas on tegelikult terve inimpõlve jooksul ehitatud väga korralik ja tugev vundament, millele nüüd on asetumas esimest korda pikaajaline tegevusstrateegia. Me vaatame selle arengukavaga ette eelolevale kümnele aastale. Ma tahan kõigepealt parandada hea kolleegi, väliskomisjoni esimehe Enn Eesmaa väidet – stenogrammis peaks kõik kenasti faktipõhine olema. Tegelikult välispoliitika arengukava ettevalmistamine ei alanud mitte eelmisel sügisel, vaid me oleme selle dokumendi kallal tööd teinud juba enam kui kaks aastat. Esimesed arutelud Riigikogu väliskomisjonis toimusid eelmise koosseisu ajal 2018. aasta alguses. Ja peab ütlema, et see on üks paremaid näiteid sellest, kuidas ühes meie vabariigile väga olulises poliitika valdkonnas on võimalik tekitada tugevat ühisosa. Ja seda mitte ainult parlamendi tasandil, vaid ka parlamendi ja valitsuse koostöös.

Kui selle dokumendi koostamist enam kui kaks aastat tagasi alustati, siis parlamendi väliskomisjon mängis esimese suunanäitajana väga olulist rolli. Ma usun, et need ettepanekud, mis me komisjonina Vabariigi Valitsusele teeme – kokku on 42 seisukohavõttu ja ettepanekut –, on kõik kantud väga põhjalikult kaalutud sisulistest aruteludest. Ma ei ole nõus nendega, head kolleegid, kes praegust olukorda maailmas kirjeldavad kui midagi väga dramaatilist. Dramaatilist selles mõttes, et maailm, kuhu me pärast ka Eestis kehtinud eriolukorda siseneme, oleks justkui põhimõtteliselt erinev. Tegelikult on sellesamas arengukavas antud minu arvates väga hea ülevaade sellest, millised olulisemad trendid on maailmas viimastel aastatel või osalt isegi aastakümnetel olnud ja kuidas kriisid, nagu ka nüüd see globaalne pandeemia neid trende mõjutavad, kuidas midagi kiirendavad, midagi võib-olla aeglustavad. Aga põhimõttelisi suuri muutusi siiski ka praegune pandeemia ja sellest väljumine kaasa ei too. Samas on ülioluline, et ka Eesti väikeriigina just nimelt sellist arengukava praegu kokku leppides näeb pikemat perspektiivi, esitab visiooni, millele on võimalik ehitada lühemaajalisi taktikalisi strateegiaid, ka regioonipõhiseid. Loodetavasti varsti asub ka valitsus analüüsima Tartu Ülikooli teadurite ettepanekut, et võiks keskenduda näiteks Aasia strateegia koostamisele. Samas ka Välisministeerium on juba analüüsinud regionaalseid koostööformaate, nagu Põhjala-Balti koostöö ja mitmed teised tegevused. Selles suhtes on ülioluline, et me ei peatu arengukava tegemisel ettemõtlemisel ja tegelikult töötame selles suunas, et me suudaksime ka lühemaajalisi, kas aastaks või kaheks etteplaneeritavaid tegevuskavasid kokku leppida.

Kaasaja loetuimaid ajaloolasi Yuval Noah Harari on talle omases nauditavas stiilis sõnastanud koroonapandeemia suurima väljakutse: me kas reisime allamäge globaalsesse eraldatusesse või vastupidi, valime üleilmse solidaarsuse raja. Ma tsiteerin: "Esimest valides me mitte üksnes ei pikenda käimasolevat kriisi, vaid paneme idanema veel hullemaid katastroofe tulevikuks. Kui valime teise, siis pole see üksnes võit koroonaviiruse üle, vaid kindlustuspoliis kõigi võimalike tulevikuepideemiate ja kriiside vastu." Nii ütleb Harari.

Eesti välispoliitika üksmeelne põhimõte – mitte kunagi enam üksi – aitab kergesti ka tänastes valikutes orienteeruda. Muu maailma vereringega tihedalt läbipõimunud Eesti edukas käekäik sõltub kolmest tegurist. Esiteks tuleb meil kaitsta ja tugevada demokraatlikku riigikorda. Me võime õppida 30. aastate lõpu sündmustest, kui kaasaminek Euroopas levinud autoritaarsuse vooluga nõrgestas Eesti vastupanuvõimet globaalses kriisis. Teiseks tuleb Eestil igal ajahetkel pürgida vabade riikide tuumikusse ja veenda oma liitlasi "America first" stiilis enesesse sulgumise asemel Euro-Atlandi ruumis täiemahulist koostööd reanimeerima. Vabade demokraatlike riikide liidu tugevdamine, nagu sellest unistas omal ajal USA senaator John McCain, aitaks meil kõigil paremini vastustada Hiina katseid maailma üha jõulisemalt enda näo järgi kujundada. Ja kolmandaks peame aru saama, kui suur võimalus on Eestil just praegu digitaalsetele kanalitele lootma õppivas maailmas tõusta tulevikuühiskondi mõjutavate innovaatiliste lahenduste lipulaevaks ning seda võimalust ka otsustavalt ära kasutama.

Eesti välispoliitikale on ühtviisi olulised kõik kolm valdkonda, mis arengukavas on esile tõstetud: julgeoleku tagamine, välismajanduse edendamine ja kodanike kaitse. Kodanikud tunnetasid alles hiljuti, kui toimiv ja päris laiahaardeline on Eesti konsulaarvõrgustik ja kui hästi me suudame ka oma partnerite ja liitlaste abil oma kodanikke aidata, kui selleks on vajadus. Julgeoleku tagamise osas usutavasti siin saalis ei ole kellelgi lahkarvamusi, mis on meie julgeoleku ja meie kaitse põhialustalad. See on meie enda panus oma kaitseks koos liitlaste, eeskätt NATO-ga.

Ma arvan, et ülioluline on ka rõhutada, et Eesti väikeriigina ei saa avatud maailmas edukas olla, kui me ei edenda välismajandust. Komisjon on korduvalt valitsusele viidanud, et ambitsioonid, mis

arengukavas numbrites on esitatud, võiks olla palju kõrgemad. Miks me ei võiks ennast 2030. aastaks võidelda maailma konkurentsi edetabelis lähemale Põhjala riikidele või olla äritegevuse lihtsuse poolest vähemalt maailma esikümnes, aga miks mitte ka esiviisikus? Ma väga loodan, et ka need eriarvamused, mis siin saalis praegu kosta olid, viivad valitsuskoalitsiooni kuuluvates erakondades siiski selleni, et see arengukava saab valitsuses lõpliku heakskiidu. Aga juhul kui seal peaksid siiski tulema mingid põhimõttelised muutused – ma vaatan Urmasele otsa –, siis eeldatavasti enne, kui valitsus neid kinnitama asub, tullakse tagasi Riigikogu väliskomisjoni neid tutvustama.

Ja lõpetuseks. Ma ühinen nendega, kes on juba varem öelnud, et Eesti välispoliitika saab edukas olla üksnes siis, kui meil on tugev välisteenistus. Ma tänan kõiki meie diplomaate, neid, kes on töötanud Eesti rahvusvahelise positsiooni tugevdamise nimel, aga ka neid, kes täna teevad tööd näiteks ÜRO Julgeolekunõukogus. Aitäh!

13:39 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Anti Poolamets, palun!

13:39 Anti Poolamets

Lugupeetud esimees! Austatud rahvasaadikud! Peamine probleem praeguses arengukava tekstis ning põhjus, miks ma väliskomisjonis selle teksti vastu hääletasin, on see, et pole jõutud arvesse võtta koroonakriisi mõjusid. Praegu on aeg hakata järeldusi tegema. Selleta on arengukava tekst poolik ning vajaks peagi niikuinii ümbertegemist. Eile ma sain näha Välisministeeriumi parandusettepanekuid, mis püüavad juba neid muudatusi arvesse võtta. Mul on hea meel, et algus on tehtud.

Kui aga arengukava teksti järjekorras vaadata, siis kohe esimesena hakkab silma üks veidrus: kirjeldatakse populismi probleemi, mis justkui kõigutab lääneriikide stabiilsust ja kokkuleppimisvõimet. Aga me ju teame, et tänapäeval on sõna "populism" muudetud konservatiivide kohta käivaks sõimusõnaks. Kui USA ajakirjandust jälgida, siis näeme, et sealgi on Trumpi lugematutel viisidel ohtlikuks populistiks nimetatud, ja seda on teinud ka Eesti poliitikud meie ajakirjanduses. Ja siis loeme natuke edasi selle kohta, et me peame eriti süvendatult, eriti detailselt USA-ga koostööd tegema. Selles arengukavas on minu meelest liiga palju ruumi pühendatud arengukoostööle. Ma leian, et olukorras, kui meil on üle 50 000 töötu, peaksime need teemad üle vaatama. On eetilise hoida ressursse oma hädaliste tarbeks, mitte pumbata neid kolmandatesse riikidesse, kellega meil puudub igasugune ajalooline side. Ja me teame, et üdini korruptiivsetes riikides läheb arenguabist suur osa vasakule.

Nüüd aga sellest, mis arengukavas praegugi on hästi kirja pandud. See on NATO-t puudutav, väliskaubanduse osa ning teema "Eestlased võõrsil". NATO osa on nii asjalik, et ei meenuta enam millegagi Ukraina sõja eelsest naivismiperioodi, kui püüti üksteist üle trumbata sellega, kes toetab innukamalt viisavabadust Venemaaga. Arengukavas on selgelt öeldud: Euroopa julgeolekut mõjutab Venemaa kasvav välispoliitiline agressiivsus, sõjalise jõuga ähvardamine ja selle kasutamine. Ja muidugi rõõmustame selle üle, et siin on rõhutatud kaitsekulude 2% juures hoidmise tähtsust. Hea on ka see, et arengukavas nähakse Euroopa julgeolekule ebaseadusliku rände tekitatud ohtu. See on reaalne oht, mida võimendab rahvusvahelise koostöö raames konfliktide lahendamise aeglus ja vähetõhus ebaseadusliku rände tõkestamine. Hea tekst! Nii pagulaskriisi kui ka koroonakriisi ajal on ilmnunud piiride vajalikkus. Rahvusriikide piirid toimivad nagu veekindlad vaheseinad, mis loovad turvalisust. Just enne kriisi nägime draamatilisi kaadreid Türgi-Kreeka piirilt, kus Türgi abistas Kreeka piirirajatisi ründavaid immigrante. Need ikoonilised pildid tuletavad meelde, et sisepiiride puudumisel võib pagulaskriis oma Euroopa julgeolekut tugevalt kõigutavate tagajärgedega taas korduda. Praegu me näeme väga tugevat trendi regionaliseerimise suunas ja globaliseerumistrendi olulist nõrgenemist. Selle märkamine ja arengukavas lahti kirjutamine oleks nüüd vägagi vajalik. Me nägime, et kriisi ajal nihkusid tarneahelad ...

Palun lisaaega!

13:44 Esimees Henn Põlluaas

Palun, kolm minutit lisaaega!

13:44 Anti Poolamets

... paigast ära. Strateegiliste kaupade kättesaadavus oli küsimärgi all. See olukord peab muutuma nii Euroopas kui ka Eestis. Ma olin juures, kui hea kolleeg Kaido Höövelson kauples isiklike sidemete kaudu Jaapanist välja miljon kaitsemaski. Kõige kibedama puuduse ajal oli sellel kullahind. Ja see on õppetund, et peame suutma kriiside ajal ka oma jõududega hakkama saada, eriti kriitilistes sektorites. Me ju näeme, kuidas me suutsime käima panna maskide tootmise, desovahendid hakkasid tulema erinevatelt tootjatelt, isegi Rakvere piiritusvabrik pandi täistuuridel tööle.

Koroonakriisis on palju kasutatud sõjaaja sõnavara ning konkureeritud meditsiinitarvikute pärast. Ja tõesti on aeg õppida, et strateegilised majandusharud peavad olema kaitstud. Riigid hakkavad oma turgu kaitsma ning USA tõmbub üha rohkem Hiinast välja, samal ajal Hiina kompartei juhtimisel selle riigi globaalsed ambitsioonid üha kasvavad. Euroopas on asutud oma ettevõtteid kaitsma kriisiaegse Hiina ülevõtu eest. Ka meie peame mõtlema, et meie metsa- ja põllumaad ei libiseks majanduskriisi ajal kergelt välismaiste kokkuostjate kätte. Meil on vaja teha lõplik otsus 5G teemal ning sammuda ühte jalga oma liitlastega, me ei tohi jääda kuulama Hiina saatkonna palgal olevate PR-firmade ilukõnesid. Arengukavast on hea lugeda, et me seisame põlisrahvaste õiguste eest. Loodame, et Eesti riik järgib seda õilsat põhimõtet üha rohkem ka reaalsuses. Abistagem siis neid rahvaid, kes on imperiaalse surve tõttu kadumisohus. Me peame häält tõstma Venemaa soome-ugri rahvaste diskrimineerimise vastu. Me ei tohi silmi kinni pigistada Hiina repressioonide ees, mida ta rakendab nii uiguuride kui ka tiibetlaste vastu. Esindamata Rahvaste Organisatsioon, Linnart Mälli suur saavutus, vajab taaskäivitust ning Eesti riigi tuge. Põlisrahvaste õiguste kaitse ei tohiks jääda paberile, me peame rõhutada väikerahvaste saatust valgusvihus hoidma.

Peaksime digitaliseerimisest tulenevates õiguslikes küsimustes olema eestvedajad ning hoidma elus rahvusvahelise õiguse suurmehe Friedrich Martensi pärandit. Olgem eestvedajad digitaliseerivas maailmas hallide tsoonide kaardistamisel! Täna on ülal palju teemasid, näiteks see, millal tuleks teise riigi kriitilise taristu vastaseid küberrünnakuid defineerida agressiooniaktina.

Nii palju kui rahvuslust ka ei demoniseeritaks, kriis pigem tugevdab rahvuslikku mõtlemist. Ja see ongi loomulik asjade käik. Me peame tugevdama rahvusriiklikku lähenemist ning mitte minema kaasa nendega, kes püüavad Euroopa Liitu üha föderatiivsemaks muuta. Hoidkem oma põhiseaduslikke väärtusi kõige kõrgemal ning ärme lahjendame neid vastavalt tuule suunale! Aitäh!

13:47 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Siim Kallas, palun!

13:48 Siim Kallas

Austatud härra esimees! Austatud kolleegid! Mind innustas siia pulti tulema Ruuben Kaalepi kõne, mis oli väga hea kõne, kuigi seal oli palju niisuguseid punkte, millega ma tingimata just nõus ei ole. Samas olid seal mõned väga tõsised väited. Näiteks väide, missugune peaks olema praktiline välispoliitika. Ma olen nõus sellega, mis Ruuben Kaalep ütles selle kohta, et imperialistlike riikide ambitsioonide tagasitulek on tõeline oht selles koroonakriisijärgses maailmas. See on oht kollektiivsele julgeolekule ja selleks peab otsima vastukaalusid. Ja siis ma mõtlesin, mida teeks välisminister Ruuben Kaalep. Mis suuna ta võtaks, kui ta lähtuks nendest ideedest, mida ta siin ütles? Ja tema ütles ka väga selge plaani: see on regionaalse koostöö plaan. Tuleb luua tugev regionaalne koostöö. Ja regionaali all pidas ta silmas Ida-Euroopat, Euroopa Liidu idapoolseid maid ja idapartnerluse maid.

Ma aga lihtsalt ütlen, et seda on katsetatud. Ja väga nukker või väga muret tekitav on lugeda ajaloost, et sedasama asja katsetati möödunud sajandi 20. aastatel. Selle suur eestvedaja ja ainukene eestvedaja oli Karl Robert Pusta, aga sellest Poola, Soome ja Baltimaade koostööst ei tulnud välja mitte midagi niisugust, mis instrumentaalselt oleks riikidele midagi tähendanud. Täpselt samasugused on olnud katsed korraldada regionaalselt või mingite gruppide koostööd Euroopa Liidu sees. Ka sellest ei ole midagi välja tulnud. Seda sellepärast, et alati tekib küsimus protseduuridest ja küsimus sellest, kelle huvides siiski see regionaalne koostöö on.

Et niisugune koostöö saaks toimuda, selleks peab olema igaühel selge, peab olema ka Poolal ja Ungaril selge, miks ta ühes või teises küsimuses on Eestiga samadel seisukohtadel. Aga kui näiteks rahandusküsimustes üritati luua sellist regionaalset alliansi kas IMF-is või Euroopa Liidus, siis sellest lihtsalt ei tulnud mitte midagi välja.

Selle tõttu ma lihtsalt ütlen, et Eesti välispoliitika üks õige põhimõte on see, et on olemas üks suur

regionaalne koostöövorm, milles on küll palju puudusi, ja see on Euroopa Liit. See on siiski maailmas uskumatu projekt, mis ikkagi korralduslikult toimib. See saab olla meie eduka regionaalse koostöö vorm. Otsida mingit muud väljapääsu ja üritada luua mingit illusiooni, et me Euroopa Liidu sees loome mingi liidu Saksamaa vastu näiteks – sellest ei tule mitte midagi head välja. See innustas mind sõna võtma. Aga kahtlemata Ruuben Kaalepi mõtetes oli väga palju ka sellist, mida ma jagan. Ja üht asja tahan veel öelda, kui ma juba siin olen. Välispoliitika arengukava on väga tõsine, väga hea dokument. Seal on üks teema, millest on olnud ka varem juttu, see on tugev välisteenistus. Tore, vaja on palju rohkem palka ja koolitust ja kõiki muid asju, aga omal ajal oli välisteenistuse ülesehituse printsiip, et see peab olema suletud. See tähendab, et saadikud vahetuvad kõik ühes sisemises süsteemis. Korduvalt on vaieldud selle üle, kas ei oleks aeg avada välisteenistus ka konkursile väljastpoolt. Välisteenistuse alguses said sinna konkureerida intelligentsed inimesed, huvitavate mõtetega inimesed, kellest said Eesti välisteenistuse alustalad, suursaadikud. Osa neist küll ei saanud edu, aga kas ei oleks aeg sama poliitika juurde tagasi tulla? Ma palun kaks minutit veel!

13:52 Esimees Henn Põlluaas

Palun, annan kolm minutit lisaaega!

13:52 Siim Kallas

Et oma etteaste viisakalt lõpetada, ma tõsiselt soovitan selle teema üle uuesti mõelda. Ka praktika näitab, et kui kogu aeg on niisugune ringlus ainult ühes süsteemis, siis see ei tarvitse lõpptulemusena personalivalikus parimat kvaliteeti anda. See ongi kõik. Aitäh!

13:53 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Ja nüüd on lõpusõnavõtuks võimalus välisminister Urmas Reinsalu. Palun!

13:53 Välisminister Urmas Reinsalu

Aitäh, lugupeetavad parlamendiliikmed, selle huvitava tagasiside eest! Ühinen eelkõnelejaga: Ruuben Kaalepil oli huvitav kõne. Kolme mere algatus on kaalukas, sealhulgas ka osutus sellele, et tegelikult võiks regionaalselt kaasata riike Euroopa Liidust väljas. Ja tegelikult ongi ka Ukraina president palutud kolme mere tippkohtumisele. Nendel riikidel on väga palju sarnasust ennekõike selles, et nad paiknevad NATO idatiival. Aga kindlasti see ei ole mõeldud kuidagi nii, et ta asendaks poliitilises mõttes Euroopa Liidu koostööformaati. Seda ta ei saa ja ega sinnapoole ei pürgita ka. See pole mõeldud alternatiiviks. Ometi see ei tähenda seda, et sellel ideel ei oleks eriline väärtus, sest sellel regioonil on tõepoolest potentsiaal olemas. Ma olen nõus selle positiivse osutusega Ida-Euroopa riikide kohta, et nende keskmine majanduskasv on kõrgem Euroopa Liidu keskmisest. Ja kindlasti on olemas potentsiaal ka Eesti ärimeestele, neile ehk avaneb tulevikus palju avaram võimalus just nendele turgudele pääseda. Väga kindlalt väljakujunenud turuosaga Lääne-Euroopa riikides on see raskem. Anneli osutas Eestile kui digitaalsele teenäitajale, eriti selles kriisikeskkonnas. Kahe käega kirjutan alla! Eelmisel nädalal me valmistasime Singapuri välisministriga ette ühte ülemaailmset deklaratsiooni digitaalses valdkonnas ja ühte ülemaailmset valitsuste tasemel videokonverentsi samas valdkonnas. Meil on ka mõned huvitavad mõtted digitaalse arengukoostöö platvormide kohta, mis võiks luua. Selles osas me liigume väga jõudsasti edasi ja see on kindlasti üks meie kaubamärk. See ongi selles kriisikeskkonnas üks väheseid plusse, mille me selles segaduses saame oma riigi tugevusena esile kergitada.

Ka kirjutan ma kahe käega alla Raimondi kõnes toodud rõhuasetusele, et tuleb toetada välismajanduspoliitikat. Mihhail osutas väärtustele ja huvidele väikeriigi puhul. See poleemika on meid ikka saatnud, aeg-ajalt on see ka Sirbi veergudel üles kerkinud. Minu arvates, nii palju kui ma olen seda mõtestanud, peavad väikese riigi jaoks, kes oma esmasünniõiguse eest siin maailmas seisab, väärtused ja huvid olema kattuvad. See on meie tegelik välispoliitika telg, sellel ei ole minu arusaama järgi alternatiivi. Meie ellujäämine ja eneseväärikus, enese mitte mahasalgamine – see ongi tegelikult see, et väärtused ja huvid on tasakaalus ja kattuvad. See ei tähenda seda, et alati peab rääkima kõike seda, mida mõtled, aga kindlasti pead mõtlema, mida ütled.

Marko Mihkelsoni osutuse panin eraldi kirja: Aasia strateegia, väga tähtis teema. Balti-Põhjala loogikast on käinud koostöömemorandum läbi ja ma arvan, et me võiksime tegutseda riikides, kus meile võiks

võrsuda praktilist kasu. Pean eriti silmas riike, mis on maailma n-ö võimukeskustena esile kerkinud. Sada protsenti kirjutan alla!

Anti osutas sellele, et arengukava paraku ei peegelda täies mahus seda koroona tekitatud keskkonda. Loomulikult see paber siin laua peal ei saagi seda peegeldada, aga esimese riisumise oleme teinud. Eks ka meie arusaam, mis maailmaga juhtub, on pehmelt öeldes piiratud. Kindlasti me peame tulema selle juurde tagasi kas juba selle aastanumbri sees või järgmise aasta algul ja kindlasti seda arengukava selles valguses rehitsema. Arengukava ei tohi olla surnud dokument, siis ei võta teda keegi tõsiselt, siis ta on nagu Karl Marxi teosed kapis. Ei, meil peab ta olema koostatud nõnda, et ta on meie kompass. Aga kompass tegelikult on vaid siis tähtis, kui seda kogu aeg vaadatakse ja asetatakse end sellesse keskkonda, milles kompass meile teed peab näitama.

Ja ma arvan, et oluline osutus oli ka Linnart Mälli meenutamine. Võib-olla me peaksime mõtlema Linnart Mälli preemia, mis antaks põlisrahvaste õiguste eest seisjale. Ma arvan, et see võiks olla praktiline osutus Linnart Mälli elutööle, tema panusele, mille ta on andnud vaimsuse ja eneseväärikuse sisendamisel ka kaugemal Eesti piirist.

Kommenteerin ka Siim Kallase mõttekäike. Ma arvan, et sealt tuli üks kõige tähtsamaid ja praktilises mõttes poleemilisemaid ideid, mis tänasest arutelust võrsus. Me ei kõnele sellest ja ma arvan, et ka Siim Kallas ei pidanud seda silmas, et mingisugused parteimehed istuvad kuskil Eesti saadikute kohtadel. Näiteks Iisraeli uus koalitsioonileping näeb ette, et Ameerika saadik pannakse paika kaheks aastaks ja olulisemate araabia riikide saadikud pannakse paika kaheks aastaks paika. Ei-ei, kaugel sellest! Aga ma arvan, et tegelikult tuleks tõesti mõelda sellele, et võiks erineva valdkonna inimeste oskusteavet paremini kasutada ja täita teatud saadikukohti avatud konkurssidega. Ma olen sellele täiesti avatud. Kui seejuures säilitada õiged proportsioonid, siis see kindlasti annab lisaväärtust. Ma arvan, et me mõtleme selle üle ja tutvustame siis väliskomisjonis seda ideed hea meelega. Välisteenistuse seadus võimaldab nii ja naa teha, seadus tegelikult takistuseks ei ole. Aga seda tuleb teha nõnda, et eeltingimus on ka parlamendis konsensuslik hoiak, et me kuidagi ei solgi olemasolevat asja ära, ja me saame aru, et mingi lisaväärtus tekib.

Nii et aitäh teile kõigile öeldud mõtete eest! Töö jätkub.

13:58 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Ma tänan austatud välisministrit! Tänan kõiki austatud kolleege! Tänane istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 13.58.